

**M ó r a h a l o m V á r o s i
Ö n k o r m á n y z a t**

G A Z D A S Á G I P R O G R A M - j a

2 0 2 5 – 2 0 2 9

TARTALOMJEGYZÉK

I.	Településfejlesztési koncepció	2-10. old.
II.	Városrehabilitációs fejlesztések Mórahalmon	10-11. old.
III.	A gazdaság fejlesztés.....	11-23. old.
IV.	Oktatás.....	23-31. old.
V.	Informatika fejlesztése – intelligens település	31-36. old.
VI.	Kultúra – közművelődés	36-41. old.
VII.	Turizmus	42-49. old.
VIII.	Környezetvédelem – Zöldfelület gondozás.....	50-57. old.
IX.	Sport	57-61. old.
X.	Egészségügy	61-65. old.
XI.	Szociálpolitika.....	66-72. old.
XII.	Infrastruktúrafejlesztés – egyéb fejlesztések.....	72-79. old.
XIII.	Külterület	79-81. old.
XIV.	Közbiztonság	82-83. old.
XV.	Lakás- és telekgazdálkodás.....	83-85. old.
Összegzés:		85. old.

I. 1. A település jövőképe a társadalmi, gazdasági, táji, természeti és épített környezetére vonatkozóan

Mórahalom város hosszú távú stratégiai célja 2035-re fenntarthatóan fejlődő, emberléptékű város, ahol jó élni, és amely vonzza a letelepedni szándékozókát, vonzza a gazdasági befektetőket, továbbá vonzza a feltöltődni vágyó turistákat is.

Az átfogó cél röviden:

MÓRAHALOM AZ ÉLHETŐ ÉS FENNTARTHATÓ MÓDON NÖVEKVŐ VÁROS.

A város társadalmát és gazdaságát jellemző tendenciák, illetve járási/kistérségi súlyának változásait, a város jövőre vonatkozó célkitűzéseit egyaránt figyelembe véve Mórahalom jövőképét röviden a következő két szóval foglalhatjuk össze: „jövőtudatos kisváros”.

A „jövőtudatos kisváros” fogalma a helyi társadalomra, a helyi gazdaságra, a természeti és épített környezetre egyaránt vonatkozik.

Az ehhez kapcsolódó főbb részcélok:

- Mórahalom, „az élhető város”
- Mórahalom, „az intelligens város”
- Mórahalom, „a modern innovatív alapú gazdaság városa”
- Mórahalom, „a zöld város”
- Mórahalom, „a turizmus, a rekreáció, az oktatás, a sport és az egészség városa”
- Mórahalom, „a térségközponti város és a Balkán kapuja”

A város élhetőbbé tételével, és a helyi gazdaság folyamatos mértékű növekedésére tekintettel közép- és hosszútávon a lakosságszám mérsékelt növekedésével számolunk, amely 2035-ig megközelítheti a 10.000 főt. A helyi lakosság kor megoszlásában a jelenlegi trendek fognak érvényesülni, azzal, hogy a jelenlegi szintnél magasabb lesz a közép- és időskorúak aránya. A város által megvalósított időskorúak nappali- és állandó jellegű ellátását szolgáló intézményrendszernek köszönhetően a külterületi tanyákról az idősök jelentős számban belterületi ingatlanokba vagy a város belterületén található bentlakásos időotthonokba költöznek.

A fentiekre tekintettel és egyéb okokból elhagyott külterületi tanyás ingatlanokat elsősorban a helyi mezőgazdasági termelésből élő fiatal gazdák vásárolják meg termelő mezőgazdasági tevékenység folytatása céljából, valamint a szerényebb anyagi lehetőségekkel rendelkező az ország egyéb területeiről, nagyvárosaiból Mórahalomra bevándorló személyek vásárolják meg elsősorban lakhatás céljából.

2035-re már kialakul és markáns, egyedi jelleget ölt a város jelenleg még kibontakozó félben lévő egyedi építészeti arculata és formavilága. A város jelenlegi báját, és élhetőségének egyik

legfontosabb értékét adó kertvárosi jellege hosszú távon is megmarad, a jelenleg még alakulófélben lévő új városrészek (városközpont és alközpontok) beépítettsége teljessé válik tovább erősítve ezzel a város kertvárosias jellegét. Mórahalom város tudja befogadni szinte Szegeden kívül a térségbe költözőket, mert rendelkezésre fognak állni megfelelő méretű és megfizethető telkek. Tovább Mórahalmon biztosított az ingatlanok értékállósága.

Az ipari parkban tevékenykedő vállalkozások számának növekedésével, a kereskedelmi, a logisztikai, a turisztikai, az egészségügyi, sport és egyéb szolgáltatások gazdagodásával, valamint a K+F+I tevékenységet végző vállalkozások megjelenésével a helyi foglalkoztatási lehetőségek száma növekszik erre tekintettel és a helyi lakókörnyezet fejlődésével nő a város népességmegtartó és népességvonzó képessége.

A helyi lakókörnyezet fejlődése abban nyilvánul meg, hogy a város teljes belterülete – beleértve a közeljövőben kialakításra kerülő új területeket, lakóövezeteket is – pormentesített és szilárd aszfaltburkolattal és járdával ellátott.

A fentiek felül a jelenleg már kijelölt gazdasági területek hasznosításával a magas hozzáadott értéket teremtő vállalkozások megtelepedésével továbbá a város külterületi részein megvalósított fenntartható energiagazdálkodással kapcsolatos fejlesztések révén tovább erősödik a helyi gazdaság (pl: mezőgazdasági termelés, élelmiszer feldolgozóipari és egyéb vállalkozások, napellenes mezők, biomassza termelés-, feldolgozás-, felhasználás).

Az előzőekben leírt fejlesztéseknek, valamint a K+F+I tevékenységet végző vállalkozások megjelenésének és a technológiai fejlődésnek köszönhetően az elvándorlás és a napi munkába járásból eredő ingázás mértéke csökken, és a város immár a legkülönbözőbb képzettségű munkavállalók számára is tömeges munkalehetőséget tud kínálni.

A város helyi gazdaságának fejlődésére tekintettel a lakosság szociális helyzete és életminősége jelentősen javul. A településen jelenleg csak egy szegregációval veszélyeztetett terület van, nincs és nem is alakul ki szegregátum. Az önkormányzat által segélyezett személyek száma a megyei és régiós átlag alatti mértékű.

A helyi közösségi közlekedésben a jelenleg már meglévő és kiépült a város területén belül működtetett buszos körjáratok rendszer a peremkerületek bekapcsolásával továbbfejlesztésre kerül.

A helyközi közösségi közlekedésben a buszközlekedés járatsűrűsége a változó igényekhez igazított módon megmarad.

A város járási, kistérségi és a térségben betöltött gazdasági, kereskedelmi és szolgáltató központ jellegére tekintettel javul a város keresztirányú megközelíthetősége, amely egyrészt a buszjáratok ellátási igényekhez igazított növekedésével, másrészt a térségi közlekedési infrastruktúrális hálózat fejlesztésével és felújításával valósul meg (a Mórahalom-Ruzsával közvetlen módon összekötő út aszfaltozása, kistérségi közúthálózat felújítása, kerékpárutak építése, a kerékpárút hálózat összekapcsolása).

A Magyarország és Szerbia közötti, a Szeged-Röszke-Szabadka vasútvonal Röszkei vasútállomása és Mórahalom között a rendszeres közösségi buszközlekedési kapcsolat biztosítottnak kell lenni.

Mórahalom és Szerbia között a közvetlen határátkelés és közúti megközelítés a város közigazgatási területén belül a Horgos-Mórahalom (Csipak) határátkelőhely kiépítése és működése útján biztosított lesz.

A város belterületén a közművesítettség teljes körű, a külterületi részeken növekvő mértékű. A város szelektív hulladékgyűjtési és helyben történő hulladékválogatási- újrahasznosításra történő előkezelési rendszert működtet.

A műszaki (telekommunikáció, internet, intranet, távközlési hálózatok) és környezetvédelmi infrastruktúra teljesszűn kiépített.

A város központja a helyi kulturális és társadalmi élet centruma, a központban található gyógyfürdőre tekintettel a helyi turisztikai programok kiindulópontja, egyben a homokháti kistérség és járás információs és igazgatási központja, amely a helybeliek és a városba érkező vendégek számára egyaránt magas szintű és sokszínű szolgáltatásokat képes nyújtani.

A város élhetőbbé válásához, a levegő tisztaságának további javulásához nagyban hozzájárul a rendezett, és a legmodernebb technológiák segítségével rendszeresen karbantartott városi zöldfelületek kiépülése megfelelő funkciókkal való ellátása, továbbá a várost körülölelő területek kiépülésével ezen zöldfelületek mértéke is nagyságrendekkel növekszik.

A vízkészletek védelme a korszerű ivóvíz- és szennyvízelvezető rendszer kiépítésével és üzemeltetésével, a különféle környezetvédelmi korlátozások szigorú betartásával, a szennyezések lehetőségének minimális mértékre csökkentésével, és a terület-felhasználás fenntartható fejlesztésével valósul meg.

A város és a térség vízpótlási problémái a Tisza folyóról történő vízpótló rendszer kiépítésével és mindezeknek a víztározókkal, a belvízelvezető csatornákkal, a víz visszatartására alkalmas természetes területekkel (semlyékek), továbbá a város területén található tavakkal történő összekapcsolásával hosszú távon megoldást nyernek. A város területén a víztározókból, belvízelvezető csatornákból, a semlyékekből és a tavakból az öntözésére szánt víz zárt öntözőcsatornák és rendszerek segítségével jut el a földterületekre.

Az egészségügy területén már jelenleg is helyben működő járóbeteg alap- és szakellátás további, elsősorban a gyógyturizmus igényeit kielégítő ellátásokkal és szolgáltatásokkal bővül (medical wellness, egynapos sebészet). Létrejön a Mórahalmi Komplex Fejlesztő Központ, amelynek feladata a köznevelési rendszerben részt vevő, kiemelt figyelmet igénylő gyermekek optimális fejlődéséhez szükséges minőségi szolgáltatások minél korábbi életkortól való biztosítása, ezáltal az iskolai eredményességük segítése, iskolai lemorzsolódásuk csökkentése, valamint az intézmények közti, és a munka világába történő átmenetük támogatása.

A városi alap- és középfokú, valamint felnőttképzést végző oktatási intézmények oktatási szolgáltatásai bővülnek, az oktatási színvonaluk emelkedik, a tanulók létszáma bővül, egyre több tanulni vágyó érkezik a határon túlról is. A város számos elsősorban a turisztikához, vendéglátáshoz, informatikához, sporthoz, pedagógiához és az egészségügyhöz kapcsolódó képzést, oktatást, továbbképzési, és átképzési lehetőséget nyújt az érdeklődők számára.

A Szeged-Csanádi Egyházmegye által Mórahalmon megvalósítandó beruházások jelentős lehetőséget biztosítanak a sport és az oktatás nevelés területén.

A beruházással Mórahalom nyer egy oktatási intézményt, egy hatalmas sportinfrastruktúrát, egy olyan pozíciót a sportban, amelyik az ifjúságpolitikára is hatással lesz, hiszen egy utánpótlás-nevelési központ jön létre. Mórahalom geopolitikai helyzete azt diktálja, hogy Szegedtől Bajáig, az 55-ös főút mentén egy meghatározó oktatási, nevelési és sportbázis legyen.

A Tóth János Mórahalmi Szakképző Iskola továbbra is kiszolgálja munkaerő-piaci igényeket, folyamatosan képes alkalmazkodni a város és a régió igényeihez, rövid és hosszútávon egyaránt. A régió egészségturizmusa, az itt épülő korai fejlesztőközpont gyógypedagógiai asszisztens igénye, a korunk informatikai kihívásai, a városi sportélet fejlesztése, mind olyan területek, amelyek érdekes szakmai életutat, jó elhelyezkedési lehetőségeket kínálnak azoknak, akik e területeken szereznek végzettséget. Fogadnak sajátos nevelési igényű diákokat is, mivel a tehetségnek sok arca van. Kiváló szakembereket nevelnek, olyanokat, akik a Mórahalmon megszerzett tudással jó megélhetést tudnak maguknak és családjuknak teremteni.

I.2. Város esetében a város jövőképe a térségi szerepére vonatkozóan

Mórahalom a kistérség/járás igazgatási, gazdasági, foglalkoztatási és kereskedelmi-szolgáltatási központja. A város belső fejlődését jellemző folyamatok szükségképpen kihatnak a járás településeinek élők számára nyújtott szolgáltatások minőségére is.

A város a homokháti kistérség székhelyeként szervezi és irányítja a kistérségi szervezeteket, a kistérség fejlesztésének folyamatait. A város érdekérvényesítő képességét felhasználva a településhatárokat átívelő közös kistérségi célok, és a kistérségben található települések települési céljainak megvalósításához segítséget nyújt és ezen célok megvalósítása érdekében aktív tevékenységet fejt ki.

A városnak a magyar-szerb-román településeket tömörítő BTC-EGTC szerveződésben betöltött vezető-irányító szerepe megerősödik, amely szerepnövekedést a város a szerveződés pontos és jól körül határolt céljainak meghatározása, valamint a szerveződés közös céljainak – elsősorban a térség közös, integrált gazdasági és infrastrukturális fejlesztésének – megvalósítása során kifejtett aktív tevékenysége érdekében használ fel.

Mórahalom határon átnyúló Vajdaságra, Szerbiára tett igazgatás-, gazdaság-, kultúra-fejlesztési hatása (fejlesztéspolitikai hatás, inkubátorházak, gazdaság és vállalkozás fejlesztés, kultúra fejlesztés, igazgatás fejlesztés, társadalmi kapcsolatok fejlesztése) a Kolo Szerb Kulturális Központ közvetítésével valósul meg.

A Kolo Szerb Kulturális Központ kulturális tekintetben egyfajta hidat képez az egyetemes európai és a balkáni kultúra között, ezzel jelezve a társadalmi integráció kulturális tekintetben vett innovációjának fontosságát. A térségben élő szerb és magyar nemzetiségű diaszpóra csoportok által támasztott identitás és értékátörökítési szándék intézményesített rendszereként, a Kolo Központ figyelemmel és kitekintéssel a határtérségben élő nemzetiségek civil társadalmi szerepvállalására, céljaik elérésében kíván operatív segítséget nyújtani. A kulturális áthallás, mely a régió erős nemzeti, nemzetiségi és nemzetközi kulturális törekvéseit veszi górcső alá, azt indukálja, hogy a központ egy olyan kulturális bázist teremtsen a régióban, ahol a társadalmi jelenlét a kulturális fogyasztás egyéb színterein megjelenve a társadalom egészére kínál minőségi kulturális termékeket. Ezen termékoptimalizálás és befogadói szemlélet-növelés a tehetséggondozástól, a magas minőségű kulturális attrakciók megjelenésén át, a társadalomban lecsapódó kulturális igényfelmérés és kulturális értékek befogadásának fejlődésére irányuló rendszerek megjelenéséig terjed.

A Kolo Központ kulturdiplomáciai feladatvállalása és missziója, miszerint „Belgrád és Budapest között félúton” a Kolo és Mórahalom városa testesíti meg a diplomácia, kultúra, gazdaság, valamint magasabb szinten az állami irányító szervek találkozhelyét. Mindez valós elképzelésként, reális és hiteles kommunikációs és találkozási bázissá tette a Kolo-t. A szerb-magyar relációban vett kapcsolatok nagymértékű – a térség életére pozitív módon ható – kapcsolati és kapcsolódási pontjaként az intézmény egyfajta szerb-magyar, a keleti és nyugati világ egyik találkozási pontjában kialakított, az integrációra és fejlesztésre létrehozott szervezeti egység, mely alkalmazkodva az egyéni, társadalmi, államigazgatási igényekhez kíván jelentős társadalomépítő missziót végezni, valamint Mórahalom városát kiemelt potenciálként bemutatni Szerbiában. Ennek a fajta építkezésnek állomása a gazdaság és kultúra, a kultúra és hitélet, a regionális és állami szintű szerveződések összekapcsolása.

A Kolo Szerb Kulturális Központ a vallási és hitéleti egység jeleként a nyugati és keleti vallás határán, a párbeszéd lehetőségét megteremtve, a társadalom személyes értékorientációira tekintettel próbál a jövő interperszonális kapcsolatait illetően a nagy számú, Szerbiából a térségbe érkező vendégek számára a nyitottság és vallási sokszínűség adta biztonságot közvetíteni.

A jövő feladatai közé tartozik a központ integrálása a szerb-magyar kapcsolatok nem pusztán kulturális és társadalmi szerepvállalásainak előkészítésébe, egy ökológiailag is jelentős pozíció megteremtése a két nemzet jövőbeni lábnyomának az utókor felé történő beágyazására. Ezen lábnyom egy kultúrturisztikai rendszer alappilléreként a jövőben nem pusztán kapcsolati erőként hat a társadalomra, hanem egy tudatos gondolkodás, társadalmi és földrajzi tervezés fókuszaként, a gazdaság, tudomány, fejlesztés, kutatás, integráció rendszereinek aktív beépítésével a térség kimagasló központjává teheti a Kolo Szerb Kulturális Központot.

Mórahalom város súlya a kistérségen/járáson kívül is folyamatosan növekszik. Ennek elsődleges oka a város gazdasági erejének és az elérhető szolgáltatások számának növekedése, de a demográfiai-társadalmi tendenciák is felértékelik a város szerepét.

A város növeli a térségen belüli gazdasági súlyát és részesedését. Tovább építi és mélyíti a kistérségi, megyei, régiós, valamint határon túli kapcsolatait és ezen kapcsolatok, valamint a kedvező földrajzi fekvésének felhasználásával még inkább bekapcsolódik a megyén és a régión belüli, valamint azokon- és a környező határokon áthaladó kereskedelmi, gazdasági áramlásokba.

Távlati cél a helyi járásbíróház, valamint legalább egy állandó helyi közjegyzői és ügyvédi iroda kialakítása.

A város minőségi fejlődése növeli a város vonzerejét, amely kockázatokat is jelent Mórahalom számára – elsősorban a belföldi migráció, illetve a városi infrastruktúra terheltsége területén. A város felkészült e kockázatok kezelésére.

Mórahalom jövőképeinek elemei a térségi szerepére vonatkozóan:

- erősítse tovább a térségi gazdasági szerepét, turisztikai, kereskedelmi-logisztikai, és ipari vállalkozásai révén váljon a térség gazdaságának motorjává,
- váljon a térség turisztikai húzóerejévé, a desztináció nemzetközileg is ismert márkanévévé, ezzel betöltve a gazdasági-, ágazati motor szerepét,
- a humánszolgáltatások térségi ellátásban történő szervezésében magas minőségű intézményekkel és szolgáltatásokkal vegyen részt,
- a város térségi megközelíthetőségének fejlesztésével a közlekedési terhelés csökkentése, környezet és klímabarát közlekedésszervezés eredményeként az élhetőség megőrzése.

I.3. A településfejlesztési elvek rögzítése

Mórahalom jelenlegi arculata az elmúlt évtizedek alatt egy kiérlelt, jól átgondolt, tudatos várostervezés alapján, annak következetes megvalósítása eredményeként alakult ki, amelyeknél a város az alábbi elveket követte:

Fenntarthatóság elve

A fejlesztési beavatkozások esetében fenntarthatóságot, biztonságot nem csak általában, globálisan kell értelmezni, hanem az egyes társadalmi, gazdasági, környezeti alrendszerek alkotta területi rendszerek (térségek) összefüggésében is. A fenntarthatóság alapelve minden ágazat irányában a fejlesztéspolitika azon korlátját fogalmazza meg, mely szerint a mai fejlesztések és a fejlesztések alapját adó erőforrás-gazdálkodás nem veszélyeztetheti a jövő generációinak esélyét arra, hogy szükségleteiket biztonságosan kielégítsék. A fenntartható területi rendszerekben a térségi gazdasági folyamatok nem veszélyeztetik a helyi természeti és épített környezetet, nem okozzák az erőforrások kimerülését, az értékhordozó kultúrák eltűnését, ugyanakkor magas szinten biztosítják a társadalom létfeltételeit.

Szubszidiaritás és decentralizáció elve

A szubszidiaritás elve alapján a területpolitikában egy térség fejlesztését azon a legalacsonyabb területi szinten kell kialakítani és végrehajtani, ahol a feladat elvégzéséhez a legtöbb információ áll rendelkezésre, és a legtöbb érdek kapcsolódik a feladat megvalósításához. Mindez akkor lehet hatékony, ha a gazdasági, társadalmi, politikai

döntéshozatal is alacsonyabb területi szinteken jelenik meg, így törekedve a fejlesztési döntések és eszközök területi decentralizálására.

Térségi és táji szemlélet elve

A területfejlesztés nem csak adminisztratív, települési- és területegységeket érint, hanem a földrajzi tájak életét is befolyásolja. A tájak a természeti környezeti elemek által meghatározott és a társadalmi-gazdasági tevékenységek által alakított területi rendszerek, melyekben az egyes tájalkotó elemeket (domborzat, talaj, vízrajz, napsugárzás, növény- és állatvilág, társadalom) érintő beavatkozások kihatással vannak a többi elemre is, valamint a helyi gazdasági és társadalmi tevékenységeket is befolyásolják. Ezért a fejlesztések során a beavatkozás célterületét érintő tájak sajátosságait, változásait, működési mechanizmusát is figyelembe kell venni. A fejlesztési beavatkozásokat a tájak területi rendszereibe integrálni kell, hogy illeszkedjenek a helyi táji adottságokhoz, támaszkodjanak a tájak erőforrásaira, hozzájárulva azok védelméhez és kibontakozásához is.

Rendszerszemlélet, programozás, integrált fejlesztés

A területfejlesztési politikának fokozottan figyelembe kell vennie a globális, európai, nagytérségi vagy nemzeti szintű gazdasági-társadalmi trendeket a különböző szintű, és helyzetű térségekben. A várható hátrányokat megelőzve, az előnyöket kihasználva jövőorientált, proaktív cselekvési terveket kell alkotni, és nem csak a már bekövetkezett változásokra foglalmazni meg válaszintézkedéseket. A területi tervezés során az egyes célcsoportokat érintő gazdasági-társadalmi célok eléréséhez olyan területfejlesztési tevékenység szükséges, amely a sokszínű partnerségi együttműködések révén több termelőágazat kooperációjából, a szolgáltatások, ill. szociális, egészségügyi, oktatási, sport, kulturális és közigazgatási tevékenységek összekapcsolódásából épül fel. Ezek az elemek területi alapon, a beavatkozás terében integrálódnak egymással, koordináltan, szervesen, lehetőleg szinergikusan összefonódó akciókat alkotnak.

Hatékonyság és koncentráció elve

A településfejlesztési koncepció a koncentráció érvényesítésére törekszik a megfogalmazásban, a legkritikusabb pontokon történő, leghatékonyabb beavatkozás érdekében. A területfejlesztési politika tárgyát képező területi rendszer sok eleme ugyanis nem az absztrakt gazdasági-szociális „terekben” jeleníthető meg a leghatékonyabban, hanem a földrajzi tér egyes vagy típusos egységeiben, tájakban, térségekben.

Nyilvánosság, partnerség elve

A nyilvánosság és a részvétel a területfejlesztési politikában különös hangsúlyt kap. A nyilvánosság területfejlesztési politikai sajátossága, hogy a területi hierarchia legkülönbözőbb szintjein és helyein meg tudja szólítani a közvéleményt. A szubszidiaritást igénylő kezdeményezés esetében a különböző szintű területi szervek vertikális partnersége szükséges.

Területi harmónia elve

A területfejlesztés során arra is figyelemmel kell lenni, hogy a helyi társadalom és a szolgáltatásokat igénybe vevők meghatározó státuszcsoportjai (állandó lakosok, helyi-, és szezonálisan jelen levő, illetve a különböző működési nézeteket valló, eltérő menedzsment-szemléletű vállalkozások, bel-, és külföldi turisták, stb.) közti harmónia is hosszú távon biztosítható legyen. Mivel a harmónia csak olyan térség sajátja, amelyben az egyenlőtlenségek mértéke minimális, ezért törekedni kell a területileg kiegyenlített és társadalmilag is igazságos hosszú távú térségfejlesztésre.

Esélyegyenlőség

A város külterületi tanyáiban, mint sajátos földrajzi szegregátumban élők körülményei, hátrányos helyzetük javítása útján az esélyegyenlőségük biztosítása a szolgáltatások folyamatos fejlesztésével.

Az infrastrukturális ellátottság és a tudáshoz való hozzáférés mellett a hagyományos célcsoportok (nők, gyerekek, romák, idősek, fogyatékkal élők) problémáinak kezelésén túl az esélyegyenlőség biztosítása terén ez a folyamatosan zajló akadálymentesítési beruházások mielőbbi végrehajtása.

Identitás

A társadalmi identitás jellemzője egyrészt a térséghez, településhez kötődés, másrészt a területi identitás a fenntartható térségfejlesztés egyik belső erőforrása is, csakúgy, mint a természeti erőforrások, például az energiahordozók, a nyersanyagvagyon, a megfelelő éghajlat, vagy a humán erőforrások.

Átláthatóság, monitoring és értékelés elve

A területfejlesztési tervezés és annak végrehajtása nem epizodikus tevékenységek együttese, hanem állandó folyamat, mely a térségek társadalmi-gazdasági-környezeti rendszereiben spontán, a beavatkozások vagy a globális trendek eredményeiként jelentkező változásokhoz idomul. E folyamat visszacsatolásokkal ciklusokba rendeződik, a tervezési, a végrehajtási, és azok nyomon követésére irányuló értékelési tevékenységek szünet nélkül, átfedésekkel követik egymást.

A város jövőbeli városfejlesztése esetén is minden esetben előfeltétel a cselekvést megelőző tudatos várostervezés és stratégiakészítés, mert csak így biztosítható megnyugtató módon a helyes városfejlesztési irány megtalálása és a kitűzött cél követése.

A legfőbb településfejlesztési elv, a fenntarthatóság elve mentén a városban élők életminőségének javítása, a város fenntartható növekedése mellett a minőségi fejlődés biztosítása. Ezen elvek mentén egy a lakónépességét megtartó, azt mérsékelt mértékben növelni tudó élhető város alakul ki.

Móráhalom településfejlesztése során a társadalmi, a gazdasági és az ökológiai fenntarthatóság egyensúlyát, és megfelelő arányait kell biztosítani. Azaz a város fejlesztése során törekedni kell az adottságok és lehetőségek optimális kihasználására olyan módon, hogy az ne veszélyeztesse se a környezeti elemek kedvező állapota- és a lakó funkció kedvező

feltételei megőrzésének, javításának lehetőségét; se a települési környezetminőség javításának esélyét; se a helyi társadalom integritásának fenntarthatóságát; ugyanakkor gazdaságilag is biztosítsa a település fenntartható fejlesztésének lehetőségét.

Fontos, hogy a fejlesztés minél szélesebb körű konszenzuson alapuljon, minél szélesebb társadalmi legitimációval rendelkezzen, és elsősorban a város polgárainak továbbá a helyi gazdaságban tevékenykedő vállalkozóknak az érdekeit szolgálja.

A település fejlesztése során fokozottan kell támaszkodni a hét éves, 2021-2027 közötti uniós tervezési ciklusok kapcsolódási pontjaira és pályázati lehetőségeire.

II.

Városrehabilitációs fejlesztések

II. 1. Városrehabilitációs fejlesztések Mórahalmon

Az elmúlt időszakban a szociális városrehabilitációs fejlesztések megvalósítását Mórahalmon a **TOP-2.1.2-16**, a **TOP-4.3.1-15**, a **TOP-5.2.1-15**, a **TOP-4.3.1-16** valamint a **TOP-5.2.1-16** kódszámú pályázati konstrukciók által nyújtott támogatások biztosították.

A fejlesztés célja volt, hogy az új belvárosi léttér létrehozásával, további városi közösségi terek, rendezvények megtartására alkalmas helyszínek és vonzó befektetői környezet alakuljon ki, amely elősegíti és ösztönzi a városban élők és ide érkezők életminőségének javulását. A tömb rehabilitáción belül a projektek kiválasztása során kiemelt szempont volt, hogy a fejlesztések révén új adottságú, funkciójú területek nyíljanak meg, melyek a távlati fejlesztési perspektívák számára tartalék felületeket is biztosítanak. Cél volt az is, hogy a fejlesztés nagymértékben hozzájáruljon a város gazdaságélénkítő hatásának, és népességmegtartó erejének növeléséhez, mely a zöldfelületek növelésével a vállalkozásbarát környezet kialakítását és a gazdasági tevékenységek ösztönzését is támogatja. A projekt keretében új utca nyílt, rekreációs felületek kerültek kialakításra, új rendezvénytérrel és játszótérrel, vendéglátó-, sport és szórakozóhely (Sport- és szórakoztatócentrum) kialakításával. A városfejlesztési súlypont zöldfelületek növelésével történő funkcióbővítő áthelyezése elősegítette a vonzó, élhető és fenntartható városi környezet kialakítását Mórahalmon.

A következő fejlesztési ciklusban szükséges megfogalmazni további belső területekre vonatkozó fejlesztési koncepciót. Így fejlesztések szempontjából nagy lehetőséget rejt a Röszei út – Szövetkezeti utca közötti tömb fejlesztése, a Tömörkény utca – Dózsa György utca közötti belvárosi rész feltárása, a Millenniumi sétány Szabadság utca között már megindult fejlesztések folytatása, a Szabadság és az Egyenlőség utca között megvalósuló intézményfejlesztésekhez kapcsolódó közterület fejlesztési lehetőségek megteremtése, és további lehetőséget jelent a Zákányszéki út és József Attila utca közötti belső tömb feltárása is. Ezen felsorolt területeken az önkormányzat lehetőségeihez képest a területvásárlásokban érdekelt, illetve ezen területeken a későbbiekben intenzív beépítettséggel lehet számolni.

II. 2. Közigazgatás fejlesztése

- Járási Hivatal bővítése, kiemelkedő ügyfélforgalmat bonyolító határmenti településként a Járási Hivatal infrastrukturális feltételeinek megteremtése, 100.000 fő vajdasági magyar kettős állampolgár ellátása, Járási Hivatal, Kormányablak. A Városháza épületének bővítési terve elkészült, amely lehetőséget biztosítana az ügyfél forgalom korszerű elhelyezésére. Az épület elkészültével lehetőség lenne a Millenniumi sétányon az ott lévő oktatási épületekbe integrálásába. A Szegedi út 84. szám alatt létrejött Járási épület a központba tervezett épület fejlesztését elhalasztotta. Azonban ma már látható, hogy a Szegedi úton létrejött intézmény sem tudja biztosítani a megfelelő helyiségeket, azért további feladat, hogy a munkatársak elhelyezése
- Járási Bíróság létrehozása, kiemelkedő ügyfélforgalmat bonyolító határmenti településként az igazságszolgáltatási rendszer elérhetővé tétele, 100 000 vajdasági magyar kettős állampolgár ellátása Járási Bíróság létrehozásával.
- Mórachalmi Polgármesteri Hivatal köztisztviselői létszámának bővítése a Mórachalmi Polgármesteri Hivatal köztisztviselői létszámának bővítésével, az új munkatársak munkavégzéséhez kapcsolódó irodai felszerelés beszerzésével.
- Az önkormányzat területén lévő jelentős számú tanyai ingatlan ellátása komoly kihívást jelent, amely földrajzilag egyedi feladatokat jelent település szervezésében is.

III.

Gazdaságfejlesztés

III. Gazdaságfejlesztés

Mórachalom Városi Önkormányzat részt vesz az Innovációs és Technológiai Minisztérium által meghirdetett **Vitalitás Region** koncepció megvalósításában. A minisztérium által létrehozott kiemelt gazdasági régiók fejlesztéséért felelős munkacsoport térségünket, a **Dél-alföldi gazdasági övezet**et is a fejlesztéssel érintett területek közé sorolta, miáltal kiemelt fejlesztési stratégiát biztosítanak a turizmus, a kreatívipar, kutatás-fejlesztési iparág, az egészségipar, az élelmiszeripar, a mezőgazdaság, az építőipari-alapanyag gyártás, valamint a közlekedés és a logisztika fejlesztésére a régióban, jelentős beruházási források tudnak majd a régiók rendelkezésére állni.

Résztvételünket kell biztosítani a **Vitalitás Régiója program** keretében megvalósítandó **Nyugat-balkáni egységes gazdasági** térben, a **Szeged – Szabadka – Újvidék pólusú fejlesztési övezet** kialakításában. A program keretében a szomszédos országok közötti kapcsolat fejlesztése a cél, az infrastrukturális összekapcsolódás, a klímaváltozás megakadályozása, a környezeti fejlesztés, a népességfogyás megakadályozása, a versenyképesség növelése. Lehetőséget kell biztosítani a tudásipar, az egészségipar és az élelmiszeripar fejlesztése. Környezetspecifikus és népegészség-központú gazdaságfejlesztést

kell megvalósítani. Cél a Nyugat-Balkán határokon átnyúló régió (Dél-alföldi régió, Vajdaság és Temesi Bánság területe) 2030. évre Európa öt legélhetőbb és legjobb népességmegtartó erővel rendelkező régiója közé tartozzon. –

Célkitűzések, feladatok ágazatonként:

Mezőgazdaság – Élelmiszer ipar

A településen foglalkoztatás és a jövedelmek megtermelése érdekében támogatni kell a mezőgazdaságot - A Homokhát Térségi Agrár-Ipari Technológiai Park kiépítésén keresztül az alábbi feladatokat kell elvégezni:

III. 1. A Mórakert Szövetkezet beruházásában megvalósult fejlesztések újra indítását támogatni és az Önkormányzatnak továbbra is segítenie kell. Törekedni kell arra, hogy a korábbi beruházások lehetőség szerint egy rendszerben a korábbi funkcióiknak megfelelően működjenek. A megmentésre fordított önkormányzati eszközök megtérülését szem előtt kell tartani. A korábban kiépített infrastruktúra revitalizációját biztosítani kell. A barna mezős területek fejlesztésére kiírt pályázatokon is lehetőség lesz forrást biztosítani.

Szükséges a termelői integrációs szervezet fejlesztés. A cél a kidolgozandó élelmiszer fejlesztési program, és annak végrehajtása. Ehhez elő kell segíteni a mezőgazdasági termelők munkáját, hatékonyságát, csökkenteni a fajlagos költségeket. Szövetkezeti formában több termelő működtetné ugyanazt a gépet (ami csak idényjellegű munkákra alkalmas pl.: mélyszántás, mélylazítás, gallybálázó működtetése révén megújuló energiaként hasznosítható brikett nyerése, stb.) így javulna a kihasználtsága és csökkenne az egységre jutó karbantartási költség.

Az önkormányzat olyan stratégiai vagy pénzügyi befektetőt keres, aki a régió erőforrásaira és eszközeire alapozva - ideértve a zöldségfeldolgozó infrastruktúrát – létrehoz egy termelői integrációt, hogy azt saját tevékenységében hasznosítsa, felhasználva a helyi zöldségellátást előnyeit.

A tranzakció megvalósulhat az említett infrastruktúramegvásárlásával, vagy hosszú távú bérletével. További lehetséges irányt jelenthet az önkormányzattal való együttműködésen infrastruktúra bővítése és a helyi gazdálkodási módszerek fejlesztése.

Az integráció kulcsszereplői az önkormányzat, gazdálkodók, szövetkezetek, valamint az integrációt létrehozó befektető, aki megfelelő kapcsolatokkal rendelkezik ahhoz, hogy a helyi zöldségekből készült termékeket értékesítse.

Egységes növényvédelmi előre jelző rendszer működtetése önkormányzati, vagy kistérségi szinten jelképes tagsági díj ellenében. Ez elősegítené az agrár-környezetgazdálkodási célprogramok végrehajthatóságát, többen lépnének be a programokba, javulnának a jövedelmezőségi viszonyok.

III. 2. Szükséges aktív technológiai és ipari park kiajánló tevékenységet folytatni, hogy a

mezőgazdasági alapanyag termelésre építve élelmiszeripari üzem(ek) telepedjenek le városunkban.

Bio-élelmiszer termelési feltételeinek megteremtése és az ehhez kapcsolódó bio-malom létesítése Mórahalmon. A Dél-Alföldön termelt bio-élelmiszerek egységes jelölésének bevezetése. Dél-alföldi bio-élelmiszer értékesítési lánc kialakítása. Rádiófrekvenciás azonosító rendszer (RFID) bevezetése a bio-élelmiszerek nyomon követésére. A pilot projekt keretében történő regionális élelmiszerbiztonsági, nyomonkövethetőségi és agrárlogisztikai rendszer integrált fejlesztése. A teljes termékpálya folyamatinak optimalizálása; termelő és integrátor közötti kommunikáció modern ICT-alapú fejlesztése, ágazati kkv-k számára vállalati info-logisztikai és élelmiszerbiztonsági modell fejlesztése; hozzáadott érték növelése; élelmiszerbiztonsági rendszer kiterjesztése a termelői-beszállítói szektorra is. Fontos, hogy a friss árú kereskedelmekben részt vegyünk, illetve megvalósuljon a rövid ellátási lánc a zöldségkereskedelemben, minél többi helyi konyha ellátásáról a termelői szerveződések gondoskodjanak.

III. 3. A MÓRAÖKOTECH innovációs zászlóshajó projekt a tudásintenzív iparágakat vonzó működési környezet, mesterséges intelligencián, informatikán, digitalizáción alapuló, új technológiákat eurorégiós szinten összefogó, élő határ menti kapcsolatokkal rendelkező bázisra építve, a Mórahalmi Innovációs és Technológiai Központ létrehozását tűzte ki célul; egységben az ITS- el, Mórahalom Településrendezési Tervvel a Szerb - Magyar Euro Regionális stratégiával, az ITM KKV stratégiájával, valamint a BTC EGTC céljaival és a korábban létrehozott határ menti stratégiai intézményekkel és a Szabadkai Inkubátorházzal.

A MÓRAÖKOTECH megvalósításának átfogó célja a térség gazdasági, foglalkoztatási potenciáljának növelése, a helyi gazdaság fejlesztése vajdasági vállalkozások piacra jutási, EU kapcsolatteremtési lehetőségeinek bővítésével, közös kis-és középvállalkozások létrejöttének elősegítésével. Szerbiában már működő, Magyarországon kezdő vállalkozások, azok elindításához szükséges erőforrások és szolgáltatások rendszerbe foglalásával.

A Technológiai Központban alap, emelt és innovációs ökoszisztéma szolgáltatások lesznek elérhetőek. Az üzleti inkubátor kialakítása, átfogó és integrált euroregionális térségi specifikumokkal rendelkező szolgáltatások felállításával lesz ellátva:

- ☐ Fizikai infrastruktúra megteremtése - Inkubációs tér kialakítása
- ☐ Földrajzi és ágazat specifikus szolgáltatási portfólió kialakítása / élelmiszeripar és mezőgazdaság
- ☐ Vertikumszervezés, a vállalkozások közötti együttműködést elősegítő szolgáltatások, mint
- ☐ Személyre szabott partnerkeresés
- ☐ Tudástőke transzfer
- ☐ Klaszteresedés és hálózatosodás lehetőségét elősegítő szolgáltatások
- ☐ Start- up és innovációs ökoszisztéma szolgáltatások
- ☐ Labor – bioinformatika és matematika
- ☐ Labor – mezőgazdaság és élelmiszeripar
- ☐ Kreatív ipar
- ☐ Környezeti információs rendszerek
- ☐ Technológia transzfer
- ☐ Innovációs menedzsment gyakorlati képző hely
- ☐ Spin-off támogatás

Konkrét célként került meghatározásra az innovációs tevékenységek megerősítése, a start-upok fejlődését lehetővé tevő ökoszisztéma kialakítása, a kezdeti inkubációs fázis biztosítása, valamint a diákok, kutatók régiós mobilitásának előmozdítása, az elvándorlás megállítása.

A MÓRAÖKOTECH célja, hogy az inkubációs tapasztalattal rendelkező szereplők tudását felhasználva olyan EURO régiós start-up inkubátor központ jöjjön létre, mely lehetőséget biztosít a gazdaság szereplőinek a fejlesztéseik és termelésük újra indítására, valamint új termékek és szereplők piacra hozatalnak megteremtésével a határ mindkét oldalán.

III. 4. A helyi termékek piacra jutási feltételeinek javítása érdekében létrehozásra került a Homokháti Portéka védjegy. Ezen védjegy minél szélesebb körben való elterjesztésére van szükség, minél több termelő csatlakozzon hozzá, illetve biztosítani kell ennek egyre nagyobb ismertségét. Alkalmazni kell a REL – Rövid Élelmiszerláncok eljárásmodot a helyi termékek piacra való jutása érdekében azért, hogy az élelmiszer útja a „földtől az asztalig” a lehető legrövidebb legyen, ennek megfelelően az alap-anyag megtermelése, feldolgozása és a termékek értékesítése is a lehetséges legrövidebb táv, „útvonal” megtételével valósuljon meg. Célunk, hogy a termelőtől közvetlenül a fogyasztóhoz jusson el a termék, ezáltal kiiktatva a különféle viszonteladókat, ezt nevezzük rövid ellátási láncnak (REL).

III. 5. Válogató-csomagoló logisztikai - posztharvest árukezelő központ létesítése Mórahalmon.

A projekt Mórahalom központtal a Bács-Kiskun, Békés, Csongrád megyék alkotta Dél-alföldi Régió – kiegészülve a vajdasági és a bácskai-bánati régióval – gazdasági innovációs rövid és középtávú stratégiai fejlesztését tartalmazza. A régió gazdasági szerkezete sokrétű, melyből kiemelkedik a történelmi hagyományokkal rendelkező mezőgazdaság és élelmiszeripar, melynek alapjait a több generációra visszavezethető családi gazdaságok jelentik. A fejlesztési koncepció célja elsősorban egy olyan versenyképes mezőgazdasági termelési és feldolgozási rendszer felállítása mely a térség gazdasági eltartóképességét garantálja, másodsorban pedig a térségi közép- és kistermelők által termelt zöldségekből és gyümölcsökből olyan késztermékek előállítása, amelyek a hazai piaci kereslet kielégítésére szolgálnak, ezzel csökkentve a hazai piac kiszolgáltatottságát a szezonális import termékek iránt. Ennek alapját a régió magasfokú agrokultúrája és a termelői tudása jelentik, melynek további fejlesztésével biztosítható a termelés és a termelési hatékonyság növelése, az ökológiai rendszer egyensúlyának, illetve agrokultúrájának megőrzésével.

III. 6. Öntözésfejlesztés és szervezetépítés Mórahalmon és a Homokhátság területén

Magyarországon a Dél-Alföldi régióban, a Homokháti Kistérségben a szélsőséges időjárás jellemző. Az ország ezen területe az Európai Unió legaszályosabb területei közé tartozik. A terület legnagyobb részén a felszíni és a felszín alatti vízmennyiség nem elegendő a mezőgazdasági kultúrák vízigényének kielégítésére. Mórahalmon és a környék településein szabadföldi zöldség kultúrák termesztése folyik. Térségünk gazdasági és társadalmi szempontból legerősebb pillére a mezőgazdasági termelésből élő gazdálkodó családok. A zöldségtermesztés és mezőgazdasági termesztés fenntartása, és európai színvonalú fejlesztése érdekében elengedhetetlen olyan nagyléptékű beruházás, amely a Tiszáról a Homokhátság

magasabban fekvő területeire öntözővizet képes juttatni. A beavatkozás a Tisza folyó hasznosítható vízkészletére alapozva kívánja megoldani a Homokháti térség érintett területeinek felszíni vízpótlását. Mórahalom Városi Önkormányzat együttműködve a Belügyminisztériummal és az Alsó-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatósággal évek óta kezdeményez és tesz lépéseket a fent említett beruházás érdekében.

A mezőgazdaság számára jelenleg a felszíni vízelvezető hálózat elemeiben nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű és minőségi vízkészlet. A termelők jelenleg a térség alatt elhelyezkedő felszín alatti vízkészleteket termelik ki. A felszín alatti vizeket biztosító vízáradó rétegek az évek során jelentősen elszennyeződtek és klimatikus viszonyok következtében mennyiségileg is kockázatosak váltak. A homokháti térség számára elegendő felszíni vízkészlet csak a Tisza folyóból emelhető ki.

A fejlesztés elemei víztározó kapacitás növeléséből és helyreállításából, az öntözendő területek technológia fejlesztéséből, illetve szervezetfejlesztésből állnak. A célok között szerepel 1000 ha földterület öntözése, víztározókapacitás növelése és az öntözést felügyelő, az öntözővíz szétosztását, a műtárgyak karbantartását koordináló szervezet létrehozása.

Mórahalom területén 2 db öntözési közösség alakult meg, melyek jelenleg is tervezési és eszközbeszerzési pályázatokat bonyolítanak. Ezáltal több mint 400 ha terület válik öntözhetővé. Az eszközbeszerzésnél törekedni kell a víztakarékos öntözőrendszerek beszerzésére, pl. konzolos, illetve mikroszóróval történő öntözés. Szem előtt kell tartani, hogy a beszerzett eszközök alkalmasak legyenek a különféle irányítástechnikai rendszerek információval való ellátására és annak fogadására. Az öntözhető területek nagyságát pályázati lehetőségek kihasználásával folyamatosan növelni kell, valamint további öntözési közösségek létrehozása szükséges.

III. 7. Zöldségközpont kialakítása Mórahalmon, posztharvest technológiák alkalmazásával. A fejlesztés során a termesztési körülmények javítását célzó szakmai támogatás kiépítését valósítjuk meg. A 21. század modern kommunikációs eszközeit felhasználva tudunk szakma segítséget nyújtani a gazdálkodók részére a megfelelő fajtakiválasztásban, az öntözés automatizálásában, a növényvédelmi folyamatok szakszerű ellátásában, a kerten belüli munkák szervezésében. A Szent István Egyetem által fejlesztés alatt álló rendszer segítségével online országos agrometeorológiai támogatás alkalmazása.

III. 8. Fűszer- és gyógynövénytermesztés, feldolgozás elindítása- A kertészeti termékek közül adott területre vetítve a legnagyobb értéket adó termékek a fűszer- és gyógynövények. Projekt célkitűzése a térség természeti adottságait, mezőgazdasági földjeit kihasználva egy új agrártermék portfólió kialakítása az elérhető legjobb technológiák alkalmazásával. A térség gazdaságföldrajzi hagyományai és öröksége leginkább a kertészeti termékek előállítására és a határon átnyúló részeket is figyelembe véve az állattenyésztésre irányul. Ezért egy új szegmens meghonosítása a cél ipari méretekben és egyúttal nagy hozzáadott értékű termékek kialakítása. A térség geotermikus adottságait is hasznosítani kívánjuk projekt által.

Tervek közé tartozik a fűszer- és gyógynövény termesztés elterjesztése érdekében egy pilot projektet indítása, melynek alapja egy precíziós üvegház, geotermikus energiával és ellenőrzött termesztési körülményeket biztosítva.

A BIOHERB projekt jelentős innovációval rendelkező program, mely a térség vállalkozóinak, termelőinek egy új agráriumi szegmenst, piacot hoz létre. Hatása hosszútávú, gazdaság- és térségfejlesztési szinten is jelentős értékeket foglal magába.

A hazai természeti adottságok, potenciál kihasználása a célunk, magas feldolgozási szintű termékek és kozmetikai, gyógyszerész alapanyagok előállítása az élelmiszeripari termékeken kívül.

III. 9. Az ipari park területén önkormányzati finanszírozásában raktárbázis pályázati támogatás melletti megvalósítása indokolt az 1733 hrsz-on (Röszkei út, Akácos út sarok). A fejlesztések szükséges tervezése önerőből valósul meg, a fejlesztésre vonatkozóan pedig pályázati források, elsősorban Európai Unióss összegek megpályázása szükséges.

III. 10. Magas hozzáadott értékű félkész- és késztermék előállítás a Homokháti Kistérség meghatározó növényeiből. Kapacitásbővítés és munkahelyteremtés szempontjai érvényesüljenek.

III. 11. A térségben megtermelt paprika és egyéb fűszernövények helyben történő feldolgozásához a szükséges befektetéseket támogatni kell, szükséges tervezéseket meg kell kezdeni, és megfelelő területet biztosítani kell. Fontos feladat a megfelelő szárítókapacitás kiépítése, továbbá a malom és a csomagolás feltételeinek kiépítése. Fontos ezen területen a nemzetközileg ismert cégekkel való együttműködés.

III. 12. A gyógynövények termesztésre és feldolgozásra is jelentős igény mutatkozik, partnerségben gyógyszergyárral fejlesztések megvalósíthatóak.

Vállalkozásfejlesztés

III. 13. A helyi vállalkozások versenyképességének biztosítása. Ennek egyik formája a vállalkozások részére biztosítani kell a pályázatokról történő tájékoztatást. A pályázatíráshoz alkalmas cégeknek a településen történő letelepítésével közvetlenebb és gyorsabb kapcsolat alakulhat ki. Ezért erre szolgáló irodák, illetve telephelyekre terület ajánlandó ki. A források és támogatások megszervezése érdekében elektronikus hírlevél rendszer üzemeltetése, hogy a lehetőségekről folyamatosan biztosítva legyen a tájékoztatás. Az önkormányzat web lapjára a fontos információk letölthető formába kerüljenek fel.

Az ipari parkba betelepülni szándékozók részére vállalkozásbarát környezet- és feltétel rendszert kell biztosítani. A projektmanagement munkát erősíteni kell, biztosítani kell az önkormányzati munkatársak odaadó segítségét. A betelepült vállalkozások életpályájának figyelése, évente konzultációt folytatni valamennyi vállalkozással.

Az ipari parkba jelentkező betelepülők befektetésének ösztönzése keretében biztosítani kell számukra a szükséges szakmai tanácsadást az egyablakos ügyintézés. Törekedni kell a folyamatos kapcsolattartásra. A befektetők részére az igényeknek megfelelő bérleti- és adásvételi konstrukciókat is fel kell ajánlani, annak érdekében, hogy számukra Mórahalom területének választása a legkisebb kockázatú befektetés legyen.

III. 14. Mezőgazdasági gépjavító bázis és gépipari vállalkozás betelepítése az ipari parkba.

III. 15. Zöldgazdasági vállalkozás betelepítése Mórahalomra. Mivel Mórahalom a térség egyik legaktívabb szereplője a megújuló energiák alkalmazásában, meghonosításában, ezért

célszerű lenne egy erre specializálódott vállalkozás betelepítése vagy helyi vállalkozás létrehívása. Feladatai: épületek és üvegházak termál hőközpontjainak szerelése, napkollektorok és hőszivattyús rendszerek, stb. telepítése az általános épületgépészeti szereléseken felül.

III. 16. Településünkön és az ipari parkban fajsúlyos szerepet töltenek be a csomagolóanyag-gyártó, illetve -kereskedő vállalkozások. Ezen iparágban tevékenykedő további vállalkozások letelepítése, illetve az ágazati integráció elősegítése szükséges.

III. 17. Az önkormányzati tulajdonú cégeknek nagy szerepe van a foglalkoztatásban és a hatékony pályázati tevékenységben. Gondoskodni kell arról, hogy folyamatosan megbízásokat tudjanak kapni. A városi fejlesztésekben szerepet kell kapniuk, a bonyolításban (pld. Városfejlesztő Kft), kommunikációban (Móranet Kft, Mórapartner Kft.) vagy a kivitelezésben (Móraép Kft.) is.

III. 18. A telephely fejlesztési pályázatokon induló kisvállalkozások számára a területek számára életképes bérleti konstrukciót kell biztosítani, hogy bátran tudják felvállalni az indulás feltételeinek megteremtését.

III. 19. A betelepülő vállalkozások részére a szükséges közmű ellátása érdekében a szükséges tervezéseket, engedélyezéseket és beruházásokat megfelelő ütemben meg kell valósítani, hogy az üzembe helyezések gazdaságosak és gördülékenyek legyenek.

III. 20. Jelenleg 4 (5. az **RNST Trade Feldolgozó Szociális Szövetkezet**: a kábelfeldolgozósok telephelyt üzemeltetnek az ipari parkban) szociális szövetkezet működik Mórahalmon. Az élelmiszergazdaság fejlesztésében jelentőn szerepet játszik 3 szociális szövetkezetünk. A TEAM Work Élelmiszeripari Szociális Szövetkezet húsfeldolgozással, szárítmányok (paprika és zöldlevél) előállításával foglalkozik saját üzemében. A Homokhátságért Élelmiszeripari Szociális Szövetkezet és a Homok Kincse Élelmiszeripari Start Szociális Szövetkezet szintén jelentős fejlesztéseket hajt végre salátagépsor üzembeállítással és burgonya válogatás- és csomagolással. A Móra-Kő Betonelem-gyártó Szociális Szövetkezet az építőipari munkát segíti betonüzemével. Továbbra is szempont a szociális szövetkezetek működéséhez pályázati pénzek bevonása, az élelmiszeripari technológiák továbbfejlesztése. A terület egy részén lehetőség van, arra, hogy nagyforgalmú, modern kiskereskedelmi üzleti tevékenység épüljön ki, a meglévő épületek felhasználásával. Az ingatlanok lehetőséget biztosítanak arra is, hogy vegyes szórakoztató funkciók is valósuljanak meg, mivel a lakófunkciókra vonatkozóan minimális a zavaró hatás, ugyanakkor elhelyezkedése miatt a település központjához közel van.

Ingatlanfejlesztés

III. 21. Az ipari park területén felépült magántulajdonú, de ki nem használt létesítmények működtetésére befektetők keresése önkormányzati érdek is, így ezen ingatlanok hasznosítását szorgalmazni kell.

III. 22. Az ipari park bővítési tartalék területének infrastrukturális ellátására terveket kell készíteni és pályázati forrásokkal törekedni kell ezek kiépítésére. A pályázat keretében az infrastruktúra-fejlesztést biztosítani szükséges. A nagyközép nyomású gázvezetéknek bővítését segíteni kell azzal, hogy az erre igényt tartó vállalkozások a szükséges mennyiségű vételezésre vállaljanak kötelezettséget.

III. 23. Számítani lehet az ipari parkban jelentősebb befektetői érdeklődésre, ezért az ipari park további területbővítését kezdeményezni kell, a rendezési tervben kijelölt területeken. Vonalas infrastruktúra-fejlesztése révén a zöldmezős területeinek közművesítése szükséges. A rendezési terv megfelelően szolgálja a befektetők elvárásait, biztosítani kell a gazdaságos beépítési lehetőséget, az igényelt építmény magasságot. Elsősorban a város gazdasági beállítottságához illő profilú vállalkozások letelepítését kell szorgalmazni. E mellett a már működő vállalkozások segítése is szükséges.

III. 24. A Homokhát Térségi Agrár-Ipari Technológiai Park épületeinek minél nagyobb kihasználtságát kell biztosítani. További ilyen jellegű fejlesztések megvalósítását segíteni.

III. 25. II. tsz. telep

A termelőszövetkezeti rendszer megszüntetését követően 1994-ben osztatlan közös tulajdonba került több mórachalmi, korábban tsz-tulajdonú ingatlan. Így alakult a „II-es tsz telep” (mázsa és magtár, 0311/35 hrsz) és „major” (iroda és gépműhely, 0373/2 hrsz) ingatlanok sorsa is. Az ingatlanoknak számos magánszemély lett a tulajdonosa, ám a hasznosításukat nem tudták megoldani az elmúlt három évtizedben.

A két ingatlan gazdasági tevékenység folytatása céljából frekventált helyen található, aszfaltozott út mellett helyezkedik el, elektromos áram és földgáz-vezeték csatlakozással ellátott. A szomszédos közterületen ivóvíz-nyomóvezeték húzódik.

A település képviselő-testülete az ingatlan tulajdoni viszonyának rendezését a kistulajdonok megvásárlását határozta el, miután hasznosítatlan volt és folyamatosan romlott az állapota.

Rendezett tulajdoni viszonyok mellett az ingatlanok – építményeik állapotának helyreállításával vagy újak építésével – gazdasági tevékenység folytatására kiválóan alkalmas.

A telep külterületi, nagyméretű alapterülete, lakott ingatlanoktól való viszonylagos távolsága miatt alkalmas lehet a település üzemeltetési és tárolási feladatainak biztosítására.

Munkaerő

III. 26. Mórachalom történetének legnagyobb ingatlanfejlesztési projektje indult el 2025. évben. Külső partnerekkel együttműködve a következő öt évben több mint kétszáz társasházi lakás épül fel a város több pontján. Az egykori TSZ- udvar helyén társasházkomplexum épül. A belvárosi terület ad majd otthont a minden igényt kielégítő, a kornak megfelelő modern lakásoknak, garázsoknak, parkolóhelyeknek és üzlethelyiségeknek. A lakásépítési munkálatok munkahelyeket teremtenek és a beköltöző lakók munkaerőt biztosítanak a városnak.

III. 27. A betelepülő vállalkozások számára történő munkaerő-biztosítás érdekében a város aktív népességgpolitikát folytat (népesség létszámának bővítése, lakótelek-gazdálkodás, intézményfejlesztés, infrastruktúra- és gazdaságfejlesztés).

III. 28. Törekedni kell, hogy valamennyi rászoruló évente részt tudjon venni a közfoglalkoztatási programban. Az önkormányzati intézmények és gazdasági társaságok számára is kiemelt feladat, hogy támogatott munkanélkülieket foglalkoztassanak. Biztosítani kell a megfelelő adminisztrációs háttérrel a foglalkoztatási programokhoz. Fontos a napi kapcsolat a Kormányhivatal helyi kirendeltségével. Törekedni kell arra, hogy a rászorulók elsősorban munkát kapjanak, és ne segílyt.

Fenn kell tartani a Paktum projekt során kidolgozott és jól működő mechanizmusokat, melyek az elmúlt 2-3 évben a munkanélküliség csökkenését és munkakörülmények javulását eredményezték. A projektbe bevonásra kerültek a térség hátrányos helyzetű munkavállalói a konkrét helyi vállalkozói igényekre épülve. Az önkormányzatok, foglalkoztatók és képző intézmények együttműködése segítette a megfelelő képzettségű munkaerő biztosítását. A paktum partnerség eredményeképpen olyan együttműködési mechanizmusok alakultak ki, amelyek hosszú távon, térségi szinten, egyéb fejlesztési területeken is hasznot jelentenek a térségi szereplőknek.

III. 29. A településre jellemző termékek helyi értékesítésére mintaboltok megvalósítását támogatni kell, és szükség szerint látogató központok létrehozását is preferálni kell.

III. 30. Móraép Kft. telephelyfejlesztését biztosítani kell, tekintettel arra, hogy az ipari parknak nyújtandó szolgáltatások eszközigenyeire, illetve az erre szolgáló személyzet megfelelő elhelyezésére. Az eszközállomány folyamatos fejlesztésére lehetőséget kell teremteni.

III. 31. Új inkubátorház létrehozásának koncepcióját kidolgoztuk. A Röszei út és Kissori út sarkán – településképi szempontból is fontos – jelenleg üresen álló ingatlanra egy patinás, kétszintű épület I. és II. fejlesztési ütemének megtervezése történt, mely élelmiszeripari és egyéb vállalkozások részére biztosíthat a jövőben hathatós inkubációs tevékenységet – többek között informatikai laboratóriumával. Fontos cél a létesítmény III. ütemének megtervezése, illetve e projekt megvalósításának pályázati támogatásból történő forrásbiztosítása.

III. 32. A településen meglévő húsfeldolgozó kapacitások mellett új szereplők letelepítése mind a kis, mind a közepes, de akár a nagyvállalkozások köréből is.

III. 33. Az ipari parkban lévő cégek szakember utánpótlása is megoldandó feladat, amelyben elsősorban a tanulói munkaszerződéses rendszer kiépítését kell megvalósítani a gazdasági szereplők partnerségével. Ezt megfelelően tudja segíteni a létrejött ÁKK.

A helyi sajátosságokhoz, adottságokhoz, igényekhez illeszkedő, egyedi eszközök támogatása révén, hogy a vidéki fiatalok számára reális alternatívává váljon a helyben maradás, illetve az oda költözés, ezáltal a vidék népességmegtartó ereje és versenyképessége javuljon.

Ennek egyik eszköze a képzéseken történő részvétel támogatása. A város a pályázat révén azt kívánja elérni, hogy a megfelelő képzettségű és szükséges kompetenciával rendelkező fiatal, minőségi munkavállalók helyben maradjanak, kiszolgálva a helyi gazdasági szereplőket, és a nonprofit (akár közszolgálati) szektort. Ebből kifolyólag konkrét lépéseket tesz a fiatalok életpálya-tervezését segítő helyi szolgáltatások nyújtása, munkaszerzési ismeretek bővítése, és a helyi lehetőségekre épülő, (ön)foglalkoztatást célzó programok megvalósítása érdekében. A projektbe bevont fiatalok lehetőséget kapnak arra, hogy a helyi foglalkoztatási lehetőségek között versenyképes képzettséget kapjanak és ebből adódóan elhelyezkedhessenek.

Másrészt a város a Mórahalmon élő, a helyi munkaerő-piaci hátrányok kompenzálása céljából, a hiányzó foglalkozásnak számító szakember hiánypótlását szolgáló fiatal részére ösztönző juttatást is ad. Az ösztöndíj és ösztönző juttatások célja az esélyteremtés érdekében a hátrányos helyzetű, szociálisan rászoruló gyermekek, fiatalok közneveléshez és felsőoktatáshoz való hozzáféréseinek biztosítása, tanulmányainak segítése. Továbbá a térség gazdasági fejlődéséhez szükséges, megfelelő szakmai felkészültséggel rendelkező humán erőforrás biztosítása. Hiányszakmának számító szakemberek hiánypótlása, hosszabb távon a helyi fiatalok identitástudatának kialakítása, a térséghez való kötődésének erősítése.

Modell értékű mentorprogramot dolgoztunk ki a fiatalok részére, melynek célja a középfokú szakképzésben részt vevő, vagy onnan kilépő és munkatapasztalatot szerezni kívánó fiatalok bevonása a mentorprogramba, csakúgy, mint a felsőfokú végzettségűek életpálya modelljének és szakmai karrierjének megerősítése. A mentorprogramba helyi vállalkozások meghatározó kulcsszereplőit szeretnénk bevonni mentorként, és ezáltal a vállalkozások alacsony szintű együttműködési és adaptációs készségét kívánjuk javítani, ezzel együtt a fiatalok helyben maradásának ösztönzése a cél, és a fiatalokban olyan készségek és képességek kialakítása a mentorok segítségével, mely segíti a fiatalok munkaerőpiaci elhelyezkedését, illetve erősíti pozíciójukat. A mentor program kiterjed a vállalkozóvá válást fontolgató fiatalokra is. Ezen felül a program erősítené a fiatalok helyben maradását a lakhatási feltételeik támogatásával, illetve ösztöndíj jellegű támogatási programmal. A program megvalósításához pályázati forrást kell találni.

III. 34. Népeségközpontú társadalomfejlesztés- új telepés program

A népeségfogyás, az aktív és kreatív lakosság elvesztése a térséget fenyegető legnagyobb veszély, amely nem csak távoli kockázat, hanem a térség településeinek döntő részén hosszú évek óta a keserű valóság. A Vitalitás Régiója program számos kezdeményezése e tendencia megfordítására irányul, a térség vonzerejének növelésével itt tartani, ide csábítani vagy visszacsábítani a kreatív lakosságot.

E népeség-visszanyerő stratégiának adhat óriási alaplendületet az Új Telepes Program: térség vonzerejének természetszerűleg lassabb felépülése mellett egy azonnali, számottevő, jól látható és ennél fogva szimbolikus népeségbeáramlást hozva magával.

Az Új Telepes Program egy aktív pénzügyi ösztönző program, amely a gazdaságilag aktív népeség be- illetve visszatelepülését ösztönzi komplex módon, az otthonteremtés és a vállalkozásindítás egyidejű támogatásával.

A program ebben a formájában teljesen innovatív, ugyanakkor felhasználja a létező vagy korábbi rész-programok tapasztalatait (pl. fiatal gazda támogatások, CSOK, stb.)

A programban részt vevő magyar állampolgárok – az új telepések – pénzügyi támogatást kapnak arra, hogy a térség jelenleg is elnéptelenedő, vagy elnéptelenedéssel fenyegetett településein letelepedjenek, otthont teremtsenek, és a térség adottságait kihasználó, XXI. századi vállalkozásokat indítsanak.

A támogatás fejében az új telepéseknek vállalniuk kell, hogy a támogatással érintett otthonukban laknak hosszú távon (min. 10 év) életvitelszerűen; hogy vállalkozást indítsanak és vállalkozási tevékenységet folytatnak a térségben hosszú távon. A vállalkozások elsősorban agrár és élelmiszeripari területre kell fókuszáljanak, de más, a térség adottságaihoz illeszkedő termelő, turisztikai vagy szolgáltató profil is elképzelhető. A vállalkozások a legmodernebb technológiákat, digitális megoldásokat, precíziós mezőgazdasági rendszereket kell, hogy beszerezzék és alkalmazzák, ezáltal csúcstechnológiájú modern kisvállalkozások jöhetnek létre a térségben. A lakások és a vállalkozások is energiatakarékos épületekben, környezetbarát technológiákkal kell, hogy működjenek.

A telepések összefogva, közösen is alapíthatnak vállalkozásokat, gazdasági társaságok, szövetkezetek formájában, így nem csak mikrovállalkozások jöhetnek létre. Emellett hálózatosodás, együttműködés is kialakítható a vállalkozások között, elősegítve, hogy egymást kiegészítő tevékenységek és egymásra épülő beszállítói hálózatok alakuljanak ki.

A letelepülést, a vállalkozásfejlesztést és a megfelelő technológiák alkalmazását a Vitalitás Régiója program más projektjeivel (pl. Tehetség Mágnes program, Tradíció&Digitalizáció projekt) együttműködésben kialakított tanácsadás, mentorálás segíti. Ezáltal az új telepés program egy elkötelezett célcsoportot is „szállít” e többi projekt számára.)

A program révén egy olyan új telepés réteg alakul ki a térségben, amely – mivel nem csak vállalkozó, hanem lakos is - elkötelezett a térség fejlődése és gazdasági előrelépése iránt, integrálódik a közösségbe, valamint idővel képes lesz magával húzni és buzdítani a helyben lévő lakosságot és vállalkozásokat is, megteremtve ezzel a fejlődés folyamatos dinamikáját. Mivel helyi társadalmi csoportként való létrejöttüket is a Vitalitás Régiója programnak köszönhetik majd, lojálisak lesznek annak stratégiai célkitűzéseire, elveire.

A program területi fókusza a határon túli térségre is kiterjed, így hozzájárul ahhoz, hogy a magyarajkú lakosság fenntartható módon megmaradhasson, újraéledhessen a határon túli magyar területeken.

III. 35. Az elmúlt időszakban Magyarország Kormánya módosításokat vezetett be az elérhető családtámogatásokat illetően, amelyet követően Mórhalom Városi Önkormányzat a kitűzött célok eléréséhez az alábbi lakásépítési és lakásvásárlási támogatásokkal kívánja támogatni a településre költöző családokat:

„Otthon Mórhalom” lakásépítési támogatás:

Támogatás iránti kérelmet nyújthatnak be azok a Mórhalom településen letelepedni szándékozó személyek, akik a Magyarország Kormánya által kiadott 16/2016. (II. 10.) Korm. rendelet az új lakások építéséhez, vásárlásához kapcsolódó lakáscélú támogatásról szóló rendelkezései és feltételrendszere keretében Mórhalom város közigazgatási területén új lakás építéséhez, 2023. december 31. napjáig legalább 2 600 000.- forint összegű állami lakásépítési támogatásban részesültek, valamint megfelelnek az önkormányzati rendeletben leírt további feltételeknek. Az önkormányzat által nyújtott támogatás összege családi ház építésére 2 gyermek esetén 750 000,- Ft; 3 gyermek esetén 1 250 000,- Ft.

Az önkormányzati támogatás célközönsége a kormányzati CSOK programban 10+10, illetve 10+15 milliós igényt benyújtó kétgyermekes vagy háromgyermekes családok.

A támogatásra kérelmet 2025. december 31. napjáig lehet benyújtani.

„Otthon Mórahalom Plusz” lakásépítési támogatás:

Magyarország Kormánya 2024. január 1-vel módosította az elérhető családi otthonteremtési kedvezmények rendszerét. Bevezetésre került az 5000 fő feletti lélekszámú települések vonatkozásában a CSOK Plusz hitelkonstrukció, mely kedvező kamatozású hitel formájában támogatja a kisgyermeket vállaló családok otthonhoz jutását.

Magyarország Kormánya 2024. október 1-vel egyszerűsítette a CSOK Plusz hitelkonstrukció igénylését. A speciálisan adózók (KATA és átalányadót választó egyéni vállalkozók) és az őstermelők kedvezőbb feltételek mellett igényelhetik a kedvező kamatozású hitelt. A kedvező feltételek bevezetésével 10, illetve 20 százalék helyett akár a bevételük 50 százalékát vehetik figyelembe jövedelemként a hitelbírálatnál a pénzügyi intézetek, így könnyebben tudnak saját otthonhoz jutni államilag támogatott 15, 30, illetve 50 millió forintos CSOK Plusz-kölcsönrel. Az egyszerűsítés továbbá lehetővé teszi számukra, hogy az igényléshez elegendő legyen egy év - fentebb írt speciális adózási és őstermelői jogviszonyban eltöltött-társadalombiztosítási jogviszony igazolása az eddig elvárt két, illetve három év helyett.

A település fontosnak látja a kormányzat által biztosított és módosított lehetőség helyi szinten történő támogatásával részt venni a programban az alábbiak szerint:

Támogatás iránti kérelmet nyújthatnak be azok a Mórahalom településen letelepedni szándékozó személyek, akik a Magyarország Kormánya által kiadott 518/2023. (XI. 30.) Korm. rendelet a családok otthonteremtését támogató kedvezményes CSOK Plusz hitelprogramhoz kapcsolódó támogatásról szóló rendelkezései és feltételrendszere keretében Mórahalom város közigazgatási területén lakásépítéshez, új vagy használt lakás vásárláshoz 2024. január 01. napját követően legalább 30.000.000.- forint összegű állami támogatásban részesülnek, valamint megfelelnek az önkormányzati rendeletben foglalt további feltételeknek. Az önkormányzati támogatás keretében lakásépítéshez és használt lakás vásárláshoz 2 gyermek esetén 750 000,- Ft, 3 gyermek esetén 1 250 000,- Ft, illetve új lakás vásárlása esetén 2 gyermek esetén 1 250 000,- Ft, 3 gyermek esetén 1 750 000,- Ft támogatás igényelhető.

A támogatás elsődleges célközönsége a kormányzati CSOK Plusz hitelprogramban hiteligényt benyújtó kétgyermekes vagy háromgyermekes családok.

Lakásfelújítást és lakásvásárlást elősegítő helyi támogatás kiemelt munkakört betöltő személyek részére:

Mórahalom fontosnak tartja a város fejlődése és élhetőségének fenntartása érdekében a minőségi egészségügyi ellátások biztosítását. Ezért az egészségügy területén jelentkező hiányszakmák (orvos, szakorvos) vonatkozásában a városban letelepedni kívánó szakemberek lakásvásárlását kívánja a város segíteni. A lakásfelújítást és lakásvásárlást elősegítő támogatásra kérelmet nyújthatnak be:

- vissza nem térítendő és kamatmentes kölcsön támogatásra: Mórahalmon élő, **helyben kiemelt munkakörben (a háziorvos vagy szakorvos) munkát vállaló családok**, valamint
- kamatmentes kölcsön formájában lakásfelújítási, korszerűsítési visszatérítendő

támogatásra (a továbbiakban: lakásfelújítási támogatás): a helyben munkát vállaló családok.

IV.

Oktatás

IV. 1. Az óvoda zöld területének bővítésére nyílt rá lehetőség, az Egyenlőség utca 17. szám alatti családi ház, megvásárlásával. Első ütemben 2020-ra elkészült az óvodásoknak egy tornaszobája, amely akadálymentes használata a bölcsőde új szárnyának megépítésével a fizikai összekapcsolása is megtörtént a korábbi főépülettel.

IV. 2. Az Egyenlőség utca 17-19. szám alatti Óvodának a Szabadság utca felől történő megközelítéséhez, megszerzésre került a Szabadság utca 24. számú ingatlan. Ez jelentősen könnyítette az intézmény megközelítését a központi buszállomásból, illetve a parkolási gondokat is. Az Szabadság utcai ingatlan megvásárlásával a zöld terület növelése megvalósult, de lehetőséget biztosít további csoport szobák elhelyezésére is.

Megfontolandó, hogy a meglévő oktatási épületeket bővítse a város, vagy az új lakóövezetekben önálló nevelési intézmények kerüljenek megépítésre a megnövekedő lakosságszám igényeinek kielégítésére.

IV. 3. Az Egyenlőség utcai épületek új megközelítését teszi lehetővé a Táncsics utca felől a kertek végében nyíló új 8 méter széles utca.

IV. 4. Támogatni kell az oktatást, mert a helyi iskolában tanuló gyermekek a jövő mórachalmi polgárai és tudásukkal, szellemi tőkéjükkel a várost kell gazdagítaniuk.

IV. 5. Az egyház és az állami iskola párhuzamos működtetésének feltételeit folyamatosan biztosítani kell. A rendelkezésre álló adottságok, területek megfelelő elosztásáról folyamatosan gondoskodni kell. A 2018-ban önállóvá vált Szent László Katolikus Általános Iskola biztosítja helyi szinten az iskola választás lehetőség. 2013-ban elkészült Fészek épületének tetőterének beépítésével 2017-ben új helyiségek kerültek biztosításra az intézménynek. Az egyházmegye által finanszírozott tanterem építése 2019-ben elkészültek. 2025/2026-os tanévben az iskola végleg kiköltözik a Lurkó Világ Óvoda által biztosított két teremből. A folyamatosan növekvő tanulószám miatt szükségessé válik a bővítés, ugyanis az alsó évfolyamokon a 2023/2024-es tanévtől ismét két osztály indult. A 2024/2025-ös tanévben tíz osztály indult, a 2025/2026-os tanévben tizenegy osztály indítása várható. A „Fészek” épületében nyolc tantermünk működik, az egyház által épített részben négy tanterem került kialakításra. A teremszám tovább növelhető a „Fészek” épületében, amennyiben a tanári szoba megszüntetésre kerül, amely két terem összenyitásából alakul ki. Tehát az óvoda épületének elhagyásával is minden osztály elhelyezése megoldott, a csoportbontós órák számát viszont csökkenteni kell a teremhiány miatt. 2026/2027-es tanévben kettő új belépő osztály elhelyezése megoldott, amennyiben a bővítés nem történik meg a 2027/2028-as tanévben egy első osztály indítása várható.

A fenntartó tisztában van a bővítés szükségességével, ugyanis a mindennapos testnevelés órák megtartásához egy saját tornateremet is biztosítani kell az intézmény számára. Az intézményekben 2023 októberében törvényességi ellenőrzés zajlott, amely feltárta a tornaterem/sportcsarnok hiányát. A fenntartótól még nem kaptunk tájékoztatást az építési munkálatok tervezetéről. A testnevelés órákat a következő tanévben a tömbösített úszással, táncoktatással, illetve a Móradozsi Sportcsarnok bérletével oldják meg. Tervben van egy nagyméretű gumiszőnyeg vásárlása, amelynek segítségével az aulát tennék alkalmassá mozgásos órák megtartására.

A Szeged-Csanádi Egyházmegye elindította az új sportcsarnok tervezését a Móradozsi Egyházközséggel együttműködve. A tervek szerint a plébánia épület mögött a hátsó kert melletti Karitasz háznál létesülne az új csarnok, melynek termálfűtését az Önkormányzat biztosítaná.

A 2024/2025-ös tanévben elindult a robotika az iskolában, az angol oktatást továbbra is első osztálytól biztosítjuk a tanulóink számára. Amennyiben az infrastruktúra lehetővé teszi, a sporttagozat elindítását tervezzük. Kiemelt cél a környezettudatos szemlélet fejlesztése: Örökös Ökoiskola cím, Teremtésvédő Iskola cím elnyerése, az iskolakert további fejlesztése, természettudományos eszközök beszerzése pályázat keretében. Távlati cél megerősíteni az iskola alapítványának működését, a Szent László Apródjainak Oktatásáért Közhasznú Alapítványt, mely eszközökkel és pályázati lehetőségekkel támogatja iskolát.

IV. 6. A Szegedi Tankerületi Központ által fenntartott Móradozsi Móra Ferenc Általános Iskolában 1997-től napjainkig mind módszertani, mind infrastrukturális téren komoly fejlesztések történtek. A pályázatoknak köszönhetően az iskola infrastruktúrája és eszközellátottsága az átlagosnál jobbnak mondható. Az oktatás fejlesztésére irányuló törekvéseket mindig figyelemmel kísérik, melynek köszönhetően módszertani repertoárunk évről-évre gazdagodott. Az iskolában 8 évfolyamos általános iskolai képzés folyik, melynek alapelvei, hogy a diákjai képesek legyenek a változó világot objektíven szemlélni, a változásokra reagálni, a tudásukat alkalmazni. Az innovációs stratégiának köszönhetően a kistérség meghatározó szellemiségű intézménye.

IV. 7. A Móradozsi Gyógyfürdő tanmedencéjének, az Uszoda és annak medencéinek megépítésével lehetővé vált a helyi és valamennyi térségben lakó gyermekek úszásoktatása, illetve sportolási igényének kielégítése. Fontos, hogy teljes térség valamennyi gyermeke megtanuljon úszni.

IV. 8. Alapfokú Művészeti Iskola önálló épületének meghatározása, megvalósítása az intézmény fejlődésének egyik fontos lehetősége lenne. Az elmúlt két évben 4,5 millió forintot hangszer csere program zajlott le, ami által modernizálódott az eszközpark, ezt a szintet a jövőben is fenn kell tartani. A néptáncoktatóház a Röskei út 47-ből a Röskei út 41-be költözött, tágasabb, megfelelőbb teret biztosítva a javítási, varrási, tisztántartási műhelymunkák számára. A tradicionális fesztiválok, gálák, koncertek, hangszerbemutatók folytatódnak, a rendezvények kínálati palettája viszont egyre szélesedik. A partner szervezetek hálózata is bővülőfélben van. Tervben van a KOLO, a templom és a Szegedi

Tudományegyetem Bartók Béla Művészeti Karával történő még szorosabb együttműködés. A legfontosabb feladat és kihívás továbbra is a beiskolázás szinten tartása.

IV. 9. Szegedi Szakképzési Centrum Tóth János Mórahalmi Szakképző Iskola és Szilágyi Mihály Kollégium, székhelye: Mórahalom, Dosztig köz 3.

Az iskola a 2018/19. tanévben nyitott meg a kapuit, és felmenő rendszerben folyamatosan bővül. Technikumi képzéseiben Szoftverfejlesztő és tesztelő, Sportedző-sportszervező valamint Oktatási szakasszisztens, szakképző iskolai képzéseiben pedig cukrász, szakács, pincér – vendégtéri szakember kinevelését végzi

A Tóth János iskola munkájában fontos feladat, hogy reális célként a lehetséges nappali tagozatos létszámot maximálisan kihasználjuk. Másrészt a felnőttek oktatását kiterjesszük - ehhez szükséges a képzési paletta folyamatos finomhangolása, mely egyszerre veszi figyelembe az intézmény kapacitását és a munkaerőpiac változását. A város fejlesztési terveinek ismeretében a jövőben tervezhető szakképesítés a Sportedző (lovasedző). Az olyan rész szakképesítések is érdeklődésre tarthatnak számot, mint a szakács segéd, számítógépes adatrögzítő.

Kiemelt célként kezelendő a rehabilitációs terapeuta valamennyi szakmairánya. A város létesítményei az egészségturizmusra szakosodva országos szinten kiemelkedően felszereltek, speciális eszközök használatát, különleges eljárások alkalmazását és azok megtanulását a gyakorlati helyek maximálisan lehetővé teszik. Átgondolt stratégiai együttműködéssel elérhető, hogy a mórahalmi masszörképzés országos hírűvé váljon.

A beiskolázásban érintett partnerek köre nagyságrendileg a Vajdaság irányába és országhatáron belül is még bővíthető, az elmúlt években a régió számos általános iskolájával sikerült kapcsolatba lépni, 59 helyről érkezett diák. Fontos biztosítani, hogy vajdaságból ne csak a magyar származású diákok számára legyen nyitott az intézmény, hanem azon diákok számára is, akik tudják vállalni a szükséges feltételeket. Fontos feladat, hogy megfelelő ösztöndíj programokban is részt tudjanak venni a fiatalok, amelyekkel támogatható, hogy a lakóhelyükön tudjanak majd később visszatérni. A beiskolázási létszám növelése érdekében a település körüli nagyobb sugarú körben történő pályaorientáció lehet még áttörési pont, mert jelenleg az általános iskolák többsége csak a Szegedre történő továbbtanulást tekinti iránynak. Személyes kapcsolatokon keresztül, további rendezvények szervezésével és rendezvényeken való részvétellel van lehetőségünk a tanulókat a szakképzés felé motiválni. Itt is a legfontosabb az információk eljuttatása az érintettek részére. A közösségi oldalak, a tapasztalati alapú tanulás lehetőségeinek minél szélesebb körben történő kihasználása segíthet ebben. Nagymértékben hozzájárulnak ehhez a munkához iskolánk helyi és országos sikerei is. A város gyakorlóhelyek kialakításával segíti a középiskolai szakmák elvégzését: cukrászműhely, diétás konyha, tanhotel segíti az évközi és nyári szakmai gyakorlatok lebonyolítását.

IV. 10. Külön kiemelendő terület a kollégiumi nevelés, mely iskolánk alapküldetésének második fő lába. A jelenlegi nevelők túlnyomó többsége elkötelezett, hivatásának élő. Ezt az adottságot kihasználva nagyon sok nehézsorsú, támogatásra érdemes gyermek nevelését tudjuk felvállalni. A kollégiumi nevelés ezen kívül továbbra is szerves részét kell képezze az

intézményi nevelési programnak. A Tóth János iskola jelenlegi kollégiuma a Szilágyi Mihály Kollégium, amely 2023-ban épült fel.

A Szegedi SZC Tóth János Mórachalmi Szakképző Iskola és Szilágyi Mihály Kollégiumban oktatás-földrajzilag olyan térségben foglal helyet, mely választás elé állítja a Szeged-Baja-Kiskunhalas-Szabadka négyszögben élők pályaaorientációját. Az intézmény közel hozta a középiskolai tanulmányok lehetőségét a Homokháton, ez koncepciójában a hely további gyarapodásának indukálója lehet.

Az intézményben folyó szakmai munka a munkaerőpiac folyamatos figyelésén túl három kiemelt, alapvető célkitűzés mentén kell haladjon a település és a járás érdekében:

- megfelelő tájékoztatással, koncentrált pályaaorientációs tevékenységgel igyekezzünk bevonni a fiatalokat és a felnőtteket iskolánkba
- minőségi képzést nyújtunk az iskolarendszerben és az iskolarendszeren kívüli képzésben tanuló diákjainknak, rugalmas, rövid, egymásra épülő képzési programokat kínálva felnőtteknek
- Mórachalom, mint város életének szerves részévé kell váljon.
- Iskolánk képzési palettája egy kisváros kicsi iskolájához mérten széles, a helyi munkaerő-piacnak mindenképpen adekvát. Nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy a helyi viszonyoknak megfeleljünk, értelmét és küldetését iskolánk csak így teljesítheti be. Külön figyelmet érdemlő az SNI és BTMN tanulók jelenléte és növekvő aránya. Fő erősségünknek értékeljük, hogy a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű, rendkívül sok problémával küzdő, a hazai szociális háló védelmét nem élvező vajdasági gyerekek nevelésében, oktatásában sokat tudunk tenni.
- A vármegyei munkaerőpiac és a Csongrád-Csanád vármegye fejlesztési koncepciójában, Mórachalom gazdasági és kulturális fejlesztési céljaiban is megfogalmazva, az innovatív technológiákat alkalmazó szakmák kerülnek előtérbe a régióban, melyek felvonultatják és alkalmazzák a modern infokommunikációs eszközöket, szoftvereket, ennek megfelelően a képzési kínálat fejlesztése is ebbe az irányba kell történjen.
- Komoly munkaerő piaci igény mutatkozik egészségügyi és szociális ágazatokra, emellett a régió egyik legdinamikusabban fejlődő gazdasági ágazata a turizmus. A turizmus magával húzza a klasszikus szakács-pincér-cukrász képzés iránti kereslet növekedését is.
- A vállalkozók visszajelzései alapján elkötelezett, megbízható, fejlődni képes fiatalokra van szükségük valamennyi területen, és az igények kiszolgálásának érdekében üdvözljük, hogy nappali rendszerű képzéseinken túl, munka mellett végezhetően is biztosítunk képzéseket.
- Az új informatikai cégek Szegeden történő megjelenése jelentős változást okozott a gazdasági környezetben: megnőtt a középfokú végzettségű szoftverfejlesztők iránti igény is. Iskolánkban elkezdtuk és a fejlesztés további irányának tekintjük a jövőben olyan rövidebb tanulmányi idejű képzések szervezését, amelyek a mobilalkalmazások, a webfejlesztés, a multimédia területét érintik és épülnek a Szoftverfejlesztő és tesztelő végzettségre, vagy az érettségire épülően adnak informatikai képzettséget. A Mórachalom „Okos város” fejlesztési koncepció is szakembereket igényel.

Felnőttek oktatása és képzése terén a szakképző iskola tekintetében a helyi adottságokat kihasználva a sport ágazat irányába is sikerült nyitni. Eddig csak lovasedző képzése történt, azonban a város fejlesztési koncepciójának megfelelően 2025-ben elindult a sportágak bővülése. Először végeznek judo edzők az iskolában. A lovas sportok felé töretlen az érdeklődés, sokan érdeklődnek ide kapcsolódó szakmai képzések iránt.

Az egészségturizmus egyértelmű igénye, hogy gyógymasszőroket és fizioterápiás asszisztenseket képezzünk. Kiemelt cél ezen képzések folyamatos erősítése, a jövőben ezt kell kiegészíteni továbbképzési lehetőségekkel.

A vállalati/vállalkozói szféra képviselői egyre inkább megismerik intézményt. Csongrád-Csanád vármegyében meghatározóak a kis-, és középvállalkozások. Ugyanakkor a vármegye tényleges gazdasági erejét a nemzetközi hátterű, multinacionális cégek jelentik.

Csongrád vármegye (ipari, szolgáltatási) termelési szerkezetéből iskola számára releváns lehetőségek:

- **Vendéglátás**
- **Humán-egészségügyi, szociális ellátás**
- **Informatika**
- **Sport**

Nagyon nehéz feloldani az ellentmondást, miszerint az átlagos kisvállalkozás nem ismeri/nem tudja használni a felnőttképzés adta lehetőségeket. Szeretné a képzett munkaerőt, de nem mer/tud ebbe érdemben beruházni, mivel az iskolázott munkaerőt elviszi a konkurenciája.

Mivel komolyan kell venni azon elvárást, hogy jó értelemben ki kell szolgálja az intézmény a gazdasági szféra szakmai igényeit, ezért célul tűzhető ki:

- 20-30 órás (akár fizetős) képzések, tanfolyamok indítása
- 20-30 órás általánosan művelő képzések indítása
- egyéni igények megjelenítése
- interdiszciplináris területeken felmerülő képzési igények kialakítása

A fentiekből következően szükséges, megkeresni a potenciális „vevőket” és a meglévő igényeket becsatornázni. Első lépésként vendéglátás, egészségügy és informatika terén vannak lehetőségek. A Centrum támogatására is számítani kell ebben a munkában.

Az idősödő társadalomban felmerülő kérdésekre, érdemes lefektetni egy „senior akadémia” alapjait, melynek lényege a 60+ korosztály számára releváns ismereteket nyújtani. Ebben az iskola profiljára jellemző tudáselemeket lehetne beépíteni, amelyek önköltséges tanfolyamok formájában jelenhetnek meg, bármely nálunk oktatott ágazat terén.

IV. 11. A lovasközpontoz kapcsolódó oktatási lehetőségek kihasználása a Bedő Albert Erdészeti Szakképző Iskola és Kollégiummal közösen. Első sorban gazda (lovász) képzés és lovas túra vezetői képzésekre került megszerzésre a szükséges akkreditáció. Távolokban lovas terápia képzés intézményi hátterét is biztosítani lehetne az SZTE-vel közösen. A lovasközpontban számos egyéb tartalom is betervezésre kerülhet a turisztika, az oktatás, a tudomány, a sport, a kultúra és a szabadidős programok kínálata terén. A kulturális tevékenységek közül kiemelkedik hagyományos lovas színház nyári kínálata. Az oktatási,

képzési, tudományos téren is megjelenhetnek olyan tartalmak, mint a különböző készségfejlesztő tréningek (stresszkezelés, szakmai csoportépítés, osztályok közötti együttműködés fejlesztése, személyes hatékonyság fejlesztés, érdekérvényesítő kommunikáció, könnyen érthető kommunikáció, fenntartható kommunikáció, életmódvitel, krízis management, környezettudatossági fejlesztés stb.), szociális továbbképzések (szülői önszempont csoport, life coach képzés, szupervízió stb.), felnőttképzés (lovászképzés, lovas-, kutyás terapeuta), rendezvények szervezése (konferenciák, képzések, előadások, szakmai napok, work shopok, családi napok, túrák stb.), kiadványok (szakmai anyagok, tájékoztató anyagok, útmutatók, brossúrák stb.), kutató központ létesítése, (korlátolt képességű)munkaerő közvetítés, népszerűsítés, HR adatbázis.

IV. 12. A Honvédelmi Minisztérium biztosítja a középiskolák számára a honvédelmi oktatást. Az oktatási intézményekben, ahol ezt kérelmezik a tantestületben állandó jelenléttel katonatisztet delegál Minisztérium. Az oktatási intézményben a diákok fegyelmettségére is jó hatással van az egyenruhás oktató jelenléte.

IV. 13. A Honvédelmi Minisztérium életre hívta azon intézményekben, ahol honvédelmi oktatást folynak lovas ismereteket és a huszár hagyományokat oktató ifjú huszár programot. A program célja a középiskolai oktatásban résztvevő fiatalok huszár hagyományokkal történő megismertetése. A megye középiskolaiba járó diákok várhatóan 2025. őszétől fakultatíve járhatnak az órákra, melyhez kapcsolódóan szükséges megteremteni a lovaglás feltételeit a mórhalmai Futó-Dobó Lovasközpontba. A Minisztérium támogatja az oktatási és a diákok lovardába történő kijutásának költségeit.

IV. 14. A korábbi borpince beindításának a feltételei 2020/2021. évben megteremtődtek. A Pince épület adásvétele során kikötésre került, hogy a a vevő feladata a szőlész/borász képzés gyakorlati képzésében való részvétel. Fontos borászati képzés kialakításához megfelelő gyakorló terület kialakítása, a gyakorlati képzéshez a szőlészeti, borászati eszközök beszerzése, szőlőtelepítés, az ültetvényen belül fajtagyűjtemény kialakítása, borászati eszközbeszerzések szükségesek. A szükséges intézményi háttér az Agrárminisztériumhoz tartozó Bedő Albert Erdészeti Szakképző Iskola és Kollégiummal tudja majd biztosítani a gazdaképzés keretében.

Ezen célok megvalósításához a **SAGITTA** – Intelligens agrárinnováció és képzések járulnak hozzá. A projekt célja a térségben működő mezőgazdasági ágazati szakképzés/felnőttképzés tananyagrepertoárjának három új hiányszakkal való kiegészítése tananyagfejlesztés, digitalizáció, akkreditáció és a célcsoportok oktatása által, valamint az új szakképzés gyakorlati oktatásához szükséges eszközök beszerzése, az oktatási infrastruktúra fejlesztése, és az innovatív agrártechnológiák demonstrálása a térségben.

A cél eléréséhez és hosszútávú fenntartásához a tananyagfejlesztés, digitalizáció, akkreditáció és oktatás mellett szükséges egy új borászati képzőközpont kialakítása, berendezése és felszerelése, mely az oktatás és szakmai gyakorlatok helyszínéül funkcionálna. A három új szakképzés gyakorlatorientáltsága (1/3 elmélet - 2/3 gyakorlat) indokolja két, terepre kihelyezhető bemutató központ (digitálisan felszerelt konténer tanterem napelemes betáplálással) és az elérésüket biztosító járművek beszerzését, illetve egy már meglévő épület felújítását és tanteremmé alakítását is. Az infrastrukturális fejlesztések célja, hogy hosszútávon oktatási és gyakorlati helyszínt biztosítsanak a szakképzésben résztvevőknek a határ mindkét oldaláról.

A határon átnyúló oktatási együttműködés jegyében, a három új szakképzési tematika mentén, közös konferenciák, szemináriumok és tréningek is megvalósításra kerülnek majd.

IV. 15. 2019-ben közvetlen hazai forrás került biztosításra a „Csillagtáltos” - Komplex Fejlesztő Központ létrehozására, mely szervezetnek a feladata a köznevelési rendszerben részt vevő, kiemelt figyelmet igénylő gyermekek optimális fejlődésének minél korábbi életkortól való biztosítása, ezáltal a tanulás, az iskolai eredményességük segítése, iskolai lemorzsolódásuk csökkentése, valamint az intézmények közötti, és a munka világában történő átmenetük támogatása.

A Központ a köznevelési, az egészségügyi és a szociális ágazatok korszerű szerveződéseként kerül kialakításra.

A projekt három épület infrastrukturális fejlesztését, és a hozzájuk kapcsolódó szakmai-képzési-szolgáltatási fejlesztéseket is magába foglalja.

Három épület kerül kialakításra:

- **Vizes terápiás központ.** - vizes terápiás és szárazföldi fejlesztési programokkal
- **Lovas terápiás központ,** - szárazföldi és egyéb állatasszisztált fejlesztési programokkal, valamint egyetemi oktatóközponttal
- **Családi központ,** – szálláskínálat növelés a terápiákban részt vevők és családjaik számára

A fejlesztés színtere a Szent János térség, jelenleg komplett tervek elkészültek, és a szükséges forrás kiegészítés révén projekt megvalósulhatna.

A kivitelezés és az intézmény működése szakmai feltételeinek megteremtése az elkövetkezendő időszak legfontosabb feladata.

A projektet többek között a következő szervezetekkel együttműködésben valósulhat meg:

- az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara,
- a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kara Gyógypedagógusképző Intézete,
- Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Mórahalmi Tagintézménye,
- Szegedi SZC Tóth János Mórahalmi Szakképző Iskolája,
- Móra-Vitál Nonprofit Kft. Kistérségi Egészségügyi Központ védőnői szolgálata,
- Homokháti Kistérség Többcélú Társulása Integrált Szociális és Gyermekjóléti Központja.

IV. 16. Csongrád megyei Pedagógiai Szakszolgálat Mórahalmi Tagintézménye számára biztosítani kell, hogy a bővülő infrastrukturális intézmény üzemeltetéséről gondoskodni tudjon.

A Komplex Fejlesztő Központban a Csongrád Megyei Pedagógiai Szakszolgálat Mórahalmi Tagintézménye mellett a Móra-Vitál Nonprofit Kft. alkalmazottai és a védőnők is helyet kapnak, hiszen a gyermekekkel – és köztük a fejlesztésre szoruló gyermekekkel – legelőször intézményes kapcsolatba a védőnők kerülnek, a házi gyermekorvoson felül. A különböző fejlődési problémák minél korábbi felismerését és összehangolt kezelését eredményezheti, ha a gyermekkel foglalkozó szakemberek egy intézményben kapnak helyet. A tervek szerint a

részt vevő intézmények fizikai közelsége és egymásra épülő, összehangolt szolgáltatásai végig kísérik a gyermek életútját, a születéstől a munka világáig.

IV. 17. Terápiás Állatképző Központ – a Futó-Dobó Lovascentrum és a Mórahalmi Komplex Fejlesztő Központ közös projektje, amely egyrészt saját szükségletekre, másrészt kölcsönzésre, lízingelésre, eladásra is kínálhat kiképzett lovakat és kutyákat.

IV. 18. Ágazati Képző Központ

A kormány arra törekszik, hogy a fiatalok megfelelő tudáshoz és gyakorlathoz jutva sikeresek legyenek a munkaerőpiacon is. Ennek megfelelően támogatja az ágazati képzőközpontok létrehozását. A képzőközpont olyan, több KKV által létrehozott nonprofit gazdálkodó szervezet, amelynek tagja lehet a szakképzési centrum is. Feladata elsősorban a duális képzéssel kapcsolatos adminisztrációs feladatok ellátása (például a tanulószerveződések kezelése, elszámolások), a képzés szervezése és megvalósítása.

A fentiekkel összhangban Mórahalmon is létrejött a Mórahalmi Ágazati Képző Központ. A szakirányú oktatáshoz szükséges eszközöket és felszereléseket a Képzőközpontban résztvevő szervezetek közösen biztosítják. A potenciálisan résztvevő vállalkozásokkal folytatott előkészítő tárgyalások alapján összesen 14 cég lesz a Mórahalmi Ágazati Képző Központ tagjai. A tagok a vendéglátás-, a turisztika-, az egészségügy-, a szociális- és a számítástechnikai szektort képviselik.

IV. 19. Oktatással a határon átvívelő gazdaságfejlesztésért a Nyugat-Balkán régióban

A projekt elsődleges célja a gazdasági térség tudásalapú fejlesztése, a déli határvidék, valamint a Szeged-Szabadka-Újvidék tengelyű egységes gazdasági térség kihívásainak és lehetőségeinek fókuszpontjai köré szervezett, oktatási rendszer fejlesztésén keresztül megvalósuló gazdasági hatásmechanizmusok indukálása. A vidéki fiatalok (elsősorban a kisebb településeken élő fiatalok) lehetőségeiket tekintve az élet számos területén hátránnyal indulnak. Mind a számukra rendelkezésre álló – oktatási, egészségügyi, kulturális – szolgáltatások, mind a munkalehetőségek, az infrastrukturális feltételek és közösségi aktivitások tekintetében egy vidéki fiatal eltérő, kedvezőtlenebb helyzetben van.

Ebből adódóan magas az elvándorlás a vidéki fiatalok, és különösen a képzettebb, alkalmazkodó-képesebb rétegek körében, amely a vidéki térségek egy részének elöregedéséhez, szociokulturális közegének romlásához és a szolgáltatások, közszolgáltatások eróziójához vezet, amely egyfajta öngerjesztő folyamatot alkotva még tovább szűkíti a vidéki fiatalok életesélyeit és tovább növeli az elvándorlást. A fiatalok elsősorban a fővárosok, Budapest és Belgrád felé vagy a külföldi munkalehetőségek után érdeklődnek. Ennek köszönhetően a déli határvidéken élő fiatalok önálló életkezdési és a családalapítási tervei nem a térségben realizálódhatnak, amely jelentős mértékben visszaszorítja a régió gazdasági fejlődésének potenciálját. A projekt keretében a térség adottságaira és hiányszakmára épülő duális szakképzések infrastrukturális és humánerőforrás feltételit kívánjuk megteremteni, amellyel hosszútávú célunk a régióban élő fiatalok helyben maradásához való hozzájárulás, valamint a fiatalok munkavállalásának, otthonderemtésének elősegítése. Mindezek a folyamatok képezik a térség gazdasági növekedésének alapját és a helyi specifikumokra építő gazdaságfejlesztési stratégia megvalósítására adhatnak lehetőséget összhangban a Kormány szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiával.

IV. 20. Katolikus gimnázium

Magyarország kormánya 2018-ban nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánította a Szent Gellért fórum második ütemeként megvalósuló katolikus gimnázium létrehozását. A Szeged-Csanádi Egyházmegye Mórahalmon valósítja meg a beruházást, mely előmozdítja a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltatóhoz tartozó közel tízezer gyerek tehetséggondozását, egyetemre való felkészítését.

Az elkövetkezendő évben megépülnek a négy osztályos, két párhuzamos osztállyal működő gimnázium épületek, és a kollégium épületek, valamint belső utak, kerítések és parkosítás is kialakul.

V.

Informatika

V. Informatika fejlesztése - intelligens település K + F + Innováció

Mórahalom Városi Önkormányzat céljai között szerepel, hogy egy fenntarthatóan fejlődő, emberléptékű, okos és digitális megoldásokkal rendelkező modern kisváros legyen.

A digitális megoldások folyamatos és gyors fejlődése és térnyerése, illetve a külső kihívások és az arra történő reakciók egyre fenntarthatóbbá tehetik Mórahalom működését, ami a közszolgáltatások területén, a gazdasági szereplők modernizációjában és a lakosság nyitottságában is megmutatkozhat.

Digitális települési vízióink között szerepel, hogy Mórahalom zöldülő város legyen. A város célja, hogy eredményesen vegye fel a harcot a klímaváltozás elleni küzdelemmel. A természeti értékek megőrzése, a zöldfelületek további megújítása, a hatékony vízgazdálkodás és a precíziós mezőgazdaság továbbfejlesztése egy fő szempont. A megújuló energiaforrások használata és az azzal történő hatékony gazdálkodás a céljaink között szerepel. Ezen energiák előállítása, szállítása és tárolása pedig okos eszközök segítségével történne, mely már átvezetést jelent az okos környezet kialakítása felé. Ezek megvalósítását olyan innovatív megoldások segítik, amelyek speciális mérőeszközök, élő adatszolgáltatás és újrahasznosítás nyomán igyekeznek csökkenteni a felhasználók környezeti lábnyomát.

A digitális technológiák jelentős hatással vannak életmódunkra és üzleti tevékenységünkre is. A fiatal startup vállalkozások támogatása és térhódítása város politikailag egy fontos célunk. Ezzel szintén a város okos gazdaság működési területe fejlődhetne, további befektetők vonzásával, fellendítve ezzel a kereskedelmet és a nemzetközi beágyazottság megteremtését. A robottechnológia alkalmazása is egy lehetséges megoldás, amellyel az emberi munkaerő kiváltható.

Vízióink között szerepel az okos életkörülmények bevezetése és fejlesztése is. Ez a hétköznapi élet olyan területét érintené esetünkben, mind az egészségügy és a turizmus. A fejlesztések elsődleges célja, hogy ezen szolgáltatások fejlettségi szintjét növeljük, és a hagyományos módszereket leváltva innovatív technológiákat alkalmazzunk. Fő céljaink között szerepel az idősellátás digitalizációja okos eszközökkel, hangsúlyt fektetve az idős lakosság felügyeletére és gondozására.

Továbbá terveink között szerepel a fogyatékkal élők digitális eszközökkel történő segítése.

Az okos turizmus továbbfejlesztése is vízióink között szerepel. Városunk fő vonzerője a turizmusban rejlik, így már az elmúlt években is nagy hangsúlyt fektettünk ezek digitalizációjára. Az okos turizmus egyik fontos eleme az okos élmény, ami azt jelenti, hogy folyamatos monitoringgal, személyre szabott kínálattal igyekszünk még inkább növelni a turisták élményeit. Digitális platformokon, online helyfoglalással és jegyvásárlással szolgáljuk ki az ideérkezők igényeit. Továbbá a vizuális megjelenítések, médiatartalmak bővítése, új technológiák használata is jó megoldást jelenthet. A tájékoztató táblák ellátása QR kódokkal szintén a digitális átállás egyik alappillére lehet.

Emellett az interaktív digitális attrakciók létrehozása is a lehetséges vízióink között szerepel, legnagyobb hangsúlyt fektetve az Ezer Év Parkjára.

Ezek továbbfejlesztése, és esetlegesen a mesteréges intelligencia bevonása tartozik a terveink között, amellyel megkönnyítenénk a digitális platformok mögötti fizikai munkaerő munkáját.

Az adatmenedzsment és az adatkezelés automatizálása is egy lehetőség, amely nem csak a turizmust, de az önkormányzati munkafolyamatokat is megkönnyíti, ezzel együtt pedig az egész város életére nagy hatást gyakorolna.

V. 1. Digitalizáció

Az önkormányzati, intézményi (belvárosi) optikai hálózat kiépítésének befejezésével gondot kell fordítani annak karbantartására. Törekedni kell a www.morahalom.hu folyamatos aktualizálására, népszerűsítésére és megújítására (intézményi, civil szervezeti és kistérségi hírek). Az egyéb közösségi médiában is folyamatos jelenlétet kell biztosítani, és monitorozni az érdeklődést. Biztosítani kell idegen nyelven is a befektetési lehetőségek és környezet megfelelő bemutatását, illetve az új mobil alkalmazásokra is megfelelő lehetőséget kell biztosítani.

Biztosítani kell az e-ügyintés lehetőségét, akár adóügyek, akár más hivatali ügyintézés esetén. Az államszervezet átalakításának hatására az elektronikus ügyintézés megerősödik. Továbbra is szükséges a szakigazgatási szervek helyi ügyfélfogadásának biztosítása és az ügyfelek segítése. Az ASP rendszer bevezetésével az önkormányzat szakrendszereinek modernizálása megtörtént, mely teljes mértékben jogszabálykövető rendszer állami fenntartásban.

Pályázatok figyelembevételével hatékony pénzügyi controlling rendszer kiépítése szükséges. A rendszer kiépítésénél, a már máshol bevált rendszerek alkalmazása célszerű.

A Tóth Menyhért Városi Könyvtár és Közösségi Házban az elnyert eszközök felhasználásával jól működő, nagy adatátviteli sebességgel rendelkező **DJP pontot** kell folyamatosan fenntartani. Célszerű a régi települési dokumentumokat archiválni, digitalizálni (pl. régi fényképek, kiadványok digitalizálása)

A település különböző közösségi tereinek gazdáit arra kell ösztönözni, hogy a vendégeik részére ingyenes, szabadon hozzáférésű nagy sebességű Internetet biztosítsanak (WI –FI), mely a WIFI4EU pályázat keretében valósult meg. Gondoskodni kell róla, hogy a településen folyamatosan kulturált feltételei meglegyen e szolgáltatásnak, és a helyszínek a saját szolgáltatásait is megfelelő alkalmazással bemutassák. Lehetőség szerint minél nagyobb területen kell kialakítani a nyilvános internet hozzáférést.

Az egészségügyi intézmények belső informatikai hálózatának folyamatos megújítása és kapcsolódása a központi felhőkhöz, állandó feladat. Az egészségügyben tevékenykedő NEAK támogatott cégeknek kötelező használni, az **EESZT** által biztosított központi felhőt, melyen a betegek elérhetik saját beteg dokumentációjukat és **e-recept** segítségével, papír felhasználás nélkül válthatják ki receptjüket bármely patikában. Az egészségügyi cégeknek kötelessége és fontos feladata népszerűsíteni az újdonságokat, mint pld. e-recept, vagy az online időpontfoglalás. Modern szemléletű egészségügyi intézmények számára elengedhetetlen a folyamatos és állandóan frissülő jelenlét az interneten, melyet napra kész honlappal és online elérhetőséggel biztosít. A Móra-Vitál Egészségügyi Központnál innovációként bevezetésre került „**online orvos**” állandó elérhetőséget biztosít a betegek számára, és folyamatosan tudunk szakmai tanácsokat adni részükre. Az online rendszer a betegek fizikális vizsgálatát nem tudja helyettesíteni, viszont lehetőséget ad, hogy a betegek szakorvosokkal konzultáljanak, és adott esetben állapotuk súlyosságát felbecsülhessék.

Az intézményekben folyamatosan megújítandó a számítástechnikai eszközpark. Szükséges hordozható számítógépek beszerzése is. Lehetőséget kell biztosítani a távmunka végzés feltételeinek megteremtésére.

V. 2. Kábeltelevízió stúdió

A helyi kábeltelevíziós rendszeren üzemelő Móránét televízió stúdiójának folyamatos fejlesztését kell biztosítani. Fontos fenntartani, hogy az Internetről az aktuális és a korábbi műsorok letölthetőek legyenek.

V. 3. Intelligens település

Smart City megoldások fejlesztése Mórahalom méretű település számára, amely felöleli a városi szolgáltatásokat az egészségügy, oktatás, közlekedés, energetika és a turisztika területén.

Városhárta rendszer továbbfejlesztése és turisztikai rendszer kiépítése. 2020-ban bevezetésre került a Mórahalomra látogató turisták részére kialakított turisztikai kártya, valamint a mórähalmi lakosok számára a városhárta. A kártya használója különböző kedvezményben részesül, Mórahalommal kapcsolatos információkhoz juthat, ezért fontos fenntartani egyrészt a kedvezmény rendszert, illetve naprakész információkkal ellátni a kártya használóját.

A Városhárta, illetve a turisztikai kártya megvalósításával egyidejűleg létrejött egy turisztikai honlap, valamint a Szent Erzsébet Mórähalmi Gyógyfürdő és az Önkormányzat honlapja is megújult, ezzel elérve az egységes megjelenést, egységes online felületet. Az új honlapok fejlesztésének köszönhetően megjelent az on-line értékesítés is, hiszen belépőjegyek, különböző csomagajánlatok, Mórahalomhoz kapcsolódó termékek vásárlása vált elérhetővé a <https://erzsebetfurdo.morahalom.hu/hu/online-vasarlas> webfelületen. Vizsgálandó továbbá, hogy a településen lévő kisvállalkozások és mezőgazdasági termelők hogyan emelhetőek be erre a felületre.

A mai kor fejlődési irányainak megfelelően elengedhetetlen a településen Okos város program kialakítása. A probléma, hogy jelenleg IKT megoldások hiányoznak a program kialakításához. Fontos a WIFI hálózat folyamatos fejlesztése, bővítése is és az elektronikus ügyintézés, információ átadás, csere biztosítása a lakosság és a településre érkező turisták

számára. Elkészült egy weblap (<https://ehulladek.morahalom.hu/>) amellyel Önkormányzatunk a lakosság részére kíván segítséget nyújtani. A felhasználók virtuális hulladékhegyet építhetnek, ismereteket gyűjthetnek, naprakész azonnali válaszokat kaphatnak, mely hulladéktípus kerülhet a szelektív kukába. Jellemzője a gyorsaság, állandó jelenlét, inspiráció, tudástár, aminek lakossági használatával a szelektív hulladékgyűjtés elsajátításának alapkészségét szeretnénk támogatni és a lakossági szelektálási kedvet szeretnénk emelni. A weblapon belül számos lehetőség van, többek között statisztikák lekérésére, illegális hulladéklerakók bejelentésére, a különféle típusú hulladékok gyűjtésére vonatkozó információk megismerésére (pl.: elektronikai hulladékgyűjtés), stb.

Célszerű inspirálni a kis- és középvállalkozásokat a digitális technológia alkalmazására, ami számos területen tud a vállalkozás segítségére lenni, pl. megrendelések kezelése, termelés ellenőrzése, a leltározás, az online értékesítés, stb.

V. 4. Kutatás fejlesztés, innováció

Társadalomkutatási feladatokat célszerű felvállalni akár határon átnyúló hatással is. Egyik fontos vizsgálandó téma a tanyák helyzete és szerepe.

Élelmiszeripari innovációkra van szükség beleértve ebbe a területbe a gyógyvíz kutatást is.

A kommunális hulladék brikettálására vonatkozó vállalkozói kezdeményezéseket támogatjuk, hiszen a megtermelt hulladék elszállítása és deponálása egyre nagyobb költséget teremt.

Mórahalom Város Önkormányzata egységben az ITS-el, Mórahalom Településrendezési Tervvel, a Szerb – IPA OP-vel, az ITM KKV stratégiájával, és „A VITALITÁS RÉGIÓJA/ Nyugat Balkán stratégiával”, valamint BTC EGTC céljaival és a korábban létrehozott határmenti stratégiai intézményekkel egy Mórahalmi Innovációs és technológiai Központ / MÓRAÖKOTECH /létrehozását tűzte ki célul.

Az egyetemi kiválósági központokra támaszkodó gazdaságfejlesztési ökoszisztéma jobb kihasználása, egyetemi spin-off cégek szerepének erősítése a regionális tudástranszferben, tudásalapú társadalom fejlesztése egyetemek közötti K+F és oktatási programokkal.

Társadalmi kihívások területén összekapcsolja a felsőoktatást, a kutatást és az innovációt, hogy az innovációt elősegítő új megközelítéseket hívjon életre, elősegítse a fenntartható növekedést és a versenyképességet, valamint ösztönözze a vállalkozói kedvet. Ezeknek az innovatív partnerségeknek a Dél- Magyarországi Eurorégiós határmenti övezetben kívánja megvalósítani Mórahalom Város Önkormányzata és Partner szervezetei, mely egyezik a HORIZON Europe céljaival.

A kiválóság terjesztése és a részvétel szélesítése szerint A Mórahalmi Technológiai Innovációs Intézet összhangban a korábban elkészített Magyar Szerb Határmenti Nemzetközi Inkubátorház koncepcióval és a HORIZON Europe céljaival az alábbi módon kíván működni: Alapozva a Térség Tudomány Egyetemeire és tudományos egyesületeire összekapcsolja a felsőoktatást, a kutatást és az innovációt, hogy az innovációt elősegítő új megközelítéseket hívjon életre, elősegítse a fenntartható növekedést és a versenyképességet, valamint

ösztönözze a vállalkozói kedvet.

A központ a következő hét évben a működését a következő célok mentén kívánja megvalósítani, Mórahalom központtal. Mindennek a Szegedhez közelsége a Kiváló SZTE és az Újvidéki Egyetemi kapcsolatok, a Homokhát Térségi Agrár- Ipari Tudományos és Technológiai Park, valamint a fejlett és innovatív turisztikai szolgáltatások biztos alapot nyújtanak.

V. 5. Digitális élményközpont

A digitális élményközpont a rendelkezésre álló forrásoktól függően lehet térségi, de akár országos jelentőségű intézmény is. Ez a hely, ahol egy kiállítási térrel, egy alkotóműhellyel és akár szabaduló szobával lehet várni vendégeinket. A diákok korszerű, 21. századi környezetben tanulhatnak robotikáról, mikroszámítógépek segítségével elsajátíthatják a programozás alapjait, készíthetnek 3D-s alkotásokat, és játékos környezetben ismerkedhetnek meg az informatikával.

Azonban nagyságrendivel nagyobb források rendelkezésre állása esetén létre jöhet olyan élményközpont, amely folyamatos befogadó teret biztosít a világban szerte nagy érdeklődést keltő tudományos, ismeretterjesztő, szórakoztató, interaktív kiállításoknak.

Megvalósítható egy olyan centrum is, amely az állandó attrakciók mellett, egymást követik majd a világ legizgalmasabb, változatos élményeket felvonultató kiállításai.

Megfelelő befektetővel olyan egyedülálló produkció hozható létre, illetve hozható Magyarországra, melyek amellet, hogy komoly értékeket képviselnek, minél szélesebb közönségigényt elégítenek ki

Olyan nagykiállítás hozható létre a legmodernebb technológiákat alkalmazó, lenyűgöző látványvilágot felvonultató, játékos képességesztekkel és egy színházi produkcióval is tarkított interaktív családi sportélmény-park. A kiállítások lehetséges témái, amelyek már máshol nagy sikert arattak: egyedülálló futball kiállítás, a labdarúgás történetének legátfogóbb bemutatása a kezdetektől, napjainkig, az emberiség történetének talán legizgalmasabb "kalandját", az űrutazást az elejétől napjainkig bemutató kiállítás, vagy őskori állatkert, melyben a látogatók interaktív módon ismerkedhettek meg a fenevadakkal, bővíthették ismereteiket."

V. 6. SZIP projekt

A lakossági Internet felhasználásának elterjesztése érdekében a **mikrohullámú rendszer** kiépítésében és üzemeltetésében az önkormányzatnak meghatározó szerepet kell vállalnia. A kiépítendő rendszernek a tanyai lakosságnak is tudnia kell szolgáltatni. E rendszer lehetőségeit az IP telefonálásban is kamatoztatni kell. A Polgármesteri Hivatalban és az önkormányzati intézményekben biztosítani kell az Internettel rendelkező ügyfelek részére az IP telefonon, vagy Skype-on történő kapcsolatfelvételt.

A Kormány a Nemzeti Infokommunikációs Stratégia célkitűzéseként, összhangban az Európai Unió Digitális Menetrendjével vállalta, hogy 2024-re minden háztartás számára elérhető

legyen a legalább 30 Mbps sebességű interneteléshez való hozzáférés lehetősége és hogy a háztartások legalább 50%-ában 100 Mbps-os internet-hozzáférés álljon rendelkezésre. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium szakpolitikai irányításával a célok operatív megvalósítására a Szupergyors Internet Program (SZIP) megalapítására a KIFÜ-ben került sor 2014-ben, a 1486/2015. (VII. 21.) Korm. határozattal.

V. 7. 5G hálózat

Az Internet szolgáltatók igyekeznek minél jobb minőségű Internetet biztosítani, így az elmúlt években kialakításra került a 5G hálózat, ami 100-600 Mbit/s sávszélességű Internet kapcsolatot teszi lehetővé. Ezen szolgáltatás már Mórahalmon is elérhető.

V. 8. A hírközlési hálózat fejlesztéséhez kapcsolódóan 2025-ben elstartol a **Gigabit Magyarország Program**, melynek célja a fényvezetős, valamint az 5G/FWA vezeték nélküli technológiai lefedés biztosítása Magyarország teljes területén, minél több lakos, cég és államigazgatási szereplő számára. A program előkészítésének részeként elindult a társadalmi konzultáció, majd várhatóan júliusra nyilvánosságra kerülnek a végponti címek és kiírásra kerülnek a pályázati felhívások.

A távközlési szolgáltatók számára 2025 nyaratól elérhető forrás közel 80 milliárd forintos nagyságrendben irányoz elő támogatási forrást, melynek keretében a fő cél, hogy országosan 80 % -ban üvegszálalás optikai hálózatok működjenek és 20 %-ban az 5G .

A pályázat keretében Magyarország Kormánya európai uniós támogatással olyan korszerű infrastruktúra fejlesztését kívánja támogatni, ami hosszú távon képes biztosítani a településeken jelentkező szélessáv igényeket, mind vezetékes, mind mobil szolgáltatás igénybevétele esetén. A pályázat kifejezett célja, hogy az 5G, illetve a későbbi mobil szabványok területi lefedettsége is jelentősen javulhasson. A programban fontos, hogy Mórahalom városa is szerepet vállaljon, ezért feladat, hogy a város jelezze az Internettel le nem fedett részeket a szolgáltatók irányába.

V. 9. KKV digitális gazdaságfejlesztése

A helyi vállalkozásokat segíteni kell abban, hogy a digitalizáció területén a versenyképességük folyamatosan fent maradjon.

VI.

Kultúra és közművelődés

VI. Kultúra és közművelődés

A társadalom minőségi életesélyének fontos, nélkülözhetetlen bázisa a közművelődés, tágabban a kulturális tevékenység. A kultúra alkotói és tudatos fogyasztói résztvevői a jövő formálódásának. A gazdasági szféra is újra felfedezte a kultúra „teremtő erejét”, a rekreáció

pozitív hatását azzal a nem titkolt szándékkal, hogy a munkavállaló akkor terhelhető, ha testileg-lelkileg kipihent.

Mórahalmom Városi Önkormányzat a kultúrát a lakosság életminőségét meghatározó tényezőjének tekinti, valamint szükségesnek tartja, hogy a kulturális élet lépést tartson a város fejlődésével. Ennek érdekében Kulturális stratégia 2020. júniusában elkészült, melynek megalkotása indokolt volt, hiszen segíti a szakmai tevékenység hosszú távú és operatív tervezését.

VI. 1. A Röszei út 1. szám alatti Aranyszöm Rendezvényház karbantartása folyamatos. Mórahalmon megépült termálvizes fűtési rendszer, amelynek köszönhetően geotermikus hőenergia-ellátó rendszer történik a fűtés. Fontos az épületben lévő színház technikai eszközök megfelelő szinten tartása, fejlesztése. A megújuló elektromos energia érdekében napelemek kerültek fel a tetőszerkezetére, amely pályázati támogatással valósult meg.

VI. 2. A város kulturális életét a sokszínűség jellemzi. Mórahalmom Városi Önkormányzat a kimondottan helyi kulturális és közművelődési közfeladatok ellátásának céljából 2009-ben hozta létre a MÓRANET Nonprofit Közhasznú Kft-t, mely 100%-ban helyi önkormányzati tulajdonú és fenntartású. Fő tevékenysége az előadó-művészet, emellett egykamarás befogadó színházként is működik.

Szervezetünk segíti a kulturális és élethosszig tartó tanulással összefüggő szolgáltatás ellátását, színvonalának javítását, a hagyományok őrzését, művészi értékek létrehozását, kapcsolatot tart a városban működő kulturális és élethosszig tartó tanulással összefüggő feladatokat ellátó szervezetekkel, részt vesz a tevékenységek koordinálásában, segíti a városban működő kulturális szervezetek, egyesületek, művelődési - tanulási céljainak megvalósulását. Koordinatív feladatokat lát el a város művészeti életével kapcsolatban, ellátja az önkormányzat kötelező kulturális feladatainak koordinálását, szervezését, segítséget nyújt a városi művészeti együttesek munkájához, koordinálja a kulturális és képzési szakemberek szervezett képzését, koordinálja és felügyeli a kultúrával és közművelődéssel kapcsolatos szerződések szakmai és pénzügyi megvalósítását.

VI. 3. A Röszei út 2. sz. alatt lévő Könyvtár 2015-ben jelentős felújításon ment keresztül, gazdaságos üzemeltetés feltételei adóttak. Az épület fűtése termálvízzel biztosított, a villamos energia szükségletet napelemekkel lehet biztosítani.

VI. 4. Az önkormányzat minden évben rész vesz az **érdekeltségnövelő pályázatokon** melyekből gyarapítja a könyvtár állományát, valamint javítja a közművelődési feladatok technikai feltételeit. Célszerű koncentrálni a szabadtéri rendezvények technikai feltételeinek korszerűsítésére a következő években úgy, hogy az minden, a közművelődéssel foglalkozó intézmény, szervezet technikai ellátását is biztosítsa, ez által növelve a kulturális programkínálat bővítésének lehetőségét.

VI. 5. A minden év július első hétvégéjén megrendezendő **Homokháti Sokadalom** szervezésében jelentős szerepet vállalnak a helyi intézmények, és a közművelődési feladatán túl turisztikai jelentőséggel is bír a rendezvény programjai. További kiemelt fesztiválok:

Pálinkaverseny és Tepertőfesztivál, Forraltbor-főzőverseny és Homokháti Szakajtó.

2025-ben megújult Sokadalommal várjuk a vendégeket, amely a Vásártéren, mint új helyszínen valósul meg. Több ezer látogatóra számítunk, hiszen ez a Homokhátság egyik kiemelt rendezvénye. Hagyományörzés, gasztronómiai különlegességek, gyermekprogramokkal és élő koncertekkel gazdagítjuk a már több, mint két évtizedes Sokadalmat.

VI. 6. A civil szervezetek támogatását biztosítani kell. A civil szervezetek számos társadalmilag fontos tevékenységet látnak el önkéntes alapon. Többek között e civil szervezetek képezik a bázisát a helyi rendezvényeinknek is. Az Aranyszöm Rendezvényház továbbra is szorosan együttműködik a következő civil szervezetekkel, csoportokkal: Alsótanya Kulturális, Művelődési és Turisztikai Közhasznú Egyesület, Arlechino Tánc-Sport Egyesület Bástya Nyugdíjas Klub, Móraalmi Gazdakör, Móraalmi Színtársulat Egyesület, Victoria Sportegyesület, Egy-Másért Ifjúsági és Közösségfejlesztő Közhasznú Egyesület, Móraalmi Önvédelmi Egylet, Mórahalom Közoktatásáért Közalapítvány, Napfény Nyugdíjas Klub, Móraalmi Parasztkórus, Mozgáskorlátozottak Móraalmi Csoportja, „Mozdulj” Csoport, Mórahalom Néptánc Egyesület, Móraalmi Fúvószenéért Egyesület, Rotary Club Mórahalom Egyesület, Hacacaré Egyesület.

VI. 7. A Cacao klub felújítása 2018. decemberében megtörtént. Az épületben helyt kapott az EFI számos sportprogramja, a Mórahalom Néptánc Egyesület, egy amatőr festő galériája, valamint a Nagycsaládos Egyesület. Állandó programként péntekenként gyermek-ifjúsági közösségi programok zajlanak, valamint eseti jelleggel bérlik az épületet külsős vállalkozók.

VI. 8. A volt lőtér területén működő nyugdíjas klub, melyet a Bástya Nyugdíjas Klub Egyesület működtet, segíti a különböző korosztályok közötti együttműködést, helyszínt biztosít családi és egyéb közösségi programok megvalósításához.

VI. 9. A Tájház (helytörténeti gyűjtemény) átalakítása és új helyre történő költöztetése szükségessé vált. A lovarda területén lévő kocsimúzeum mellett felépítendő parasztházban kapna helyet. További adottság az István király út 16-18. szám alatti külsőleg felújított Utásházak megfelelő funkcióval való ellátása.

VI. 10. Mórahalom elsőként 2015-ben vadonatúj kulturális szórakozási lehetőséggel várta vendégeit. Városunk mindig kiemelt figyelmet fordít(ott) arra, hogy a Homokhátságon élőknek és a településen a pihenésüket töltő vendégeknek egyaránt tartalmas és minőségében igényes kulturális szórakozási lehetőségeket biztosítson az egész esztendő során. Nem titkoltan, a helyi erősségeket és lehetőségeket kihasználva, hagyományteremtő szándékkal - nyári szabadtéri előadásokat szervezett a város a 2012-ben elkészült Futó-Dobó Lovasközpont fedett rendezvényterében. Célul tűzte ki továbbá a lovas kultúra továbbfejlesztését, hagyományainak átadását is az utókor számára. Ezért is törekedtünk arra, hogy egyéb szabadtéri előadásaink mellett hagyományteremtő jelleggel megalapozzuk a **Lovas Színház** értékteremtő és értékmegőrző előadásait. Helyet, technikai háttérrel biztosítunk számukra és országosan hirdetett programként népszerűsítjük. Célunk a művészeti munkában és a gazdasági mutatókban is megteremteni a stabilitást, kiegyensúlyozottságot. A Patkó Lovas és

Szabadtéri Színház 2020.-tól megújult infrastrukturális rendszerrel, új nézőtérrel és teljes színpadi felszereltséggel, valamint a hozzá tartozó kiszolgáló egységek meglétével kíván a lovas színházi produkciókon kívül egyre jelentősebb hangsúlyt fektetni a szabadtéri színházi produkciókra, illetve showkoncertekre.

A Lovasszínház digitális színházzá alakulása egy izgalmas és innovatív fejlemény jelent a színházi világban. Ez azt jelentheti, hogy a hagyományos élő lovas előadások kiegészülnek nagyméretű digitális díszletekkel. **LED-falak** egyre nagyobb szerepet kapnak a lovasszínház digitális átalakulásában. Ezek a hatalmas kijelzők lehetővé teszik, hogy dinamikus háttérvetítéseket és látványos vizuális effekteket hozzanak létre.

A 21. századi digitális lovasszínház tehát egyedülálló kulturális élményt nyújt, amely ötvözi a múlt hagyományait a jövő technológiájával, és új távlatokat nyit a színházi műfajban.

A nyári színházi élmények mellett a koncertélmények is helyet kapnak. 2025-ben a megújult Sokadalom keretében szerveződnek meg a koncertek, melyekkel a fiatalabb korosztálytól az idősebb korosztályig minden műfajjal szeretnénk készülni.

VI. 11. 2013-ban a **Vásártér** burkolásával egy nagyszabású kültéri rendezvényter alakult ki. A helyszín alkalmassá vált nagyszabású civil, vagy céges rendezvények és városi rendezvények lebonyolítására. Ezen rendezvények alkalmasak arra, hogy számos színvonalas programot hozzanak el településünkre. Városunk 2024-ben háromnapos rendezvény sorozatot tartott a megújult Vásártéren, kihasználva, hogy 5 db fedett csarnokkal bővült. A Helyi gazdaságfejlesztés ösztönzése Mórahalmon projekt keretében a Vásártér 4 új csarnokrészrel bővíthetett.

Fontos ennek megfelelő népszerűsítése, és a piacon történő bevezetése. A létesítmény körül több szabad területet az önkormányzat megvásárolt. Ennek köszönhetően lehetőség volt kulturált parkoló létrehozására.

VI. 12. A Kolo Szerb Kulturális Központ 2019. március 23-án történő megnyitását követően, az Interreg-IPA CBC program kötelező projektkezelési rendszeréhez igazodva végzi kulturális, társadalmi, hitéleti, kulturdipomáciai és gazdaságdiplomáciai feladatait. Az intézmény a szerb és magyar kulturális törekvések közötti hídként, valamint a határtérségben élő közösségek társadalmi kapcsolatát elősegítendő jött léte. A megnyitása óta eltelt egy évben a kötelező programelemek mellett számos társadalmi, gazdasági és diplomáciai feladattal erősítette Mórahalom város szerepét a határtérségben. A jövőbeni kulturális, diplomáciai, közösségi feladatok meghatározása, az eddigi tapasztalatokra épülve, folyamatosan zajlik, hogy a pályázat lejárt utáni fenntartási időben, integrálódva a város és régió kulturális rendszeréhez szilárd kulturális bázist adhasson, mind a szerb, mind a magyar kulturbefogadói közösségeknek.

Az elmúlt 5 évben a kötelező programelemek mellett számos társadalmi, gazdasági és diplomáciai feladattal erősítette Mórahalom város szerepét a határtérségben.

A Balkán Kulcsát Mórahalom Város Képviselő-testülete 2019-ben a Kolo Szerb Kulturális Központ megnyitása alkalmából alapította.

A kulcs birtokosa kulturális, gazdasági, társadalmi és hitéleti értékeinek Mórahalmon történő bemutatásával erősíti a nemzeteink közötti kapcsolatot.

A vándorkulcs a közös akarat, a közös gondolkodás jelképe, hiszen a Kolo elhivatott a nemzeti, nemzetiségi törekvések mellett és ezt mi sem bizonyítja jobban, minthogy a központ

2019-es megnyitása óta mintegy 95 nemzetiségi programon több ezer Szerbiából érkezett vendég kereste fel az intézményünket.

A Balkán kulcsa először 2019-ben Nagybecskerek városa kapta meg, majd ezt követően 2021-ben Szabadka városa, illetve 2024-ben az újvidéki Nera Kulturális Egyesület vette át.

A Kolo Szerb Kulturális Központ által az elmúlt évek során számos kulturális, hitéleti, társadalmi és gazdasági esemény került megvalósításra, mely a nemzetek közötti összetartozást, a határtérségben élők kapcsolatát erősíti.

Szoros együttműködés alakult ki a palicsi Magyar Kulturális Központtal, amely ugyanennek a közös szerb-magyar projektnek a része, amelyet a Magyarország-Szerbia határon Átnyúló Interreg-IPA Együttműködési Program Sokszínű együttműködés elnevezésű projektje keretében valósítottunk meg. A központ olyan helyszínt biztosít, amely nemcsak a magyar és a szerb kultúra találkozhelye, hanem híd a balkáni és az európai kultúra között.

VI. 13. Interreg IPA Magyarország-Szerbia pályázata keretén belül az Egy-Másért Ifjúsági- és Közösségfejlesztő Egyesület támogatás nyert a Dance Tour projekt megvalósítására. Projekt megvalósítási időszaka 2024. 06. 01-től – 2025. 09. 30-ig tart. Az Egy-Másért Egyesület és a szabadkai Digitális Régió Egyesület együttműködve közös projektet valósít meg a turizmus fejlesztése érdekében a határvidéket felölelve. A turisztikai desztinációk népszerűsítésén túl a projekt célja az érdekelt felek aktív bevonása, a határokon átnyúló együttműködés előmozdítása és kulturális kapcsolatok ösztönzése. A projekt által kulturális cseretáborok, közös marketingkampány kidolgozása valósul meg, amely tíz egyedi helyszínrre fókuszál rövidfilmes kampányon keresztül (Mórahalom, Ópusztaszer, Makó, Deszk, Szeged, Szabadka, Zombor, Topolya, Kanizsa, Palics). A szerb és magyar néptáncok és népviseletek bevonása ezekbe a tevékenységekbe kettős célt szolgál. Egyrészt hozzájárul a kulturális hagyományok megőrzéséhez, bemutatja a régió egyedülálló örökségét, illetve erősíti a nemzetek közötti kulturális együttműködést. A projekt záró rendezvénye egy fesztivál, melyen bemutatásra kerülnek az elkészített kisfilmek a projektben résztvevő néptánc egyesületek bevonásával.

VI. 14. A fiatalok kulturált szórakozási lehetőségeinek megteremtése, figyelemmel a fiatalok eltérő korosztályainak kikapcsolódási igényeire is. A Röszei úton meglévő Cacao Klub mellett szükséges a lakosságot kevésbé zavaró helyen biztosítani megfelelő vendéglátóhelyet, mely zenés rendezvényeknek, disconak is helyet ad.

Romkocsma – a Mórakert telephelyén kialakított és felújított teret a fiatalok szívesen választják fiatalos bulik helyszínéül.

VI. 15. A Vitalitás Régiója címmel a Covid-19 vírus után gazdaság újra indítását generáló, s majd egy hosszútávú projekttervezési periódussal egybekötött gazdaságfejlesztő program előkészítésében vesz részt Mórahalom városa, mely kiterjed Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megyére, valamint a Vajdaságra, illetve a kelet bánági területekre. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium megbízásából készült terv célja, hogy a térség gazdasági potenciáinak növelésével, állam tőke bevonásával jelentős területi és ágazati fejlesztéseket érjen el.

A Vitalitás Régiója gazdaságfejlesztő program egyik eleme a „Szecessziós élményrégió” fejezet, mely a klasszikus értékrendeken alapuló, de attól elszakadni vágyó, modern és

innovatív értékrendszerek megjelenését célzó, dél-alföldi kreatív iparágat erősítő kulturális és gazdasági tengelyt jelent. A kulturális turizmus és a kulturális termékek kapcsolata során létrejött gazdasági növekedés eddig is meghatározó gazdasági tényezőként volt jelen a térségben. A kultúra önmagán túlmutató piaci ágazatokhoz kapcsolódó szerepe jelentős társadalmi lefedettségként, önálló szektorként jelenik meg a gazdasági térképeken. A tudástranszfer integrációja az iparág mozgatórugójaként fontos oktatási és kutatási területek jelenít meg. A kultúra kutatásfejlesztési alapot képez az oktatás számára, mely segíti értékprioritásaink vizsgálatán keresztül jövőképünk és a racionalizálható gazdasági növekedés dinamikus erősödését. Ennek megfelelően a tudástranszfer megteremtését szolgálja a Kolo Szerb Kulturális Központ bővítésével tervezett "Orfeum" fantázianévre hallgató konferencia- és oktatóközpont. A tervezett központ otthont ad a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Karán folyó turisztikai képzésnek épp úgy, mint a szakképzési erőforrásokat felvonultató - a homokháti térségben kiemelkedő vendéglátóipari és gyógypedagógiai képzésként egyaránt. Ezen túlmenően képes kiszolgálni a régióba érkező hazai és nemzetközi konferenciaturizmust, valamint kulturális és társadalmi eseményeknek ad otthont.

VI. 16. 2017. májusában 8 település (ebből 3 határon túli) megalapította a **Kapocs Népfőiskolát**. A kulturális törvényben is helyet kapó, kulturális intézményi formaként, gazdasági társaság által fenntartott népfőiskola a közösségteremtést és fejlesztést tűzte ki célul helyi és térségi szinten az együttműködő települések bevonásával, az új ismeretek és tudás átadása, illetve az értékek megőrzése és továbbvitele által. Kiemelt fontosságú a keresztény értékek, a fogyatékkal élők, a gazdák és a határon túli magyarság támogatása, velük való együttműködés. Szolgáltatásaiban a népfőiskola alapul veszi az országos, elismert népfőiskolák képzési rendszereit, kiegészítve a helyi sajátosságokkal és értékszemlélettel. 2021-ben a népfőiskola is alapító tagja volt a Kárpát-Medencei Népfőiskolai Hálózatnak, mely munkájában azóta is tevékenyen részt vesz. A továbbiakban cél, új települések bevonása a népfőiskola életébe, bevételeinek növelés, kapcsolatainak és tevékenységének szélesítése.

VI. 16. Mórahalom Városi Önkormányzat támogatja és részt vesz a „**MIKROKOSMOS**” - Bartók Béla ethoszának és kulturális örökségének feltárása különböző művészeti ágakon keresztül című pályázat megvalósításában.

A projekt „**MIKROKOSMOS**” elnevezése Bartók 6 kötetes „Mikrokozmosz” c. zongorára írt művére utal, melyben a teljesen kezdőknek szóló etűdöktől kezdve egész virtuóz darabok is megtalálhatóak, így tisztelve Bartók zenepedagógiai munkásságának is.

A román-magyar határon átnyúló projekt tevékenységeinek művészeti-szakmai része a középiskolás korú fiatalok aktív bevonását célozza különféle művészeti ágak megismerése, gyakorlása, bemutatása céljából, Bartók munkásságához kapcsolódóan. A projekt részét képező művészeti ágak elsősorban a zene, tánc és vizuális művészetekre koncentrálnak.

A projekt meghatározó eleme ugyanakkor egy határon átnyúló, a Banat-Triplex Confinium EGTC romániai és magyarországi településein megvalósuló „**Bartók AllArts**” *művészeti fesztivál*, amely 2025 során, Bartók halálának 80. évfordulóján kerülne megszervezésre.

VII. Turizmus

VII. 1. Az ÁNTSZ Országos Tisztiorvosi Hivatalának KEF-1027-8/2016 számú határozata alapján Mórahalom Város Önkormányzata fenntartásában lévő „Mórahalom a gyógyvizek városa” elnevezésű területet gyógyhellyé nyilvánították.

A gyógyhellyé nyilvánított területhez kapcsolódó fejlesztési tervek megvalósítása érdekében elkészült a település Gyógyhelyfejlesztési Stratégiája.

A Gyógyhelyfejlesztési Stratégiában nevesített és meghatározott projektek megvalósítására Mórahalom Város Önkormányzata 2016-ban pályázatot nyújtott be. A GINOP-7.1.3-15 kódszámú, „Gyógyhelyek komplex fejlesztése” című pályázati felhívás keretében benyújtott támogatási kérelem megfelelt a támogathatósághoz szükséges követelményeknek. A projekt tartaléklistára került, majd forráshiány miatt elutasították.

A gyógyhelyekkel a „Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030” elnevezésű dokumentum is hangsúlyosan számol. Mórahalom számára hosszú távon úgy biztosítható a Gyógyhelyfejlesztési Stratégiában megfogalmazott projektek megvalósítása, ha Kormány meghatározza a Szeged és térsége turisztikai térség számára tervezett fejlesztési irányokat és a hozzá rendelt forrásokat.

A meglévő Gyógyhelyfejlesztési Stratégiát az időközben bekövetkezett változásokat és elvárásokat figyelembe véve szükség szerint aktualizálni kell. Ennek továbbra is kiemelt projektelemei kell, hogy legyenek: Kamillaház, Dézsaszínház, Fürdő gyógyászatán a mozgásterápiás részleg kialakítása, Sziksós Pihenőpark, Vitalité Boutique Hotel & Bistro, zöldterület fejlesztés és rehabilitáció.

VII. 2. A gyógyfürdő fejlesztési irányait egyértelműen a minőségi szolgáltatások kialakítása határozza meg. A cél elsősorban a **magas igény szintű és magas költségi hajlandósággal bíró vendégek megszólítása, számukra extra szolgáltatások értékesítése** (Kamillaház, Dézsaszínház). További, egyedi fejlesztési lehetőség a Csendes Wellness területén jégkamra kialakítása.

A Dézsa Színház megvalósításával egyedi szolgáltatásmix nyújtására nyílik lehetőség, mely a fürdőzéshez kapcsolt kulturális élmények megvalósításában nyilvánul meg.

A fejlesztésekhez kapcsolt termékkép a fürdőkultúra rekreációs oldalának erősítése mellett kulturális élmények bevonása, exkluzív és minőségi pihenőterek biztosítása. A kialakítások a négyévszakos kínálatot segítik elő, hiszen a fürdő jelenleg is folyamatosan szélesíti a szezonális koncentráltságát és a téli időszakban a fedett terek nagysága okoz problémát. A pihenni vágyó rétegnek kínált terek fejlesztésével a kisgyermekes családoknak jelenleg is rendelkezésére álló tér zsúfoltsága csökkenthető, illetve a fürdő a családbarát funkciót a szó teljes értelmében, azaz a több generáció együtt pihenésében is magasabb színvonalon tudná szolgálni.

Mindehhez termékfejlesztés és infrastrukturális beruházás szükséges.

VII. 3. A fentiek mellett elengedhetetlen az **alpinfrastruktúra fejlesztése, a műszaki-, technológiai rendszerek korszerűsítése** (pl. épületfelügyeleti rendszer, vízkezelés,

energihatékonyság, gázmotorok, naperőmű, stb.)

Kulcskártyás (karórás szekrény vezérlés) beléptető és öltözőrendszer: a pénztárnál váltott karórával lehessen nyitni az öltöző szekrényt, illetve lehetőség szerint fizető eszközként - karórára töltött fedezett - is lehessen használni a karórát.

Épület felügyeleti rendszer: minden műszaki paramétert medencék-épületek-kutak-gépházak szintjén szeretnénk egy táv-felügyeleti rendszeren megjeleníteni. A meglévő rendszer komplex bővítésével a beállított paraméterek alapján a teljes komplexum gépészeti és elektromos berendezése vezérelhető, illetve mérhető. Ennek eredményeképpen az összes medence üzemelésének folyamata megfelelő biztonsággal és pontossággal kontrollálható, és a működés során fellépő meghibásodások észlelése, azok elhárítása hatékony, eredményes módon biztosítható.

Napelemes kiserőmű: 2022-ben a 94,6 kW villamos teljesítményű fotovoltaikus (napelemes) kiserőmű (továbbiakban KE) I. üteme készült el (rendszerelemek tervezése, engedélyeztetése, kivitelezése, üzembe helyezése). A Beruházóval és az MVM Démász Áramhálózati Kft. Csatlakozási Irodával egyeztetett módon, a tervezett KE által termelt villamos energia kizárólag saját fogyasztásra kerül felhasználásra, a közcélú hálózatba nem történik villamos energia visszatáplálás. A napelemes kiserőmű továbbfejlesztése céljából 2024-ben, a II. ütemben további 41,3 kW teljesítményű rendszer telepítése történt meg, illetve hamarosan a III. ütemben újabb termelőkapacitások tervezési folyamata kezdődik el.

Mórahalmon magas szinten kerül bevonásra a megújuló energiák használata, így a fürdőben is több szinten hasznosul a geotermikus energia.

A fenti fejlesztések további felhasználási lehetőséget nyitnak, mely a fürdő működésének hatékonyságát növelik.

A Magyar Turisztikai Ügynökség, Magyarország Kormányának céljai szerint a nemzetközi jelentőséggel bíró fürdők – köztük a Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő – alap infrastruktúra fejlesztésének támogatását tervezi. Ezen fejlesztés keretein belül gépészet, gyógyvíz kút, energetikai fejlesztés és irányítási rendszerek automatizálása valósulna meg.

VII. 4. Továbbra is kiemelt figyelmet kell fordítani a településen található, **minősített gyógyvizek hatásfokának további kutatására, különös tekintettel a gyógyvíz ivókúráként történő alkalmazására a bizonyítékokon alapuló orvoslás (evidence based medicine) gyakorlatának alkalmazásával.** A gyógyvizek közül a Szent László és a Szent Erzsébet vizet minősíteni kell, hogy hivatalosan is ivókúrára is alkalmazható legyen. Meg kell kísérelni, hogy a **Szent János üdülőtérsgben lévő kút vize is a gyógyvíz minősítésűvé váljon.**

VII. 5. A Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő kiemelt időszakokban zsúfolttá vált, ezért továbbra is **biztosítani kell a zöld területének növelését, bővítését.** A gyógyfürdő bővítésével a pihenő területek növelése célszerű, így alkalmasint további területeket kell szerezni a fürdőhöz.

VII. 6. A fürdőhöz kapcsolódóan **újabb kereskedelmi szálláshely megvalósítása** kiemelt feladat, figyelembe véve azt, hogy a gyógyfürdő kapacitása több vendég fogadását teszi lehetővé. Emellett a településre megvalósuló rendezvények látogatószáma (pl.: Patkó Lovas Színház) szintén szükségessé teszi a rendelkezésre álló ágyak és a szobák számát.

Az Áruház átalakításával ill. a **Vitalité Boutique Hotel & Bistro** megépítésével a Móra-Art Kulturális Kft. célja egy kifinomult és elegáns belvárosi, kis szobaszámú boutique hotel és étterem kialakítása Mórahalom legfrekvenciáltabb városközponti területén.

VII. 7. A Szent János fejlesztési térségben meglévő attrakciók (Futó Dobó Lovasközpont, Patkó Lovas és Szabadtéri Színház, Ezer Év Parkja, Móradosi Uszoda, Móradosi Sportközpont, stb.) **további fejlesztése mellett kiemelt projektként kezelendő a Spa Resort Village beruházás**, amelynek megvalósításához a befektetési lehetőség kiajánlása és turisztikai befektetők felkutatása szükséges.

Ugyanezen a területen szintén kiemelt fejlesztési projektek: **Sziksós Pihenőpark, Vízi Terápiás Központ, Kultúr Fürdő (Csillag Fürdő).**

VII. 8. Sziksós Pihenőpark

Megvalósítandó a Szent János tó mellett a Sziksós Pihenőpark kialakítása medencével. A Pihenőpark kialakítása előtt a Szent János tavat szabadidős strandként már használhatják az ideérkezők a nyári hónapok alkalmával.

VII. 9. Az 1998-ban megnyitott Turisztikai Irodát folyamatosan fenn kell tartani. A nyári hétvégi nyitvatartást központi támogatás esetén biztosítani kell, lehetőleg úgy, hogy a legnagyobb ügyfélforgalmat tudja bonyolítani, segítve a Móradosi Gyógyfürdőt felkereső személyek tájékoztatását. Az irodának elsődleges feladata a vendégek turisztikai tájékoztatása.

Az irodát fenntartó Móra-Tourist Nonprofit Kft-nek helyi TDM szervezetként segítenie kell az önkormányzatnak a turizmus területén indított törekvéseinek megvalósulását, a helyi egyesületek hatékony működését, a szálláshelyek bővülését. Elsődleges feladata a turisztikai termékfejlesztés, a helyi marketingtevékenység, valamint a helyi és térségi turisztikai szolgáltatók együttműködésének, szakmai szolgáltatásuk színvonalának növelésének elősegítése, képzési lehetőségek szervezése. Feladata továbbá menedzselni a települési turisztikai kínálatának desztinációs szinten való elhelyezését és a nemzeti turizmusfejlesztési stratégiához való alkalmazkodását (Együtt-élő turizmus, Családbarát turizmus, Hozzáférhető turizmus, Érthető turizmus, Digitális turizmus).

Mórahalom, mint turisztikai desztináció, a határmentiség kihasználásával tudja magát megkülönböztetni, ebből lehet úgynevezett USP-t képezni. Ennek érdekében a Balkán Kapuja brand keretében határon átnyúló együttműködések aktivizálása és egyedi turisztikai termékek létrehozása, valamint piacra vitele szükséges a TDM tevékenység keretein belül.

VII. 10. A település **idegenforgalmi adót** vezetett be. Az adó mértéke a maximum közelében kerül megállapításra. Ezen adó és az ehhez kapcsolódó támogatás biztosít fedezetet arra, hogy a város marketing hatékony legyen, illetve a település a turisták számára vonzó legyen az év minden szakában.

VII. 11. Az elkészített **Kistérségi Ökológiai Program** célkitűzéseit meg kell valósítani. A program kiemelkedő eredménye az önkormányzati tulajdonban lévő **nagyszéksői bivalygulya**, amely azzal, hogy könnyen látogatható, fontos turisztikai célponttá válhat

A DÉLI-HOMOKHÁTSÁG (HUKN20008) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési Natura 2000 területek bemutatását szolgáló mintaprojektje, a Bivalyos Fejlesztési Program keretében Új interaktív Bivalyos Látogatóközpont kerül kialakítása, mely Csongrád-megyében egyedülálló fejlesztési elképzelés.

A Bivalyos Komplex Fejlesztési Program fő pillérei a meglévő Nagyszéksósi épületek infrastrukturális elemeinek funkcióval történő ellátása, bekapcsolása, új épületek infrastrukturális fejlesztése (Gólya menedékház, Vízbe süllyesztett madárles), továbbá a hozzájuk kapcsolódó szakmai- szolgáltatási komplex fejlesztések.

Az infrastrukturális fejlesztések részeként a Gólya menedékház tervei látogatóközponti elemekkel kerülnek kibővítve a bivalyok körül lévő csárda, istálló, illetve lakás épületek bevonásával funkciót kapnak a fejlesztési programba.

A vízbe süllyesztett madárles a tó északi részén a Nagyszéksós-tóba nyúlik be mintegy 400 m hosszán, 25 fő befogadására alkalmas és az élővilág, madárvilág közvetlen megfigyelésére épül. Az épület egy süllyesztett megfigyelő helységből és egy közlekedőből áll.

A tervezett fejlesztésben az infrastrukturális elemek mellett szerepel interaktív kül- és beltéri elemek kiépítése (mint például a kócsag kukkolda, a réce csalogató asztal, a sárgahasú unka vizes élőhely társas, az óriás pókbangó kirakó, vagy a madárhangok fala,...stb) és a hozzájuk kapcsolódó kiemelkedő szakmai- szolgáltatási fejlesztések kialakítása családbarát funkciókkal feltöltve, melyre példa a szabadtéri vizes foglalkoztató játszótér.

VII. 12. Az önkormányzati tulajdonban lévő **Nagyszéksósi Kulcsosházat** a fenti fejlesztéshez kapcsolódóan a fogadóképesség biztosítására célszerű bevonni, a szálláshely szolgáltatás szempontjából az épületek belső kialakításában a vizesblokkok korszerűsítése és a több, kisebb férőhelyet kínáló szálláshelyiség kialakítása szükséges. A régi Vasútállomás épület, mint vendéglátóhely konyháját gépészetileg és berendezések szempontjából fejleszteni szükséges.

Továbbá az épületegyüttes teljes évben történő hasznosítása, kihasználtságának növelése érdekében is, **az épületegyüttes komplex épületenergetikai korszerűsítése** (fűtési rendszer, klimatizálás, hőszigetelés, nyílászárócsere, világítási rendszer korszerűsítése, valamint napelemes és napkollektoros rendszerek telepítése).

VII. 13. Az önkormányzatnak **zöld felületeivel**, virágosításokkal és azok gondozásával megfelelő image-t kell biztosítani ahhoz, hogy a várost vonzó településnek találja minden idelátogató.

VII. 14. Magánvállalkozások bevonásával növelni kell a **gasztronómiai szolgáltatásokat**, további fejlesztésekre van szükség. Fejleszteni kell a látogatók kiszolgálási színvonalát, meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy a **vendéglátóhelyek** minél hosszabb szezonban tudjanak üzemelni, **új szolgáltatásokat** kell biztosítani. Lehetséges fejlesztés területek a gasztropajta, mobilkemence park, paprika ház, stb. Fontos még felkutatni olyan helyi termékeket, amelyek egyedi élményt nyújtanak és gazdaságosan értékesíthetőek. A 2018-ban megnyitott Bivaly Bowling központ teraszának további fejlesztése indokolt a gazdaságos üzemméret biztosításával. Jó lehetőség lehet, ha az épülethez kapcsolódik szálláshely, akár az épület tetőterének beépítésével, vagy a mellette lévő szabad terület beépítésével.

VII. 15. Tovább kell növelni **városi rendezvényeink** ismertségét (Pálinkaverseny és Tepertőfesztivál, Rétes fesztivál.) A meglévő infrastruktúrát bővíteni kell új sátrakkal, kerítésekkel. A meglévő rendezvényterekre új, lehetőség szerint külső szervezésű rendezvényeket biztosítani.

VII. 16. Magán szálláshelyek ágyainak számának bővítését továbbá minőségi szolgáltatásainak fejlesztését és online térben való jelenlétét elő kell segíteni, szakmai támogatást a TDM szervezeten keresztül biztosítani kell számukra. A Honvéd utcában a fürdőhöz közeli területek szálláshely fejlesztései támogatandóak. A szálláshely típusok minél szélesebb kínálatára kell törekedni, további kemping férőhely kialakítása javasolt.

VII. 17. A város határában a **lovas turizmus** érdekében komplex objektum pályáinak fenntartását támogatni kell. Illetve támogatandó minden lovas turizmussal kapcsolatos tevékenység, így a megalakult Mórahalmi Lovas Egyesület is. (Biztosítani kell újabb karámok, istállók, mobil boxok, akadálypályák, öntözés, bekerítés, szociális blokkok elhelyezésére lehetőséget.). A helyszín a megye legkulturáltabb díjugrató helyszíne, melyet bizonyít, hogy az utóbbi évek megyei döntői is itt kerülnek megrendezésre.

Biztosítani szükséges a Futó-Dobó Lovasközpont lovasturisztikai szolgáltatásainak bővítésének fenntartását, kocsimúzeum, kovácsmúzeum működtetését. A létesítményhez kapcsolódhat majd állatsimogató, amely tovább népszerűsíti helyszínt. További lehetőség a helyszínen már eddig is megrendezett kutyás bemutatók szervezése. Célszerű a helyszínt rendezvényterré kialakítani, akár állandó színpad megépítésével is.

A TOP Plusz Aktív Turizmus Fejlesztése pályázat keretében, olyan lovasturisztikai megállókat kerülnek kiépítésre, ahol a lovas túrázók meg tudnak pihenni, a lovakat biztonságosan le tudják nyergelni, értékeiket, csomagjaikat biztonságba tudják helyezni. A megállóhelyekről túraútvonalak hálózata kerül kialakításra, amik szervezeten és egyedileg járhatóak be tudásszintjüknek, igényeiknek és érdeklődésüknek megfelelően. A túrahálózat kapcsolódik az EUROHORSE Észak-Magyarországi hálózatához. Megvalósítandó továbbá egy későbbi pályázat keretében a Lovardában lévő Fogadóépület kialakítása és szennyvízhálózat kiépítése.

VII. 18. A **kulturális turizmus** fejlesztésének egyik meghatározó attrakciója a **lovas színházi produkciók**, amelynek célja a teljes nyári szezonban előadássorozat, azonban vizsgálendő az év többi évszakában is az előadások megrendezésének lehetősége. Fontos, hogy a digitális technológiák megjelenjenek az online térelrendezés (wifi) során és az okos eszközök használata az események során használhatóak legyenek.

VII. 19. A kulturális élmények biztosítása céljából fontos, hogy a város főterén – Szentháromság téren olyan színpad és vendéglátás alakuljon ki, ahol turisztikai szezonban az ide látogatók hasznosan tudják szabadidejüket eltölteni. E mellett **egyéb attrakciók** elhelyezése is szükséges, mint szökőkút, szabadtéri mozi, stb.

A kulturális turizmus elemeként szükséges a KOLO Szerb Kulturális Központ turisztikai integrálása, a „Balkán kapuja” brand kialakítása és működtetése.

VII. 20. Regionális tematikus úthálózat fejlesztésben való részvételt minden területen meg kell vizsgálni. Az **Eurohorse, az Eurovelo, illetve a Mária út** programokra vonatkozóan a projektet szervező partnerekkel kapcsolatban van az Önkormányzat. Fontos, hogy a benyújtandó pályázatok keretében Mórahalmi fejlesztések is kapjanak támogatást.

VII. 21. A sportturizmushoz a lehetőségek adottak. A sportközpont, illetve a városi sportcsarnok fejlesztése vegye figyelembe, hogy a létesítmények használata során többletbevétel biztosítható, ha a turizmus keretében a létesítmény hasznosítható. Meglévő kezdeményezések támogatandók, mint pl. a futóversenyek rendezése. A létesítmények kiválóan alkalmasak az utánpótlás nevelésre, és azok edzőtáboroztatására. A sportturizmushoz kapcsolódó turisztikai elvárások a létesítményekhez közel található, nagyobb egyidejű kapacitást kiszolgálni tudó szálláshelyek megléte, ezek fejlesztése, kialakítása lehetőséget teremt a turisztikai kínálat diverzifikálására.

VII. 22. A kerékpáros turizmus infrastrukturális feltételei jelentős mértékben adottak, ezt a kerékpárosbarát címmel központilag el is ismerték. A fejlesztendő területek még a megfelelő kerékpáros pihenő helyek kialakítása, a szolgáltató egységeknél fedett kerékpártárolók létesítése, kerékpáros kölcsönzések elterjesztése megfelelő szervizeléssel. A meglévő kerékpárutak felújításáról is szükséges gondoskodni, hiszen a legrégebbi szakaszok már több mint 30 éve épültek.

Mórahalom Városi Önkormányzat és a helyi TDM szervezet a TOP Plusz 6.1.4-23 kódszámú, „Aktív Turizmus Fejlesztése” c. pályázati felhívásra vonatkozóan kerékpáros turisztikai fejlesztések tervezésében vesz részt a Csongrád-Csanád Vármegyében együttműködésben megvalósuló aktív turisztikai hálózat kialakítása érdekében.

A pályázatok konzorciumi formában valósulnak meg.

A kerékpáros fejlesztésben Mórahalom részéről megvalósítandó cél: EUROVELO13 útvonalhoz kapcsolódóan kerékpáros alközpont és pihenőhelyek létesítése, Móra-túra útvonalak megújítása, táblázása, turisztikai termékfejlesztés és marketing kommunikáció, kerékpáros túrák szervezéséhez szükséges eszközök beszerzése.

A kerékpáros turizmus feltételeinek biztosítása céljából a belterületen meglévő kerékpárút hálózat bővítésére, a térségi és a regionális kerékpárút hálózat kiépítésében való részvételre, és a kerékpárút hálózat nemzetközi kerékpárút hálózatba való bekapcsolására kell törekedni. Fontos a Királyhalmi határátkelőhöz vezető kerékpárút kiépítése, mely a már jelenleg is szervezett határon átnyúló kerékpáros túrák (pl. Palicsi tóhoz szervezett túra) feltételeit javítaná.

A kistérségben korábban kialakított Móra-túra útvonalak kerékpáros túraútvonallá alakítása és tájékoztató táblákkal való ellátása további kerékpáros turisztikai vonzerőt jelentene.

A helyi TDM szervezet a turisztikai kínálat menedzselése kapcsán kerékpáros szervezetekkel való együttműködéssel, a szállásadói kínálat kerékpárosbarát fejlesztéseinek szakmai támogatásával, valamint kerékpáros turisztikai termékek további fejlesztésével segíti elő a terület fejlesztését.

A kerékpáros turizmus fejlesztéseként a kerékpár kölcsönzési kapacitás növelése, valamint egyéb kerékpáros szolgáltatások (fedett tárolók, zárható kerékpáros szekrények, pihenőhelyek) kialakítása javasolt.

VII. 23. Az Ezer Év Parkjának folyamatos látogatóbaráttá fejlesztése szükséges, múzeumpedagógiai programok kidolgozásával, zöld felületek kialakításával és a létesítményt ellátandó informatikai hálózattal, internet hálózattal. Teljeskörű elektromos rendszer kiépítése szükséges az éjszakai és téli nyitva tartás biztosítása érdekében. Megoldandó a makettek teljes körű téliesítésének kialakítása. Az attrakció kapcsán legfontosabb feladat a makettek időtállóságának biztosítása. Olyan technológiával kell felújítani, illetve újjáépíteni a maketteket, mely a szélsőséges időjárási körülményeknek ellenáll. A makettekhez kapcsolódó interaktivitás fejlesztés tovább folytatandó.

A családbarát kínálatfejlesztéshez tematikus játszótér kialakítása szükséges.

VII. 24. Új ifjúsági szálláshely kerül kialakítása a lovarda körül. A lovas terápiás központ megvalósulásával növekedni fog az ellátottak és családtagjaik helyben tartózkodási igénye, így 6 db apartman kerül kialakítása 18 fő számára.

VII. 25. Honvédelmi Sportközpont kialakítása érdekében az önkormányzat megvásárolta az elhelyezésére ideális területet, mivel a Móraalmi-járásban és Szegeden nem található lőtér, amely szükséges a különböző fegyvert használó szakterületek kielégítésére. A fejlesztés a Honvédelmi Minisztérium támogatásával valósulhat meg. Lényeges, hogy mint kiállító tér is megjelenjen és biztosítsa a megemlékezés lehetőségét a történelmi időszakokra, mint pld. az I. világháborúra.

VII. 26. A település turisztikai brandjében a gasztronómia területén jelenleg a rétes meghatározó súlyt képvisel, ennek fenntartása érdekében a **Móraalmi Rétesház** fenntartása, a hagyományok továbbvitele szükséges. Fesztiválként a rétes és a pálinka jelenik meg, ezeket a fesztiválokat tovább fejleszteni, tartalmassá és korszerűvé kell tenni úgy, hogy mind a lakosság, mind a turisták számára vonzerővel bírjon. A gasztronómiai kínálat szempontjából a helyi termékeket segíteni szükséges, a Homokháti Portéka védjegyet fenntartani, népszerűsíteni és a turisztikai tevékenységek kapcsán rendszeres jelenlétét kell biztosítani. A helyi pincészet támogatásával a bor és a pálinka bemutatásának lehetőségeit erősíteni kell.

VII. 27. Móraalmi Családi Élménypark - A MÓRAPARK Családi Élménypark projekt célja, hogy a hazai és nemzetközi filmes mesékből és ifjúsági filmekből válogatva készüljön el egy interaktív, látványos, képesség- és készségfejlesztő Családi Élménypark és Mese Vidámpark, mely a színvonalas beltéri és kültéri parkban, izgalmas high-tech ride-ok és show-k kivitelezésével, magas színvonalú és maradandó élményt és szolgáltatást nyújtva a látogatók számára.

A MÓRAPARK Családi Élménypark elsődleges célja: a gyerekek és a fiatal korosztály tartalmassá, továbbá a felnőtt látogató orientált kreatív szórakoztatása, nevelése, a vizuális kultúra növelése és a filmtörténeti ismeretek oktatása, a filmkészítés titkainak bemutatása.

A MÓRAPARK Családi Élménypark projekt Mórahalom Városában történő-megvalósítását követően hazai és közép-európai viszonylatban egyedülálló élményeket és kulturált kikapcsolódási lehetőségeket nyújt látogatóinak a szórakoztatás, továbbá a képzés és oktatás elvét követve.

A fentieken túl fontos szempont még, hogy a park jelentős számú munkaerőt tud majd foglalkoztatni. A nem aktív időszakban is a foglalkoztatottak száma is meghaladja a 100 főt,

míg aktív időszakban közel 200 fő foglalkoztatásra nyílik majd lehetőség. Ez jelentősen megnöveli a térségben élő, több nyelvet beszélő munkaerő iránti keresletet. E mellett kiváló gyakorlati helyként szolgál a turisztikai vagy rekreációs szakirányon tanuló középfokú, és egyetemi hallgatók számára.

VII. 28. Interaktív kutató- és tudásbázis kialakítása Mórahalmon a Szegedi Tudományegyetem Tudásközpont fejlesztésével – TUDomány-Oktatás-Konferencia. A projekt keretében a szerb-magyar kapcsolatok bázisának számító KOLO Szerb Kulturális Központ-hoz illeszkedve funkcióbővítéssel oktatás és kutatásfejlesztés, egyetemi gyakorlati oktatási bázis és konferenciaturizmus összehangolt fejlesztésére kerül sor. A beruházás lehetőséget teremt a Szegedi Tudományegyetem induló turizmus szakjának, ezzel összhangban a művészmenedzser képzések kihelyezett, gyakorlat centrikus oktatási helyszíneinek megteremtésére, valamint a Bartók Béla Művészeti Kar által létrehozott Fricsay Hangversenyközpont is megjelenési lehetőséget kap.

Az Orfeum fantázianevű épület a legkorszerűbb digitális felszereltséggel egyben konferencia helyszínként is hasznosíthatóvá válik, így összekapcsolva az oktatási és a gazdasági tevékenységeket.

A projekt keretében a turisztikai ipar, valamint a felsőfokú oktatás és kutatás tevékenységek összekapcsolásával határon átnyúló érintettséggel megvalósuló nemzetközi tudástranszfer bázis épül ki.

További elemek lehetnek:

- Turisztikai területen folyó különböző szintű oktatásban való részvétel, a szakképzésben és az egyetemi képzésben gyakorlati helyszínek működtetése. Ez egyben a szektor munkaerő igényére is pozitív hatással van, szakképzett munkaerő toborzásban és kiválasztásban előnyös pozíciót teremt.
- 2020-ban kialakításra került a digitális alapon működő Mórahalom-kártya rendszer, melynek Turisztikai kártya és Városkártya tulajdonosai közvetlenül megszólíthatóak. A rendszer továbbfejlesztése további Smart City szolgáltatások bevonását eredményezheti (mobilapplikáció, pontgyűjtő rendszer, AI alkalmazással programtervező).
- A környezeti, társadalmi és gazdasági fenntarthatósági kritériumok szem előtt tartása, az attrakciók és szolgáltatások fejlesztésekor előtérbe helyezése hangsúlyosan jelenjen meg. Az elért eredmények folyamatos kommunikációja, a vendégek bevonása a TDM szervezet feladatkörébe tartozik.

Zöldfelület gondozás

VIII. 1. A településen további zöldfelületek kijelölése szükséges. Kevés a közpark, közkert, melyek a városi lét, a közösségi élet elengedhetetlen elemei. Az István király út mentén részletes tervek készültek a zöldterületek kialakítására, a közterület zöldítésére. A terv a kialakult zöldfelületek megőrzése mellett a város főútvonalai körül lévő zöldfelületek (Szegedi út, Zákányszéki út, Röszei út, István király út) és a kijelölt gyógyhely területek mentén (pl.: a Móradozsi körút, a Szent János térség) tervez jelentősebb mértékű fejlesztést. A Rákóczi tér zöld növény telepítése a 90'-es évek elején megtörtént. Ezek felújítása és lakóbaráttá tétele szükséges a helyi igényeknek megfelelően. Az Ady téren elbontásra került önkormányzati bérlakás helyén a fa pótlások megtörténtek. Egy új sétány kialakítása szükséges, mely az új szociális központ lakóinak és látogatóinak egyaránt öröme szolgálna. TOP projekt keretében belterületi zöld infrastruktúra fejlesztése valósul meg, melyen belül innovatív zöld park kialakítás, zöld területek rekonstrukciója, új játszóterek kialakítása a cél. A tervezett fejlesztések: Barmos György tér rekonstrukció, Fogadó tér – Kenyérváró előtti terület korszerűsítése, István király út zöldterületi és tér rekonstrukció, Millenniumi sétány növénytelepítés, Zákányszéki út növénytelepítés, Móradozsi körút növénytelepítés, József Attila utcában játszótér kialakítása.

A közterületekből átsorolt zöld-közlekedési különleges területek is a zöldterületek fennmaradását szolgálták.

A gazdasági területeknél a zöltsávok létesítése, a játszóterek, parkok folyamatos karbantartása a szomszédos lakóterületek felé alapvető követelmény, ugyanakkor az ipari park irányába bővülő új városközpont esetében figyelni kell a megfelelő pufferterületek kijelölésére.

VIII. 2. Folyamatosan két évente **újabb területek intenzív növénytelepítését** biztosítani kell, fásítási program készítened. Lehetővé kell tenni a gyermekek sportolási lehetőségeinek biztosítására **sport felszerelésekkel** való bővítését az ilyen fásított területnek. A **játszóterek** ütemezett megújításáról és új létrehozásáról gondoskodni kell. Pálfi tér, Felső város, Bartók Béla utca). Fontos, hogy a Barmos György tér teljes rekonstrukciója megvalósuljon.

VIII. 3. A településközpont zöldterületeinek gazdaságos gondozása érdekében **automatikus öntözőrendszer működtetését kell biztosítani** a frekvenciált területeken.

VIII. 4. A **külterületi utak karbantartására**, felületi stabilizálása felújítására fokozott figyelmet kell fordítani és az ehhez szükséges forrást lehetőség szerint pályázati úton kell biztosítani, de ki kell használni a településen folyó beruházásokat, és azokhoz kapcsolódóan is rendezni kell az igénybe vett területeket. Továbbá a kitermelt földet a beruházások esetében megfelelően kell hasznosítani.

Madarásztozsi melletti út felújítása 2019-ben elkészült, annak tapasztalatait figyelembe véve új

útszakaszok megerősítését célszerű tervezni. Fontos a kiskerti utak – infrastrukturális fejlesztése.

VIII. 5. A település bevezető szakaszán a Trianoni emlékmű áthelyezése az elkészült kertészeti terveknek megfelelően, hogy hangsúlyosabbá tehető a városba érkezőt a fogadó látvány, és a belvárosból kiépítendő sétányon keresztül megfelelő célpontja lehet az ide látogató turistáknak.

VIII. 6. A település zöld területei megújítása során újabb műalkotások helyezendők el. Ezek a település lakóinak a magyar történelmi hagyományok iránti tisztletét méltóképpen megmutatnák. E célt szolgálja majd a Csillag táltos szobor elhelyezése. A településen a kiselemez térkő rendszer preferált, mert jobban biztosítja, a csapadékvíz megtartását. A településen a túra útvonalak és látnivalók tábla rendszerét folyamatosan aktualizálni kell, segítve a túrázókat és a közlekedőket.

VIII. 7. Látványos fejlesztéseken végrehajtása a mórakalmi Szent János-tó és térségében. A Futó-Dobó Lovasközpont melletti területen pihenőparkot, fürdőtavat szükséges kialakítani. Szent János várostérség zöldítésével, tó fürdő fejlesztésével.

Természetvédelem

VIII. 8. A helyi védettség alatt álló Mórakalom (kunhalom) és környékének kulturális és természeti örökségét magában foglaló táji örökség helyreállítása, melyet célzó fejlesztések társadalmilag integrált megvalósítása kapcsán kívánunk elérni.

Fejlesztéseinkkel biztosítani kívánjuk természeti örökségünk széles körű társadalmi hozzáférhetőségét, megismerhetőségét, az eredeti funkció, működés élményszerű bemutatásával.

VIII. 9. Szikes tavak rehabilitációja, funkcióinak kialakítása, a homokháti öntöző rendszer keretében megújulhatnak. Továbbá vizsgálni kell ezen objektumoknak a lefűtött termálvizek tárolásával kapcsolatos igénybevételük lehetőségeit, módjait a Biteszéken és a Nagyszéksóstó és a Madarásztó eseténben.

A **SPARROW projekt** Mórakalom Városi Önkormányzat és az Újvidéki Egyetem Technológiai Karának közös Interreg projektje, amelynek célja a helyi szikes ökoszisztémák termálvízzel történő javításának lehetőségének vizsgálata a Mórakalomtól keletre található Biteszéken és annak környékén, valamint a szerb partner által a Melence település mellett található Rusanda-tónál. A projekt során talaj, talajvíz és felszíni víz mintavételek, azok elemzése, jogi tanulmány és szakmai javaslatok megfogalmazása készül.

VIII. 10. Szükséges megvizsgálni, hogy az önkormányzat -kiemelten a turisztikai útvonalak, tanösvények mentén elhelyezkedő- mely területein lehetséges fásítást megvalósítani.

VIII. 11. A város élhető várossá válásához fontos az, hogy a modern módon formálódó városközpont mellett a város megőrizze kertvárosias jellegét és a város épített környezetét harmonikus módon egymást kiegészítve, egymással hálózatot alkotva városi zöldfelületek, közösségi terek vegyék körbe. A városi zöldfelületek és közösségi terek lehetőséget adnak a

helyi lakosság és a város vendégei számára a szabadidő hasznos eltöltéséhez, kapcsolataik fenntartásához ápolásához és fejlesztéséhez. Mindezek érdekében az **új Kessori úti lakópark területén szükséges egy új városi zöldfelület és közösségi tér megtervezése és kialakítása**. A Pálfi téren játszótér készül, mely kiegészül egy szabadtéri konditeremmel.

VIII. 12. Városunk minden évben szeptember 22-én megtartja a Nemzetközi Autómentes Napot, amely Európa legnagyobb civil kezdeményezése. Ezen a napon felhívjuk a lakosság figyelmét azokra a közlekedési módokra, amelyek nem szennyezik a környezetet. Az általunk tartott rendezvények célja: a környezetbarát és fenntartható városi közlekedés népszerűsítése: pl. a kerékpározás.

VIII. 13. Mórahalom Városi Önkormányzat beruházása keretében **komplex látogatóközpont kivitelezése zajlik** Mórahalom külterületén a Nagyszéksós-tavi bivalygulya természetvédelmi fejlesztése érdekében.

A település **elkötelezett a természetvédelem szolgálatában**, melyet több sikeres természetvédelmi fejlesztéssel, de leginkább a 2012-ben Magyarország-Románia Határon Átnyúló Együttműködési Programból megvalósított „Fenntartható **szikes és vizes élőhely-rehabilitációs program** védett területeken, őshonos, veszélyeztetett haszonállatfajok betelepítésével és hasznosításával” című projektjével tud bizonyítani. A **bivalygulya** fenntartása során megtapasztaltuk, hogy ezek a nagytestű élőlények, **mint a „zászlóshajó” fajok** karizmatikus megjelenésük által képesek a nagyközönség figyelmét és szimpátiáját felkelteni. Véleményünk szerint további természetvédelmi beruházásokkal **képes lenne a térség esernyő fajává is válni**, vagyis figyelemfelhívó erején kívül a közösségek és élőhelyek védelmének céljait is szolgálni.

Úgy gondoljuk, a természetvédelmi fejlesztés eszköze a **komplex öko funkciókkal megerősített látogatóközpont**, ami **bizalmi hidat képez Mórahalom Városi Önkormányzaton keresztül a Kiskunsági Nemzeti Park és a lakosság között**. A látogatóközpontba betérő látogatók, családok könnyen megnyílnak, szívesen fogadják az élményeken keresztül a természeti értékekről az információkat, válaszolnak a feléjük érkező kérdésekre, továbbá bátran feltárják problémáikat, aktív kapcsolat tud kialakulni, így hatékonyan megvalósítható a környezeti nevelés és szemléletformálás, mindezzel erősödik a természetvédelmi munka prioritása is.

A Bivalyos Komplex Fejlesztési Program fő pillérei a **meglévő Nagyszéksósi épületek infrastrukturális elemeinek funkcióval történő ellátása, bekapcsolása, három új épület infrastrukturális fejlesztése (Gólya menedékház, Vízbe süllyesztett madárles, csónakázható csatorna szakasz), továbbá a szolgáltatási részek kerítéssel való lehatárolása, és a hozzájuk kapcsolódó szakmai- szolgáltatási komplex fejlesztések**.

Környezetvédelem

VIII. 14. A lakossági **szilárdhulladék kezelésének** hosszú távon történő megoldása érdekében tovább kell folytatni a hulladékgyűjtés korszerűsítését.

A jelenleg zárás alatt lévő projekt a Homokháti Önkormányzatok Kistérségfejlesztési Társulása és az Építési Közlekedési Minisztérium konzorciumában megvalósuló **KEHOP-3.2.1-15-2018-00031** azonosítószámú „A hulladékgazdálkodási rendszer fejlesztése a

Mórahalmi és Kisteleki járásban, illetve Domaszék és Kistelek településeken, különös tekintettel az elkülönített hulladékgyűjtési, szállítási és előkezelő rendszerre” című pályázat.

A projekt célja az Európai Unió kötelezettségei érdekében elvégzendő feladatok kapcsán, összhangban az Országos Hulladékgazdálkodási Közzolgáltatási Terv tartalmával egyrészt a társulások területén az elkülönített csomagolási hulladék gyűjtés teljeskörűvé tétele, a gyűjtés hatékonyság javítása, ezáltal minél több hulladék anyagában történő hasznosítása, másrészt a zöldhulladék-gyűjtés fejlesztésével a lerakóba kerülő biológiai bomló szerves anyag mennyiségének csökkentése és ezekkel összhangban a lerakás háttérbe szorítása, minimalizálása.

A projekt eredményeként egy új elkülönítetten gyűjtött válogatómű került megépítésre, bálátároló szín és átrakóállomás fejlesztéssel, valamint egy újrahasználati központ létesítésével.

A projekt megvalósítása szakaszolásra került. A megvalósítás a KEHOP_PLUSZ-2.3.10-24-2024-00014 azonosítószámú projekt keretében történik. A szakaszolt projekt keretében beszerzésre kerül 9 db külterületi hulladékgyűjtő célgép pótkocsival, 1 db targonca, 3 db rakodógép és 4 db ágaprítógép. A projekt keretében megvalósításra kerül a tudatos hulladékgazdálkodást népszerűsítő szemléletformálási kampány is.

VIII. 15. Az Európai Unió a hulladékgazdálkodási szakterület szabályozását a 2008/98/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvben (Hulladék Keretirányelv) foglalt előírások hatályba léptetésével biztosítja. Ebben az irányelvben írja elő, hogy 2025-ig a települési, valamint a településihez hasonló hulladékokból származó papír-, fém-, műanyag- és üveghulladék esetében az újrahasználatra való előkészítést, illetve az újrafeldolgozást tömegében átlagosan minimum 55 százalékra kell növelni.

A Központi statisztikai Hivatal kimutatásai szerint 2018-ban az elkülönítetten gyűjtött hulladék országos aránya 20-30 % között van. A szelektív hulladékgyűjtés arány emelésének eszköze a lakossági szemléletformálás, mellyel kiemelten szükséges foglalkozni települési szinten is a 2025-re kitűzött 55 %-os célérték eléréséhez.

A szemléletformálásnál fontos szempont, hogy ne legyen nyomtatott szórólap, jegyzetomb, képzési anyag, minden online legyen, hogy a programok tervezésénél is megjelenjen a főleges hulladékok keletkezésének megelőzése. Készüljenek az iskolásoknak és az óvodásoknak is egyedi, többször használható interaktív szemléletformáló játékok. A nyomtatott termékek visszaszorításával sokkal több online tartalomra, kisfilmre is szükség van, melyek összetétele és hosszúsága alkalmazkodik a társadalom jelenlegi információ befogadási képességéhez, tehát rövid, lényegre törő és színes. Ezek feltölthetők a facebookra, youtube-ra, a honlapokra is és sokszor megoszthatóak. Hatékonyan segítik az alapszabványok eljuttatását a célcsoportokhoz. Az online tananyagok, tesztek, kiadványok, játékok biztosítják a gyors lakossági eléréseket képzéseken, előadások alkalmával, falunapokon, családi eseményeken, fesztiválokon és így biztosítottá válik a 2025-ös Unió kitűzött 55 %-os célérték elérése.

VIII. 16. A hulladékudvar mellett **dögudvar és gyepmesteri telep** is megvalósult. Az üzemelési engedélyek birtokában költséghatékonyságra kell törekedni. A régi, bezárt korábbi gyepmesteri telep szabványos megszüntetését, rekultivációját biztosítani kell. Biztosítani kell a helyszín növényállományának folyamatos gondozását.

VIII. 17. A helyben képződő hulladék elszállításának biztosításával lehetővé vált, hogy a meglévő **szeméttelep** bezárásra került és annak **rekultivációja** megtörtént. Vizsgálandó ezen domb másodlagos hasznosítására sor kerülhet-e. (pld. szánkódomb)

VIII. 18. A **MÓRAÉP Kft. gépparkjának bővítésével**, illetve megfelelő kihasználását a MO-HU-val együttműködve kell biztosítani. A géppark bővítésével együtt térségi hulladék logisztikai rendszerbe be kell kapcsolódni, biztosítva a meglévő kapacitások megfelelő kihasználását.

VIII. 19. Vizsgálni kell a több kukás rendszer fejlesztésének lehetőségeit, kihasználva a kor informatikai lehetőségeit alkalmazó megfelelő szolgáltatást, a szelektív hulladékgyűjtés területén.

VIII. 20. A lakossági hatékony komposztálás megvalósítása érdekében a korábban indított program felfrissítendő, amelynek keretében a háztartásokat megfelelő képzéssel kell ellátni.

VIII. 21. Intézményi területen biztosítani kell az **elemek ingyenes begyűjtését**, és ennek a szolgáltatásnak az ismertetését. A gyógyszerek összegyűjtését is a megfelelő tájékoztatással segíteni kell. A selejtezett háztartási berendezések helyben történő lerakhatóságát biztosítani kell.

VIII. 22. A helyi oktatási intézményekben évek óta folyik a szelektív hulladékgyűjtés az ott felhalmozott tapasztalatok hasznosítandóak, illetve szemléletformálásban jelentős eredményt értek el. Valamennyi intézményben javítani kell a szelektív gyűjtést.

VIII. 23. Az egyik legnagyobb mennyiségű hulladékot képző intézmény – gyógyfürdő – területén a **szelektív gyűjtés rendszerét** a teljes területre ki kell alakítani.

VIII. 24. Környezetvédelmi Program 2003-ban elkészült az elnyert pályázati támogatással. Annak végrehajtása és felülvizsgálata folyamatos feladat.

Fenntartható városfejlesztési stratégia (Digitális átállás vízió és Zöld átállás):

Mórahalom városa 2021. évben TOP Plusz Fenntartható városfejlesztési eszközben részt vevő városként indult neki az új uniós ciklus tervezési folyamatának. Ehhez kapcsolódva a TOP Plusz-1.3.1-21 kódszámú „Fenntartható városfejlesztési stratégiák támogatása” című pályázati felhívásra támogatást nyert el, melynek részeként két dokumentum, Fenntartható Városfejlesztési Stratégia, valamint TOP Plusz Városfejlesztési Programterv készült el. A 2. mérföldkőig el kell készíteni a Fenntartható Városfejlesztési Stratégia felülvizsgálatát a népszámlálási adatok alapján, továbbá a városi zöld keretrendszert, a digitális akciótervet és a Fenntartható Városfejlesztési Stratégia megvalósulására vonatkozó üzleti modellt.

VIII. 25. A város közterületein keletkező zöld hulladék újrahasznosítása sem megoldott helyben. Ezen jelentős mennyiségű szerves hulladékok újrahasznosítására a lakossági komposztálás nem ad megoldást. Ennek gazdaságos kezelése szükséges.

VIII. 26. A KSH adatai szerint 2016-ban az összes hulladékból csak 12 % a szelektív hulladék.

Az EU elvárása 60 %. Emiatt a következő években folyamatosan nőni fog a begyűjtött szelektív hulladék mennyisége, így nő az újrahasznosító üzemek kapacitása is. Magyarországon jelenleg nincs **színes üveg újrahasznosító üzem**, ezért indokolt a kialakítása telephely vásárlással, mely nagyobb parkolóval teherautók közlekedésére is alkalmas, könnyűszerkezetes csarnok iroda résszel és az üzem a működéséhez szükséges gép-, berendezés és eszközbeszerzéssel.

VIII. 27. A korábbi szeméttelep környékén biztosítandó hulladékfeldolgozással kapcsolatos vállalkozások letelepítése.

VIII. 28. Törekedni kell a **Móraép Kft. infrastrukturális fejlesztésére**.

A tervezett ciklusprogram kiemelten foglalkozik az idegenforgalom fejlesztésével, Mórachalmi városkép szinten tartása, illetve fejlesztése kérdéseivel. A városüzemeltetés tehát meghatározott szerepet kell, hogy kapjon. Ennek feltételei:

- Jó műszaki színvonalú üzembiztos géppark fenntartása, az elhasználódott gépek folyamatos lecserélése, a jelentkező igények kielégítésére új gépek beállítása (pl: seprűgép stb.)
- A napi gépkarbantartás és javítás hatékonysága érdekében a Móraép Kft központi telepén biztosítani szükséges a megfelelő háttérrel.

A fenti feladatok megvalósítása intenzív pályázati tevékenységet igényel, amelyben a Móraép Kft. és a Polgármesteri Hivatal szorosan együtt kell, hogy működjön.

VIII. 29. A volt laktanyából átalakított **Zöld Községi Ház és Erdei Iskola és a Nagyszéksői Kulcsosház** jelenlegi káros környezeti problémáinak megszüntetése. Az objektumban található kazánház hasznosítása. Mindkét intézmény környezetének parkosítása, igényesen kialakított környezet kialakítása. A területen található szikkasztó telep megszüntetése, talajcseréje, rehabilitációja. A kulcsosház épületeinek felújítása, külső, belső korszerűsítése szükséges.

VIII. 30. A **Geotermikus fűtési rendszer** kiépülésének bővítését vizsgálni kell, a kutak geológiai adottságainak figyelembevételével, hogy minél több önkormányzati és közszolgáltató intézmény tudjon erre csatlakozni, figyelembe véve a kitermelhető termálvíz és ezáltal a hasznosítható hő mennyiségét. A városi kaszkád rendszer fejlesztését a megfelelő termál energia esetén folytatni kell. A bővítések 2025. évi ütemét az **SM06-GEO-PC1 - Svájci alap Partnerség a rugalmasság érdekében: Innovatív geotermia Mórachalmon - Spring Mórachalom” projekt biztosítja.**

A "SPRING Mórachalom" projekt keretében 1370 m új távvezeték építés, 19 db Gyógyfürdő hőközpont korszerűsítés és 6 db új hőközpont került kivitelezésre Mórachalmon. A projekt programkomponens partnerei, a Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány és a Magyar Akkumulátor Szövetség a megvalósítás során képzési komponenseket alakít ki termálenergia témában és terjesztik azokat.

VIII. 31. Hőszivattyús fejlesztések végrehajtása. A hőszivattyúk lehetővé teszik az

intézmények számára, hogy csökkentsék szén-dioxid-kibocsátásukat és energiával kapcsolatos kiadásait, valamint a fosszilis tüzelőanyagokra való utaltságukat.

VIII. 32. Energiamenedzsment szoftverek bevezetése szükséges, amely elősegíti a digitális megoldások elterjedését és az adatok felhasználásán keresztül a klímasemleges, körforgásos és reziliensebb gazdaságra való áttérést. Az önkormányzatok energiahatékonyabban és biztonságosabban tudnak működni, csökkenhet az energiaveszteség, ritkábbak és rövidebbek lehetnek az áramkimaradások, az energiahatékonyaság javulásával pedig energia-, költség- és szén-dioxid kibocsátás megtakarítás érhető el. Az adatlapú döntéstámogatásnak köszönhetően növekedhet az ellátásbiztonság, a kiadások minimalizálhatók. 25-30 % energiacsökkentést jelent egy energiamenedzsment szoftver kiépítése.

Mórahalom a digitális önkormányzatok élmezőnyében -Energiamenedzsment szoftverrel az intézmények energiahatékonyabb és biztonságosabb működésért című **DIMOP Plusz 2.1.1-24** kódszámú felhívás lehetőséget biztosít Mórahalomnak, hogy a meglévő SCADA rendszerét komplex módon fejlessze. A fejlesztés során kiépülő energia menedzsment rendszer Mórahalom Városi Önkormányzat intézményeinek energiahatékonyabb működését és biztonságosabb üzemeltetését teszi lehetővé. A tervezés során a kiválasztott épületekre elkészítjük az Energiamegtakarítási intézkedési tervet, a megvalósítás során pedig mérő és érzékelő eszközöket, PLC vezérlőket és energia menedzsment szoftvert kívánunk beszerezni.

VIII. 33. Energiamenedzsment munka szervezet felállítása, melynek célja a termelés optimalizálása, energiátárolás. A helyben előállított és tárolt energiával a költségeink megspórolhatóak. Feladata az energia menedzsment szoftverek működésének felügyelete, trendek elemzése, problémák feltárása intézményenként, fejlesztési javaslatok megfogalmazása. Feladatuk a klímák működését, nagyfogyasztókhoz kapcsolódó munkákat a csúcsfogyasztások idejére szervezni.

VIII. 34. Fontos a meglévő trafóköri optimalizációjába bekapcsolódni. A napelem és egyéb nagyobb fejlesztéseket az energia kereskedővel egyeztetni szükséges, hogy a rendelkezésre állás és az operatív dolgok is tisztázódjanak.

VIII. 35. Napelemek, napelemparkok továbbfejlesztése akkumulátorokkal, amelyeknél különböző szabályozások, ún. töltési profilok választhatóak, amiket a rendszer beüzemelésénél az intézmények igényeinek megfelelően lehet konfigurálni. Cél az intézmények esetén az önfogyasztás – elsődlegesen akkumulátort töltünk, másodlagosan kitáplálunk. Cél lehet Idő alapú beállítás –időszakhoz kötött programozás, egyértelmű energiahasználati szokásoknál bruttó elszámolással-, illetve csúcs és völgyidőszakú elszámolási rendszerben ajánlatos.

VIII. 36. Szélerőművel kombinált napelempark építése az ipari parkhoz a közvetlen fogyasztókhoz, az igényhelyhez optimalizálva. A fogyasztási helyekhez minél közelebb legyen az energiatermelés a cél és a termelt áram valóban fel is legyen használva.

VIII. 37. Közvilágítás korszerűsítése, okosközvilágítás kialakítása körzetenként, felügyelete energiamenedzsment szoftverrel.

VIII. 38. Az **elektromos autók** elterjedésével számolni kell. Az önkormányzat részéről pályázati lehetőséggel kísérleti programban célszerű kipróbálni a jármű töltések elektromos rendszerre gyakorolt hatását. Fontos, hogy e településen több helyen legyen lehetőség ezen gépjárművek töltésére.

VIII. 39. A **Mórahalmon megépített SBR biológiai tisztítási technológiájú szennyvíztisztító telep** Mórahalom és Zákányszék szennyvizét kezeli. A hálózat és a szennyvíztisztító kapcsolódik egy gyökérszívó tisztító rendszerhez és az így megtisztult víz a Nagyszéksós-tóba kerül, hogy tárolják és megtartsák a vizet a Homokháton. Továbbra is törekedni szükséges a korábban épült szennyvíz hálózat folyamatos rekonstrukciójára és a szennyvíztisztító telep fejlesztésére a megnövekedett igényeknek megfelelő és a legmodernebb technológiák szerinti szennyvíz tisztítás biztosításával.

VIII. 40. Külterületi csatornahálózat folyamatos rekonstrukciója, a szükséges helyeken új csatornaszakaszok építése. Az **öntözési célú vízpótló rendszer kiépítése**, vezetéképítések, szerkezet építésként **öntözőszövetkezet létrehozása**. Szikes élőhelyrekonstrukció Biteszéken. Vizes élőhelyek vízgazdálkodása, Madarásztó rehabilitációja oly módon, hogy a természetvédelmi törekvések és az öntözésfejlesztés összhangban legyen.

IX.

Sport

IX. Sport

IX. 1. A Mórahalom Városi Önkormányzat 2025–2029 közötti időszakra vonatkozó sportkoncepciójának kidolgozása, amely rögzíti a sport területén ellátandó legfontosabb feladatokat, meghatározza a kötelezően és önként vállalt önkormányzati feladatok kereteit, valamint iránymutatást ad az önkormányzat sporttal kapcsolatos szerepvállalásának irányairól és mértékéről. A sportkoncepció elkészítésének határideje: 2025. november 30.

IX. 2. A Móra-Sport Nonprofit Kft. a településen működő sportegyesületekkel szoros együttműködésben törekedjen a sporttáborok és edzőtáborok minél szélesebb körű, rendszeres megszervezésére. E programok célja, hogy elősegítsék a helyi lakosság – különösen a gyermekek és fiatalok – sportolási lehetőségeinek bővítését, a mozgásgazdag életmód kialakítását, valamint a tehetségek felkutatását és fejlesztését. A táborok hozzájárulhatnak továbbá a sportegyesületek utánpótlásbázisának szélesítéséhez, a közösségi sportélet élénkítéséhez, és ezáltal a település sportéletének fellendítéséhez.

A sportturizmus fejlesztéséhez kapcsolódóan létrehozott Ideiglenes Sportügyi Konzultatív Tanácsadó Testület feladata, hogy a meghatározott kiemelt területeken – különösen az óvodai, iskolai és utánpótlás-sportprogramok szervezése, sportbemutatók lebonyolítása,

sportinfrastruktúra-fejlesztés, sportlétesítmények felújítása, valamint új sportcélú létesítmények tervezése és megvalósítása terén – döntés-előkészítő, javaslattevő és felügyeleti tevékenységet lásson el. A Testület működésével elő kívánja segíteni a település sportéletének és sportturizmusának hosszú távú fejlődését, valamint a helyi lakosság és a térségbe érkező látogatók sportolási lehetőségeinek bővítését.

IX. 3. A Rendezési Tervben kijelölt területen indokolt a sportközpont további infrastrukturális fejlesztése. A tervezési folyamat során figyelembe kell venni a labdarúgással összefüggő valamennyi üzemeltetési igényt. A fejlesztés megvalósítása sikeres pályázat esetén TAO-forrásból és önkormányzati támogatásból történhet.

IX. 4. A településen az új lakóterületek közelében **sportolási lehetőségek biztosítására területet kell kijelölni, illetve a szükséges feltételeket biztosítani kell.**

A településen kialakításra kerülő új lakóterületek közelében kiemelt figyelmet kell fordítani a sportolási és szabadidős tevékenységek lehetőségeinek biztosítására. Ennek érdekében gondoskodni szükséges a sportcélú területek előzetes kijelöléséről a településrendezési tervekben, továbbá a szükséges infrastrukturális feltételek – például sportpályák, játszóterek, fitneszparkok, futókörök – fokozatos kiépítéséről és fenntartásáról. A fejlesztések célja, hogy a lakosság, különösen a fiatalok és családok számára könnyen elérhető, korszerű sportolási lehetőségek álljanak rendelkezésre, elősegítve az egészséges életmódot és a közösségi élet erősödését.

IX. 5. A **Városi Sportegyesület megyei I. osztályban való szerepléséhez** a lehetőségekhez képest támogatást biztosít az Önkormányzat, de külső szponzorok támogatására is szükség van. A Mórahalom Városi Sportegyesület terület I. osztályban való stabil szereplésének elősegítése érdekében az Önkormányzat – a költségvetési lehetőségek figyelembevételével – anyagi és infrastrukturális támogatást biztosít. Ugyanakkor a csapat hosszú távú működésének fenntartása és versenyképességének növelése érdekében elengedhetetlen a külső szponzorok és gazdasági partnerek bevonása, valamint a támogatókkal való együttműködés folyamatos bővítése.

IX. 6. A település sportéletének sokszínűségének növelése és a lakosság szélesebb körű bevonása érdekében ösztönözni és támogatni kell új sportágakat képviselő szakosztályok létrejöttét. Az új szakosztályok megalakulása hozzájárulhat a helyi sportolási lehetőségek bővítéséhez, különös tekintettel a gyermekek, fiatalok és szabadidősportot előnyben részesítők igényeire. Az Önkormányzat feladata, hogy lehetőségeihez mérten segítséget nyújtson mind a szakosztályok megalakulásának kezdeti szakaszában, mind pedig azok hosszú távú működésének biztosításában

IX. 7. A település utánpótlás-nevelési központ szerepkörének megerősítése kiemelt feladat, különösen a kézilabda, judo, futball, vízilabda és úszás sportágak vonatkozásában. Ennek érdekében tovább kell fejleszteni az együttműködést a szakági szövetségekkel – a Magyar Labdarúgó Szövetséggel, a Magyar Kézilabda Szövetséggel, a Magyar Judo Szövetséggel, a Magyar Vízilabda Szövetséggel és a Magyar Úszó Szövetséggel –, valamint a térségi sportszervezetekkel, így kiemelten a Tisza Volán SC-vel. A közös szakmai programok,

edzőtáborok, versenyeztetési lehetőségek, valamint edzőképzési és továbbképzési együttműködések erősítése hozzájárulhat a helyi fiatal sportolók fejlődéséhez, a tehetségek felkarolásához és a település sportéletének további megerősítéséhez.

IX. 8. A motorsport iránti érdeklődésre és a helyi sportélet sokszínűségére tekintettel feladat a Csipakon található versenypályák megfelelő hasznosítása és fenntartása. A pályák a versenyzők felkészítésére is alkalmasak, így hozzájárulhatnak a térség motorsportéletének fellendítéséhez. A versenypályák működtetése és folyamatos karbantartása érdekében célszerű az érintett civil szervezetekkel együttműködési megállapodást kötni, amely biztosítja a létesítmények gondozását.

IX. 9. A készülő sportkoncepció keretében lehetőség nyílik új, hosszú távú sportcélok meghatározására, amelyek figyelembe veszik a helyi igényeket, a lakosság összetételét, valamint a sportágak népszerűségében mutatkozó országos és nemzetközi trendeket. Ennek megfelelően a város nyitott arra, hogy – a pénzügyi lehetőségek függvényében – új sportberuházásokat valósítson meg, akár olyan, eddig kevésbé megszokott területeken is, mint például a jeges sportok (pl. jégkorong, korcsolya). Az ilyen típusú fejlesztések hozzájárulhatnak a sportolási lehetőségek bővítéséhez, a település vonzerejének növeléséhez, valamint a helyi fiatalok sportolásba történő szélesebb körű bevonásához.

IX. 10. Lovasversenyek rendezése (fogathajtás, díjugratás). A helyi egyesület megyei versenyekbe való bekapcsolódását kell elősegíteni.

A Mórahalmi Lovassport Egyesület jelentős szerepet tölt be a település lovas hagyományainak ápolásában, a lovassport népszerűsítésében, valamint a gyermekek és fiatalok sportolásra nevelésében. Az egyesület célja a díjugratás és egyéb lovas szakágak verseny- és szabadidős szintű gyakorlásának biztosítása, emellett fontos szerepet vállal a lovas utánpótlás képzésében is. A település sport- és turisztikai életének gazdagítása érdekében támogatni szükséges a helyi lovasversenyek, bemutatók megrendezését, továbbá az egyesület tevékenységének hosszú távú fenntartását és fejlesztését. Az önkormányzat feladata, hogy lehetőségeihez mérten hozzájáruljon a szükséges infrastruktúra megőrzéséhez és korszerűsítéséhez, valamint az egyesület programjainak megvalósításához.

IX. 11. A Mórahalmi Judo Sportegyesület meghatározó szerepet tölt be a település judo sportjának életében, kiemelten a gyermek- és utánpótlás-nevelés területén. Az egyesület célja, hogy a fiatalok számára biztosítsa a rendszeres edzési és versenyzési lehetőséget, elősegítve ezzel a sportág népszerűsítését és a helyi sportélet gazdagítását. Az önkormányzat feladata, hogy lehetőségeihez mérten támogassa az egyesület működését, fejlődését, valamint az edzésekhez és versenyekhez szükséges infrastrukturális feltételek javítását.

IX. 12. Bowling Sport Klub – A bowling sportágszerű üzése egyesületi szinten hozzájárulhat a Bivaly Bowling Klub kapacitásainak jobb kihasználásához, illetve vonzó sport turizmusi kínálatot gazdagíthatja a mórahalmi turisztikai kínálatot. Vizsgálni szükséges, hogy még milyen sport tevékenységek tudnak kapcsolódni a létesítményhez pld. új konditerem, squash, szépségszalon, stb.

IX. 13. A Mórahalmi Vízisport Klub kiemelt szerepet tölt be a település vízilabda- és úszósportjának fejlesztésében, valamint a helyi utánpótlás-nevelés biztosításában. A klub tevékenysége hozzájárul a gyermekek és fiatalok rendszeres sportolásához, az egészséges életmód népszerűsítéséhez, valamint a versenysport és a szabadidősport területén is folyamatos fejlődést biztosít. Fontos, hogy az önkormányzat lehetőségeihez mérten továbbra is támogassa a klub működését, versenyeztetési és edzésfeltételeinek javítását, különösen a Móradozsi Uszoda infrastruktúrájának fejlesztése révén.

IX. 14. A **Lendület Szabadidős és Rekreatív Sportegyesület** fontos szerepet játszik a település teniszsportjának fejlesztésében, valamint a szabadidős és rekreációs sporttevékenységek népszerűsítésében. Az egyesület célja, hogy a lakosság számára – kortól függetlenül – biztosítsa a tenisz sportág megismerésének és gyakorlásának lehetőségét, valamint hozzájáruljon a verseny- és szabadidősport fejlődéséhez. Az önkormányzat feladata, hogy lehetőségeihez mérten támogassa a tenispályák karbantartását, fejlesztését, valamint az egyesület működését és programjainak megvalósulását.

IX. 15. A **Viktória Sportegyesület** Mórahalom meghatározó szerepet tölt be a település ugrókötél sportjának népszerűsítésében és fejlesztésében. Az egyesület kiemelten fontos feladatának tekinti a gyermekek és fiatalok mozgásra ösztönzését, a rendszeres sportolás iránti igény kialakítását, valamint az utánpótlás-nevelést. A versenysport mellett a szabadidősport területén is aktívan hozzájárul a helyi sportélet színesítéséhez. Az önkormányzat célja, hogy lehetőségeihez mérten támogassa az egyesület szakmai munkáját, versenyeztetési tevékenységét, valamint az edzésekhez szükséges feltételek biztosítását.

IX. 16. Az **Arlechino Tánc- és Sportegyesület** kiemelkedő szerepet játszik a település kulturális és sportéletének gazdagításában, különös tekintettel a majorette- és jazzbalett-sportágak művelésére és népszerűsítésére. Az egyesület tevékenysége nemcsak a versenysport területén jelentős, hanem a helyi közösségi rendezvényeken való rendszeres fellépéseivel is hozzájárul Mórahalom város kulturális arculatának formálásához. Az utánpótlás-nevelés, a gyermekek mozgáskultúrájának fejlesztése, valamint a közösségépítés egyaránt meghatározó céljai között szerepelnek. Az önkormányzat feladata, hogy a lehetőségeihez mérten támogassa az egyesület munkáját, a próbákhoz szükséges infrastrukturális feltételek biztosítását, valamint a versenyeken és bemutatókon való részvétel feltételeinek megteremtését.

IX. 17. Fedett sportlétesítmény-fejlesztés: A település sportinfrastruktúrájának bővítése érdekében egy fedett, acélvázaz, dupla ponyvaborítású, 44x64 méteres műfüves labdarúgópálya megépítését tervezzük. A tervezett fedett sportlétesítmény kiemelten hozzájárulna a Mórahalmi Városi Sportegyesület labdarúgó szakosztályának téli felkészüléséhez, biztosítva az időjárástól független, korszerű edzési körülményeket. A beruházás nemcsak az egyesület versenyzőinek szakmai fejlődését segítené elő, hanem a helyi utánpótlás-nevelés és a szabadidősport számára is új lehetőségeket teremtené.

IX. 18. A Kossuth Park területén egy korszerű, rekortán borítású, 638 méteres futópálya kiépítése indokolt, amely a lakosság számára biztonságos és kényelmes sportolási lehetőséget biztosítana. A beruházás célja, hogy ösztönözze a helyi lakosság – különösen a fiatalok,

családok és idősök – rendszeres testmozgását, elősegítve ezzel az egészséges életmód elterjedését. A futópálya kiépítésével párhuzamosan szükséges a kapcsolódó park-infrastruktúra fejlesztése is (pl. pihenőpadok, ivókutak, világítás, zöldfelületek rendezése), amely hozzájárulna a park rekreációs és közösségi szerepének erősítéséhez, valamint a városi szabadidősport lehetőségeinek bővítéséhez.

IX. 19. Az Egyházi Sportkomplexum építésének első ütemében valósul meg 2029.08.31. napjáig s Szeged-Csanád **Grosics Akadémia** Igazgatási és Szociális épületei, valamint 5 db sportpálya, melyből 1 db télen is használható, továbbá a hozzájuk tartozó parkolók.

X.	Egészségügy
-----------	--------------------

X. Egészségügyi fejlesztések

X. 1. A **járóbeteg szakellátás** 2001. évtől 2024. 03. 31-ig a Móra-Vitál Nonprofit Közhasznú Kft., 2024. 04. 01. napjától a Móra-Vitál Járóbeteg-szakellátó és Fürdőgyógyászati Központ által működik. 2002. január 01-től társadalombiztosítási finanszírozási forrás áll rendelkezésre a működés zökkenőmentes ellátása érdekében.

Alapvető cél a járóbeteg szakellátás **meglévő óraszámainak növelése**, a **szakrendelések körének bővítése TB finanszírozás esetén**, a kistérségre jellemző betegségcsoportok és itt jelentkező igények alapján, az optimális betegút elérése, az egészségnyeresség biztosítása érdekében.

A szakrendelések közül EFOP forrásból 2020. évben **eszközállomány és informatikai eszközök** cseréje, illetve bővítése valósult meg: reumatológia és fizioterápia, laboratórium, illetve az ultrahang és röntgen diagnosztika.

A következő szakrendeléseket érintő eszközök cseréje szintén megtörtént: sebészet, belgyógyászat, szemészet, bőrgyógyászat, és fül-orr-gégészet. Az eszközök cseréje és az eszközpark folyamatos bővítése a továbbiakban is indokolt a megfelelő színvonalú egészségügyi ellátás kistérségi szinten történő biztosítása érdekében.

Bevezetésre került az intézményben a JIR (Járóbeteg Irányítási rendszer), amely egy lehetőség a betegek számára a szakrendelésekre történő online digitális időpont foglalásra. Az EESZT felületen illetve az Egészségablak alkalmazásban történő időpontfoglalás rendszere jelentősen leegyszerűsíti a szakrendelésekre való bejutást.

X. 2. A **Móra-Vitál Járóbeteg-szakellátó és Fürdőgyógyászati Központ** térségi szerepkörének erősítése érdekében a **környező települések** lakosait jobban be kell vonni az ellátásba. Korlátot jelent a degresszív finanszírozás, az előjegyzéses rendszer, és a több hónapos várakozási idő. Az elkövetkező időszak legmeghatározóbb feladata továbbra is a meglévő szakrendelések ún. teljesítmény volumen korlát – továbbiakban röviden TVK – pontjainak (és rendelési óraszámainak) bővítése, mely által a szakorvosi órák száma bővíthető lenne, és a várakozási idő csökkenésére is számíthatunk. TVK illetve óraszám emelés leginkább a következő szakrendelések esetében szükséges: belgyógyászat (kardiológia), bőrgyógyászat, reumatológia és fizioterápia, általános röntgendiagnosztika, általános

fizioterápia és gyógytorna, neurológia, laboratóriumi diagnosztika, otthoni szakápolás.

X. 3. Továbbra is kiemelt figyelmet kell fordítani szabadidős és kulturális programok biztosításával a kábítószer elleni küzdelemre, a **Kábítószerügyi Egyeztető Fórum** – pályázati forrásokat is igénybe vevő – működtetésére.

X. 4. Védőnői szolgálat

Az egészségügyi alapellátás és annak részét képező védőnői szolgálat 2023. évben átalakításra került, mely alapján a helyi önkormányzatok 2023. június 30. napjáig biztosították a védőnői ellátást. 2023. 07. 01. napjától az állam – a települési önkormányzattal együttműködésben – gondoskodik a védőnői alapellátásról az egészségügyi alapellátás körében. A védőnői ellátás biztosításáért a Kormány által rendeletben kijelölt állami intézményfenntartó szerv, az irányító vármegyei intézmény útján – ami Csongrád-Csanád vármegye esetében a Szegedi Tudományegyetem Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ - felelős azzal, hogy az ellátás jogszabályban előírt tárgyi feltételeit az állam a települési önkormányzattal kötött megállapodás útján is biztosíthatja.

A védőnői ellátást 3 körzeti védőnő és 1 iskolavédőnő látja el a városban, és a hozzátartozó kiterjedt tanyavilágban, valamint az iskolákban és az óvodában három körzetet alkotva. A város folyamatos fejlődése és népességének gyarapodása, valamint a két általános iskolában és a középiskolában tanuló diákok számának folyamatos emelkedése miatt négy körzet kialakítása rövid-középtávú cél.

Móráhalom Városi Önkormányzat az önkormányzati feladatellátást szolgáló fejlesztések pályázati kiírás keretében a háziorvosi, házi gyermekorvosi és fogorvosi alapellátást és egyéb egészségügyi feladatokat ellátó építészeti és kommunikációs akadálymentesítéssel teljes körűen ellátott Szent Margit Egészségház társasházban **a területi védőnői alapellátást helyben biztosító védőnői helyiségek épületenergetikai, épületgépészeti fejlesztését és felújítását, továbbá a feladatellátáshoz szükséges eszközök beszerzését valósította meg 2019-2020 években.** A beruházás keretében a korábbi építési és épületenergetikai kivitelezési hibák teljes megszüntetésének, a nyílászárók további szigetelésének, a részleges homlokzati hőszigetelésnek, a fűtési rendszer teljeskörű korszerűsítésének és a helyiségek átfogó felújításának, valamint a megújuló energiaforrások hasznosítása érdekében napelem rendszer kialakításának köszönhetően a védőnői helyiségeket magába foglaló épületrész energiamegtakarítása és energetikai jellemzői jelentősen javultak, **a területi védőnői szolgáltatást igénybe vevők megelégedettségére.** A fejlesztés hosszútávon hozzájárul Móráhalom város népességének megtartásához, az életminőség javításához és fejleszti a város intézményi ellátó rendszerét.

X. 5. A hagyományosnak tekintendő **lakossági szűrővizsgálatokra, azok körét lehetőség szerint bővítve** pályázati forrást is be kell vonni. **2025-től egy-egy szakmára kiterjedve igyekszünk az eredeti óraszámhoz képest magasabb óraszámban biztosítani szűrési lehetőséget, ezáltal is elősegítve a betegségek minél korábbi stádiumban történő kiszűrését.**

A területekre, a környező településekre való kijutás biztosítása érdekében indokolt lehet továbbra is a szűrőbusz beszerzésének vizsgálata. Az ellátások biztosítása érdekében a laboratórium, illetve a szakrendelők eszközbővítéséről – a 2020-ban megvalósult EFOP pályázat mellett - továbbra is folyamatosan gondoskodni kell.

X. 6. A képalkotó diagnosztika terén már 2010. óta működik a digitalizáció, első körben a

röntgen berendezés került átalakításra, majd 2012-ben az új röntgen beszerzésével a **távleletezés** lehetőségét is megteremtette a Móra-Vital Járóbeteg-szakellátó és Fürdőgyógyászati Központ. A 2019. évben elnyert forrásból és 2020. évben megvalósuló **EFOP-2.2.19. konstrukció keretében, új ultrahang gépek kerültek beszerzése, melyek digitalizált képek készítését-tárolását teszik lehetővé a nőgyógyászat, kardiológia és ultrahang diagnosztika területén.** Következő elemként a bőrgyógyászati elváltozásokkal kapcsolatos vizsgálatok keretében készült digitális fotók kerülnek eltárolásra, ezzel is segítve a bőrelváltozások nyomon követését.

Integrált egészségügyi rendszer kialakítása a cél - móraközponti központtal, valamint a Homokháti Kistérség főbb települései részvételével. Cél: egy informatikai hálózaton belül lehetőség legyen adatkommunikációra (egészségügyi leletek kérése, eredmények biztonságos küldése) a térség minden egyes egészségügyi szolgáltatói között (házi orvosok, szakrendelő intézet).

X. 7. A gyógyfürdő mellett található, és a Móra-Vital Járóbeteg-szakellátó és Fürdőgyógyászati Központ fenntartásában működő egészségház mélyebb integrálása szükséges a gyógy- szolgáltatásokhoz, illetve új szolgáltatásként a komplex fürdőgyógyászati ellátás, nappali kórház üzemeltetése valósítandó meg. Ezzel kapcsolatban a Móra-Vital Járóbeteg-szakellátó és Fürdőgyógyászati Központ számára esetleges szálláshely kialakításában célszerű gondolkodnia, mely a távolról jövő betegek számára is elfogadható és megfizethető szállást biztosít.

A Móra-Vital Járóbeteg-szakellátó és Fürdőgyógyászati Központ által használt **fürdőgyógyászati eszközök** több mint 20 éve garantálják a fürdőgyógyászati részleg működését. Az EFOP-os eszközbeszerzéses pályázat **lehetőséget nyújtott 2020. tavaszán a mostanra már elavult, avagy elhasználódott eszközpark cseréjére (pl: 4 rekeszes galván kád, iszapkezelő, masszázsszék, stb),** mely által tovább javulhatott az ellátás színvonala.

Az eszközök cseréjét – pályázati programok bevonásával – folyamatosan biztosítani kell, ezen felül törekedni kell a szolgáltatási kínálat bővítésére is.

X. 8. Az egészségügy továbbfejlesztése érdekében vizsgálni kell, hogy a **gasztroenterológiai labor** kialakítására, valamint megvalósítására milyen feltételekkel kerülhet sor.

X. 9. Magyarországi és Unió pályázati források és önkormányzati segítségével meg kell teremteni a régióban egyedülállóan működő, termál- és gyógyvízre alapozott **mozgásszervi rehabilitációs központ** létrehozását.

A központ engedélyes tervei elkészültek, az új épület a Szent Erzsébet Móraközponti Gyógyfürdő szomszédságában történő „Kamilla Ház” építésével valósulhatna meg.

A központ mozgásszervi betegségek gyógyításának speciális igényeit elégíthetné ki a régióban már működő kakasszéki rehabilitációs intézet alternatívájaként.

Az épületben **Hamam-terápiás helyiségek és gyógytorna terem** is kialakításra kerülhet a tervek szerint.

X. 10. 2018-ban megkezdődött a háziorvosi együttműködések új formájának, a **Praxisközösségeknek** a kialakítása EFOP pályázati forrás segítségével. **Megalakult az A-**

Praxisközösség Mórahalom – Ruzsa – Zákányszék felnőtt- és gyermekorvosi praxisainak részvételével.

Hosszútávú és átfogó cél a háziorvosi együttműködések erősítése révén a lakosság egészségügyi állapotának javulása, a születéskor várható élettartam növelése, az egészségben eltöltött életevek száma, és cél az alapellátás prevenciós célú áthangolása és ezáltal az lakosság egészségtudatosságának növelése.

Megvalósítandó célként került meghatározásra a lakóhely közeli egészségszolgáltatások (LESZ) kialakítása, illetve bővítése, a népegészségügyi fókuszú szűrővizsgálatok számának növelése, egyéni egészségfelmérés majd az ezt követő prevenciós rendelések keretében a háziorvosok szűrő- megelőző tevékenységének fokozása.

A megindult pozitív folyamatok és tevékenységek 2020. januárjától **„Három generációval az egészségért”** elnevezésű programban folytatódtak tovább.

X. 11. 2018. tavasza óta működik EFOP pályázati finanszírozással a **Mórahalmi Egészségfejlesztési Iroda (EFI)**, a Móra-Vitál Járóbeteg-szakellátó és Fürdőgyógyászati Központ intézményegységeként.

Az EFI célja a mórahalmi járásban élők testi, lelki és szociális jólétének, egészségének javítása és fejlesztése.

A pályázatnak köszönhetően többek közt a rendszeres testmozgást ösztönző programok, egészségtudatos táplálkozást elősegítő programok, fogyást segítő csoportok, betegklubok szervezése, mentális egészségfejlesztés és stressz-kezelési tanácsadás, dietetikai tanácsadás valósul meg.

Célként került megfogalmazásra az EFOP pályázati forrás 2021. évi lejártát követően a szolgáltatások, programok tovább folytatása, melyhez továbbra is NEAK finanszírozás biztosításának elérése a legmeghatározóbb feladat.

X. 12. Az EFI Iroda szakmai vezetőjének feladata volt a **Járási Egészségterv** elkészítése 2020-2024 időszakra. Az egészségterv felülvizsgálatára ötévente kerül sor.

A Járási Egészségterv fókuszában **az iskolai egészségfejlesztés, a tudatos fogyás elnevezésű program, a dohányzás leszoktatás program, illetve az idősök egészségfejlesztésének** járasi szintű kiterjesztése áll.

Ez utóbbin belül kielemezt cél **az időskori demencia** megelőzésére, kezelésére, a család felkészítésére irányuló program kidolgozása.

Az EFI iroda kiemelt feladata a **gyermekek vonatkozásában az elhízás kezelése**. Az elhízás kedvezőtlenül hat a gyermek testi, lelki és szellemi fejlődésére, iskolai és szabadidős teljesítményére, társas kapcsolataira, valamint megnöveli számos betegség (pl. magasvérnyomás, cukorbetegség, depresszió) gyermekkori, majd felnőttkori kialakulásának kockázatát is. A gyermekkori elhízás hátterében rengeteg tényező áll, amelyek egy bonyolult összetett, komplex rendszert alkotnak. Kiemelten fontos például az elégtelen fizikai aktivitás, valamint az egészségtelen ételek fogyasztása. Mivel az elhízás egy összetett probléma és közvetve sokan érintettek benne, ezért hosszútávon csak rendszerszintű megközelítéssel lehet eredményesen befolyásolni: azaz komplex, egyidejűleg többszintű és sokféle beavatkozás alkalmazása szükséges az érintettekkel (pl. gyermek, szülők, pedagógusok, politikai döntéshozók, stb.) szoros együttműködésben.

X.13. A MKFC – mint gyógytornász egyetemi képzőhely is működni fog a projektvállalások alapján:

- Fokozatosan kiépíteni a gyógypedagógus képzésben azt a tehetséggondozási bázist az ELTE BGGyK-n, amely a többi gyógypedagógus-képző intézményben is lehetővé teszi a minőségi, egyre bővülő szakirány választékot kínáló képzések indítását.
- Közvetlenül is támogatni a Csongrád-Csanád megyei (mórahalmi) komplex ellátást nyújtó modell-centrum kialakítását, rendszeres szakmai szupervízióval, az autizmus spektrum pedagógiája szakirányú továbbképzés kihelyezett (szegedi) megvalósításával, valamint középtávon, egyetemi szintű oktatásra alkalmas szakemberek képzésével segíteni a helyi képzési programok indítását.
- Ösztöndíjprogram MA szinten az oktatói kapacitások bővítéséért (két képzésre 3-3 fővel) ELTE BGGyK-n.
- Doktori iskola kapacitásának bővítése, fejlesztése, akkreditáció előkészítése az ELTE BGGyK-n
- Autizmus szakirányú képzések expanziója:
 - o Széles képzettségi bemenetet lehetővé tevő moduláris szerkezetű, egyes elemeiben külön is akkreditálható Autizmus specifikus pszicho-edukációs konzulens képzés tantervi hálójának és tematikáinak kidolgozása ELTE BGGyK-n.
 - o Kihelyezett, gyógypedagógia alapszak autizmus spektrum pedagógiája 3 féléves szakirányú továbbképzés megszervezése az SZTE JGYPK-n
 - o Gyakorlatvezetői bázishálózat kialakítása/összesen 20 intézmény bevonásával.
- Szakmai konzultáció és tanácsadás a Csongrád megyei (mórahalmi) komplex ellátást nyújtó modell-centrumnak és az SZTE JGYPK-nak.

X.14. Idős-Demens Nappali Centrum kialakítása tervezett, ahol a súlyosabb ellátási igénnyel rendelkező, de még demens szakvéleménnyel nem rendelkező (idős) személyek és már szakvéleménnyel rendelkező demens személyek ellátása együttesen valósulhat meg. A demens ellátás értékeken alapuló személyközpontú gondoskodás. A demens személyek nappali ellátásában alapvető cél, hogy a foglalkozásokkal elősegítsük az ellátottak meglévő képességeinek stabilizálását, a lehetséges mértékig történő fejlesztését, esetleg a már elmaradt képességek újbóli felszínre hozását.

X.15. Magánegészségügyi ellátás működtetését kezdte meg 2024. februárjában a MÓRA MEDICAL Egészségügyi Szolgáltató Nonprofit Kft. Mórahalmon, a Móra-Vitál Járóbeteg-szakellátó és Fürdőgyógyászati Központ intézményi háttérével. Jelenleg 7 szakrendelés (ortopédia, sebészet-érsebészet, nőgyógyászat, reumatológia, bőrgyógyászat és ultrahang diagnosztika) fogadja a betegeket, összesen 9 szakorvos részvételével. A térség lakosságának igényeihez igazodva keressük a lehetőséget a szakellátás körének bővítésére. Szükséges további szakrendeléseket indítani, új orvosok bevonásával.

XI. Szociális területet érintő fejlesztések

XI. 1. Törekedni kell az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény rendelkezéseinek érvényesítésére a már megvalósult és megvalósítani kívánt beruházások, programok során is. Ezzel összefüggésben folyamatosan figyelemmel kell kísérni az **Esélyegyenlőségi Program** megvalósulását és indokolt esetben elő kell készíteni annak módosítását.

XI. 2. A jelzőrendszeres idősgondozás folyamatos fejlesztése, korszerűsítése és fenntartása **a szociálisalapszolgáltatás mellett** a tanyákon egyedül élők biztonságának megteremtése érdekében is szükséges.

A 2024. évben a jelzőrendszeres házi segítségnyújtást biztosító készülékek lecserélésre kerültek a jelenlegi kor követelményeinek megfelelő modern gondos órai készülékekre. Ezen készülékek már alkalmasak a kétirányú kommunikációra is, melyek nagymértékben növelik az idős, egyedül élő szociálisan rászoruló idős személyek biztonságérzetét. A gondos órát működtető diszpécser központ már közvetlenül tudja értesíteni a hatóságokat, melyek azonnali beavatkozást biztosítanak az adott helyzetben Homokháti Szociális Központ együttműködési megállapodás keretében a gondosóra programmal együtt a hatékony gondozói jelenlétet tudja biztosítani azon esetekben, ahol segítő családtag nem elérhető azonnal.

XI. 3. **Tanyai gyermekszállítás** fenntartása szükséges, hiszen ez nagy segítséget nyújt a külterületen élő családok számára. A **tanyagondnoki gépjárművek** folyamatos cseréje indokolt lenne a biztonságos feladatellátás érdekében, a gépjárművek korát és futásteljesítményét figyelemmel kísérve. A tanyagondnoki autók cseréje tekintetében fontos lenne, hogy ne csak az 5000 fő lakosságszámmal rendelkező településeket támogassák. Mórahalom városa kiterjedt lakott, tanyás térséggel rendelkező, rendelkező település, ahol a szociális, gyermekvédelmi és egészségügyi szolgáltatások közvetítésében vitathatatlan szerepe van a tanyagondnoki szolgáltatnak.

XI. 4. A **tanyákon lakók** szociális helyzetének javítására kistérségi összefogással közös programok lebonyolítása indokolt, különös figyelmet fordítva a gyermekek életésélyeinek javítására. Vizsgálni kell a többcélú kistérségi társulásban történő **további feladat-ellátási lehetőségeket**, a már társulási keretek között biztosított ellátások színvonalas, kiegyensúlyozott működtetése mellett.

XI. 5. Figyelemmel kell kísérni **időskorúak ápolását, gondozását biztosító bentlakásos intézmény kialakításának lehetőségét**, hiszen egyre nagyobb az igény a folyamatos **24 órás felügyeletet biztosító ellátási formának**.

A **Nyugdíjas Apartmanház** koncepció a Kossuth parkba tervezett beruházás, melynek kialakításával **az idős vagy idősödő célcsoport (55 év vagy e fölötti korosztály vásárolhat lakást) önálló lakásokban, de egy tömbben történő elhelyezése révén lehetőség nyílna**

arra, hogy egy helyre lehessen koncentrálni az ellátásukhoz szükséges szolgáltatásokat – szuverén és önálló, de mégis védett környezet kialakításával. A well-ageing szempontjának figyelembevételével a minőségi idősor, az aktív idős élet szempontjait segítő kiegészítő szolgáltatások bevezetését tervezzük az Apartmanházban.

A projekt keretében Mórahalom Városi Önkormányzat a helyi és kistérségben élő idősorú, még aktív életet élő lakosok életkoruknak megfelelő ellátása és napi életvitelük megkönnyítésére Községi Szociális Részleggel ellátott apartmanok létrehozásának projekt-előkészítését folytatja.

A teljes beruházás során egy központi, Szociális Szolgáltató Központ valósul meg, amely köré csillag alakzatba 3 db Társasház épül, összesen 20 db lakással.

A projekt első üteme a központi Szociális Szolgáltató Központ épületének megvalósítása, amelyet Mórahalom Városi Önkormányzat TOP Plusz pályázati forrásból biztosít. A kivitelezés várható befejezése 2025. július vége. A modern kor követelmény rendszerének megfelelő körülmények között biztosítja a településen élő idős személyek komplex ellátását.

A szolgáltatási központban a demens ellátás, mint új szolgáltatási elem kerül kiépítésre, válaszul az egyre nagyobb arányban jelentkező kórképpel rendelkező személyek ellátása okán.

A projekt második üteme a Társasházi lakások építése, melyet a DOMIÉP Ingatlanfejlesztő Kft. saját beruházásaként valósít meg. A lakások átadása ütemezetten fog történni. A teljes kivitelezés várható befejezése 2026. június. A kialakított környezet lehetőséget biztosít arra, hogy az elkészült 20 garzonlakás mellé további 2 db Társasház, összesen 16 db lakással, így összesen 36 darab garzonlakás épülhessen. A további garzonlakások építését a kereslet fogja a későbbiekben meghatározni.

XI. 6. A fogyatékosok nappali intézménye, valamint a Biztos Kezdet Gyerekház fenntartása, optimális működési feltételeinek megteremtése kiemelt feladat.

A **fogyatékkal élők nappali ellátását biztosító intézmény** célja, hogy a családban bármilyen fogyatékkal élő gyermek/személy, valamint mentális és rehabilitációs támogatásra jogosult személy számára intézményes keretek között biztosíthatóvá váljék integrálása, személyiségfejlődésének optimalizálása. A fogyatékkal élő személyek nappali ellátásának feladata, hogy az intézmény a fogadott sajátos nevelési igényű nevelést igénylő fiatalok számára teljes körű ellátást, egészségi- és személyiség állapotuknak megfelelő gondozást, képességük szerinti fejlesztést, felzárkózást nyújtson, fejlessze önismeretüket, valamint az integrációs folyamathoz segítséget nyújtson.

A **Biztos Kezdet Gyerekház** fenntartásának célja, hogy a korai intervenció részeként a szocio-kulturális hátrányokkal küzdő, hátrányos helyzetű, illetve a fejlődésbeli lemaradással küzdő gyermekek felzárkózását támogassa, fejlődési lemaradásukat kompenzálja elsősorban a 0-2 éves korosztályra fókuszálva, így a szolgáltatás elő-szocializációs és intervenció hálóként is funkcionál. A különböző képesség kibontakoztató, és mozgásfejlesztő tevékenységeken keresztül, támogatja a gyermekek testi, értelmi, érzelmi, nyelvi és szociális fejlődését, így az esetleges hátrányok és lemaradások könnyen tetten érhetőek és megfelelő szakember segítségével kompenzálhatóak.

XI. 7. A fogyatékos személyek ellátását a jövőben két szinten kívánjuk kezelni. A Móra-Partner Kft. fenntartásában álló Napsugár Fejlesztő Ház Fogyatékkal Élők Nappali

Intézménye által nyújtott szolgáltatás továbbfejlesztésében a jövőben **gyógypedagógus szakember** heti rendszerességgű tevékenysége jelenthet előrelépést. Szakember biztosításával lehetőség nyílik az ellátott fogyatékos személyek létszámának növelésére. Ehhez kapcsolódva tervek között szerepel a József Attila u. 6. szám **tetőterének beépítése**, egyik felének plusz csoportszobává alakítása.

Tervezett továbbá egy **Készségfejlesztő iskola** létrehozása az MKFC területén. A készségfejlesztő iskola a **középsúlyos értelmi fogyatékos** tanulók részére biztosítja az életkezdéshez való felkészülést, a munkába állást lehetővé tevő egyszerű betanulást igénylő munkafolyamatok elsajátítását, továbbá a szakképzésben, szakiskolai képzésben részt venni nem **tudó enyhe értelmi fogyatékos** tanulók számára nyújt a munkába álláshoz és az életkezdéshez szükséges ismereteket.

Kiemelten fontos feladat a jövőre nézve továbbá a jelenlegi **szakemberhiány kezelése**: tiflo- (látássérült), szomato- (mozgásszervi sérült), szurdopedagógusok (hallássérült) képzése.

A fogyatékos személyek ellátásában hatékonyan működik közre a Homokháti Szociális Központ támogató szolgálata. A támogató szolgálat Mórahalom Járás Közigazgatási területén is részt vesz a lakáson végzett személyi gondozásban, illetve a fogyatékos személyek köznevelési intézményekbe, illetve egészségügyi intézményekbe való rendszeres szállításában. Jelenleg Mórahalomról 5-8 fő gyermek napi szintű Szegedre, illetve Hódmezővásárhelyre történő szállítását valósul meg a szolgáltatás akadálymentesített gépjárműveivel.

A Támogató Szolgálat folyamatosan igyekszik lehetőségeihez mérten fejleszteni gépjárműveit a kiszámítható és stabil szolgáltatásnyújtás okán.

XI. 8. A település folyamatosan növekvő lélekszámára tekintettel, és arra, hogy a betelepülő fiatal házaspárok és családok szívesen választják Mórahalmot lakóhelyül, **a gyermekintézmények**, úgymint a bölcsőde, az óvoda, és az iskolák **folyamatos férőhelybővítése indokolt**, a rendelkezésre álló **eszközök folyamatos cseréjével és bővítésével**.

Huncutka Bölcsőde 2021-re két új csoportszobával tudott bővülni, amely biztonságos kapacitást jelent a településen növekvő gyereklétszámnak

XI. 9. Kiemelt hangsúlyt kell, hogy kapjanak **a Homokháti Szociális Központ és annak Család- és Gyermekjóléti Központjának feladatai**: ez utóbbi esetében a megváltozott életkörülmények, a felgyorsult és digitális világ újabb kihívások elé állítja mind a családokat, mind a területen dolgozó szakembereket.

A Család-és Gyermekjóléti Központ speciális szolgáltatásai a törvény által előírt kötelező feladatok biztosításával a járás településein, a helyi igények és szükségletek figyelembevételével biztosítják a szolgáltatásaikat. Az **óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység** kötelező biztosításával a „külsős” szakember bevonása elősegíti a problémás helyzetek mielőbbi felismerését és megoldását, és a jelzések megtételének elősegítését a köznevelési intézményekben.

Az utóbbi évek jellemző szakember hiánya ezen a területen is megjelent. Sajnos az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység keretében az elmúlt években a Család- és Gyermekjóléti Központ nem minden esetben tudta feltölteni a járás 10 településének köznevelési

intézményeit és ez a jelzőrendszer hatékony és eredményes működését is nehezítette, újabb kihívások elé állította a járásban működő gyermekvédelmet.

Kiemelt hangsúlyt kell kapnia a jövőre nézve annak elősegítése, hogy a gyermekvédelem területén szakképzett és elkötelezett szakembereket tudjon a Család- és Gyermekjóléti Központ foglalkoztatni.

Legfontosabb ezen a területen a jelzőrendszer hatékonyságának növelése, a családok problémáinak komplex kezelése – Önkormányzati részvétellel.

Mórahalom Város, mint Mórahalom Járás közigazgatási területén a Család-, és Gyermekjóléti Központot működtető önkormányzat nem tekinthet el, térségi koordináló gyermekvédelmi szerepkörétől.

A gyermekvédelem területén egyre súlyosabb és összetettebb problémák, veszélyeztető tényezők jelennek meg. A rendszer már régóta nem tudja követni a családjából kiemelt gyermekek számának emelkedését. Sokszor a gyermekvédelmi munka falakba ütközik, a veszélyeztetettség egyre csak súlyosodik, a családban már többé nem megoldható a kiskorú biztonságos testi, értelmi és érzelmi fejlődése. A szakemberek úgy döntenek, hogy a gyermeket/gyermeket ki kell emelni családjukból. Sajnos nincs hova. Mind térségi, mind országos szinten problémaként jelenik meg.

Szükséges lenne egy átmeneti elhelyezést nyújtó komplex intézmény létrehozása Mórahalmon, amely a családjukból kiemelt gyermekeknek adna átmeneti megoldást mindaddig, amíg a szakellátás tartósan nem képes őket befogadni. Ezeknek a gyermekeknek az életében minden nap számít, és gyakran előfordul, hogy a kiemelésről szóló döntés után még hónapokat töltenek családjuknál, ezzel visszafordíthatatlan károkat okozva nekik.

Egyre gyakrabban jelennek meg a gyermekvédelem területén bántalmazó kapcsolatból menekülő nők gyermekkel, vagy gyermek nélkül. A térségben kevés férőhellyel, illetékességi hiányból adódó nehézségekkel vannak jelen átmenetim otthonok bántalmazott nők/családok részére. **A Családok Átmeneti Otthona létrehozása megoldás lenne a térség azon családtagjai számára, akik kapcsolati erőszak áldozataivá váltak, ám nem tudnak kilépni kapcsolatukból anyag és lakhatási függés miatt.**

XI. 10. Egészségügyi és szociális mentor hálózat - integrált egészségügyi rendszer mórachalmi központtal, valamint a Homokháti Kistérség főbb települései részvételével. **Támogató szolgálat fejlesztése.**

XI. 11. Szenvedélybeteg ellátó Nappali Intézmény folyamatos működtetése. A Homokháti Szociális Központ működtetésében lévő intézmény, olyan szenvedélybeteg ellátó és rehabilitációs intézmény, amely az ún. Minnesota Modell szerint működve lehetővé teszi az alkoholproblémákkal küzdők felkészítését a tartósan józan életre. Törekedni kell az ellátottak számának növelésére, a kapacitás maximális kihasználására.

A SZOC-18-ALT-ASZ-1-006. azonosító számú pályázat keretében a Homokháti Szociális Központ szolgáltatási palettája 2018. november 01-től bővült, ettől az időponttól kezdte meg működését a Mórachalmi Járás és Balotaszállás közigazgatási területén a **Szenvedélybetegek Alacsonyküszöbű ellátása.** A szolgáltatás anonim módon vehető igénybe, nem követelmény

az absztinencia, elősorban a megelőzés, aktív használóknál az ártalomcsökkentés és a kezelésbe juttatás elősegítése a feladat, ugyanakkor a szolgáltatás végső célként a szerhasználat vagy kóros viselkedés végleges abbahagyásának elérését szolgálja. A szenvedélybetegek alacsonyküszöbű ellátása jól illeszkedik a már meglévő Nappali Intézményi Ellátáshoz, kiegészítve azt olyan elemekkel, amelyre a nappali ellátáson belül nincs lehetőség. Az általános iskolák felsőbb évfolyamaiban, a középiskolákban és kollégiumokban jelentkező addikciók és függőségek megjelenésére és kezelésére is megfelelő beavatkozással tud reagálni a szolgáltatás, melynek fenntartása indokolt.

Közösségi pszichiátriai ellátás szintén a Homokháti Szociális Központ van jelen Mórahalom Város területén. A közösségi pszichiátriai ellátás olyan szociális alapszolgáltatási forma, amely elsősorban a saját otthonukban élő, nem veszélyeztető állapotú pszichiátriai betegek részére nyújt segítséget. Az ellátás célja elsősorban az, hogy a pszichiátriai beteg kliens a segítők közreműködésével a mindennapi élethez szükséges készségeit megtartsa, fejlessze, továbbá konfliktusait, problémáit a szociális környezetét megtartva legyen képes rendezni. Ide tartoznak azon szolgáltatások, melyek a megkereső munkát, valamint a különböző ellátások igénybevételének ösztönzését segítik elő. Fontos feladat az ellátást igénylő személy minél további megtartása az eddigi életterében. Ebben a speciális ellátási típusban a különböző szociális segítségnyújtáson túl (étkeztetés, segéllyel kapcsolatos ügyintézés), a megkereső programok, az életviteli készségek fejlesztése, a szabadidő hasznos eltöltésének strukturálása, az ellátott egészségügyi ellátással való kapcsolatának követése, kapcsolattartás más szolgáltatási intézménnyel, re-integráció is célunk. Az ellátás céljai közé tartozik továbbá a tartós intézeti tartózkodás megelőzése, melyhez a hozzátartozók is bevonhatóak, amennyiben ehhez írásos nyilatkozatot tesz az ellátott. A közösségi pszichiátriai ellátás eltér mind feladatában (szoros együttműködést kíván az egészségügyi ellátással), mind gondozási módszerében a hagyományos ellátási formák alkalmazásától. A szolgáltatás célcsoportjába nem csak a problémával küzdő személy, hanem közvetlen családja is beletartozik. Az ellátást a kliens saját lakókörnyezetében nyújtjuk, illetve a csoportokkal végzett szociális munka keretében a települések közösségi tereiben nyújtunk szolgáltatást, programokat.

A szolgáltatások tekintetében fontos volna egy pszichiátriai nappali ellátást nyújtó intézmény létrehozása, amely demens ellátottakat is fogadhatna. Az intézményben erre a szakmaterületre specializálódott szakemberek nyújtanának nap szintű mentális, egészségügyi, kulturális és közösségi támogatást. A helyben nyújtott szolgáltatásnak köszönhetően, a pszichiátriai kórképpel rendelkezők izolációját és egészségügyi helyzetük preventív ellátását tudnánk Mórahalmon vagy akár térségi szinten is hatékonyabban biztosítani.

XI. 12. Mórahalom közigazgatási területén élő, egyedülálló, alacsony jövedelemmel rendelkező, rossz lakáskörülmények között élő személyek esetén nagy szükség lenne egy olyan **krízisközpont**ra, amely az anyagi helyzetük, lakáskörülményeik, rendkívüli téli időjárás, vagy más egyéb körülmény miatt krízishelyzetbe került **személyeknek, családoknak átmeneti gyors és hatékony megoldást tudna nyújtani.**

Ezen felül alapvető feladat a hajléktalan személyek ellátására megfelelő **krízis szállás** biztosítása - főképpen a téli hónapokban.

A Mórahalom, Zákányszéki út 19. szám alatt tervezett **krízis szállás** építési engedélyes tervdokumentációja elkészült, korábban építési engedéllyel rendelkezett.

XI. 13. A szociális fejlesztések részeként tervek között szerepel egy olyan **krízisambulancia létrehozása**, mely széles körű kapcsolatrendszerén keresztül, valamint a kapcsolati erőszak témájában jártas professzionális szakemberek biztosításával segíti a kapcsolati erőszak áldozatait, megelőzve ezzel a súlyos krízishelyzetek kialakulását. Tájékoztató és prevenciós szolgáltatásokat nyújt, valamint szerepet vállal a társadalmi szemléletformálásban. Tevékenységéhez tartozik az intézmények és szervezetek közötti párbeszéd erősítése (folyamatossá és kölcsönössé tétele) mindazok számára, akiknek szerepük van a bántalmazás felismerésében és jelzésében. Az ambulancia a kapacitások bővítésére, a kapcsolati erőszak elleni küzdelemben érintett intézményi szereplők bevonása érdekében hálózatfejlesztési feladatokat is végez. A szakmai tevékenység során a krízisintervenció mellett a krízismegelőzésre is fókuszálni kell.

XI. 14. A **Johanita Segítő Szolgálat** beruházásában megvalósított krízis központ megfelelő feltételeket biztosít a külső és belső adományokkal kapcsolatos logisztikai feladatok biztosításához.

A Mórahalom, Vállalkozók útja 2/A számú, 2015/2 helyrajzi számú ingatlanon az „Adományközpont” épülete elkészült, használatbavétele megtörtént.

A Johannita Segítő Szolgálat munkájába a helyi civil szervezetek is be tudnak kapcsolódni, és így hatékonyabbá tud válni minden szereplő munkavégzése.

A Bonitas Nőegylet birtokba vette az épületet, és azóta modern, tágas környezetben végzik az adományok gyűjtésével és kezelésével kapcsolatos feladatokat.

XI. 15. A Szegedi Szakképzési Centrum Tóth János Szakképző Iskolája 2018. szeptemberében kezdte meg a **gyógypedagógiai segítő munkatárs** szakemberek képzését.

A gyógypedagógiai segítő munkatárs részt vesz a közvetlen gyógypedagógiai munka előkészítésében. Közreműködik a tanórai, a tanórán kívüli és intézményen kívüli foglalkozások előkészítésében és lebonyolításában. Közreműködik a sajátos nevelési igényű, fogyatékos személyek körében végzett általános jellegű nevelési, oktatási feladatokban. A gyógypedagógus, konduktor útmutatásai alapján ellátja az egyes sajátos nevelési igény-specifikus, fogyatékoság-specifikus, gyógypedagógiai asszisztensi feladatokat. Felügyeli, kíséri a tanulókat vagy csoportokat. Gondozási feladatokat végez, tevékenyen részt vesz a higiénés szokásrendszer kialakításában, valamint a közösen végezhető munkatevékenységekben. Közreműködik a gyermekek, tanulók szabadidős tevékenységének előkészítésében, szervezésében, segít a lebonyolításban. Betartja a titoktartási kötelezettséget. Munkáját a sajátos nevelési igényű, fogyatékos személyekkel, családtagjaikkal, és más szakemberekkel történő kölcsönös tisztelet, tolerancia és hatékony kommunikáció határozza meg. A Szegedi SZC Tóth János Mórahalmi Szakképző Iskolája a pedagógiai szakszolgálat, valamint az SNI utazó ellátással való együttműködésben segíti a különleges bánásmódot igénylő tanulók megfelelő, sikeres szakmaválasztását, átvezető programjával, mentorálással támogatja a munkaerőpiacon való elhelyezkedését. Az induló **gyógypedagógiai segítő munkatárs képzés** (OKJ-képzés, a „gyógypedagógiai asszisztens” új megnevezése) diákjai számára a **Mórahalmi Komplex Fejlesztő Központban elhelyezkedő intézmények szolgálnának gyakorló helyül**, illetve a képzés maga is a Mórahalmi Komplex Fejlesztő Központ, mint helyszínen valósulna meg.

XI. 16. A Humán fejlesztések a közösségi kohézió erősítésének érdekében Mórahalmon témájú TOP projekt egyik célcsoportja a szociális szolgáltatásokat igénybe vevő idősek és fogyatékkal élő személyek, pszichiátriai és szenvedélybetegek. A komplex program másik fontos célcsoportja a gyermekek és ifjúság, harmadik nagy célcsoportja a mórahalmi lakosság egésze.

XII.

Infrastruktúra fejlesztés - egyéb fejlesztések (keret infrastruktúra)

XII. Infrastruktúrafejlesztés - egyéb fejlesztések (keret infrastruktúra)

ÚT

XII. 1. Szorgalmazni kell az **55-ös főút 2015-ben átadott elkerülő szakaszának ingatlan nyilvántartásban történő rendezését. Törekedni kell, hogy az építés során a kapcsolódó földút hálózat kiváló állapotba maradjon. Fontos, hogy az útépítéssel együtt a belvíz elvezések rendszere is megfelelően üzemjen.** Az elkerülő út megépítését követően figyelemmel kell lenni, hogy a kamionok és lassú járművek kitiltásának betartatására a városközpontból.

XII. 2. Figyelemmel kell kísérni az **55-ös főút rehabilitációja** után az önkormányzat részére átadandó útszakasz felújításra kerüljön, 2018-ban elkészült az 5514-es számú útnak a Szeged felől körforgalom és a Honvéd utcai közötti szakasz felújítása. Az önkormányzat kezdeményezte a Honvéd utca és az Ásotthalom felőli körforgalom közötti rész felújítási terveinek elkészítését a Magyar Közút Zrt.-nél. TOP PLUSZ támogatási körben a támogatásáról már döntöttek.

XII. 3. A Magyar Közút Zrt. felújítási tervei között szerepel az 5511. számú út felújítása, amit Kissori útnak nevezünk. A város az Alsóvárosi lakónegyed megépülésével a közlekedésbiztonság javítása érdekében lassító sziget és kerékpáros átvezetés kialakítását tervezi a majd felújított új útszakaszon.

XII. 4. Mórahalom-Ruzsa közötti 10 km-es összekötő út aszfaltburkolattal történő ellátása, biztosítására a két település közötti gyors elérhetőség megvalósítását. 2014-ben az elkészült tervek engedélyezésre kerültek. Fontos a két település összekötése pályázati forrás bevonásával.

Mórahalom Városi Önkormányzat 2025-2029. évekre vonatkozó közúthálózat fejlesztési koncepciótervét a város Képviselő-testülete 442/2024. (XII.19.) Kt. számú határozatával fogadta el.

XII. 5. Az ipari park területén több, kisebb volumentű útépítés szükségességét tartjuk számon:

- a Határőr úttól déli irányban, a paprikaszárító üzem mellette húzódó Haladás utca és Homokkultúra utcák aszfaltozása,
- a Liget köz aszfaltburkolatának szélesítése,
- az Akácós úttól déli irányba húzódó 1734/5 hrsz utca szilárd burkolattal való ellátása.

XII. 6. A településen a nem portalanított belterületi utcák **szilárd burkolattal** való ellátása többségében megvalósult. (Elmaradt fejlesztés pl. Rigó utca, ahol a kapcsolódó telekvégek közművesítése után fejezendő be.) A további új utcák kialakítását (pl. Bercsényi utca fölötti lakóterületen) követő 5 éven belül azok ellátást is biztosítani kell.

XII. 7. Külterületi útépitések is, ha folytatódhatnak Vidékfejlesztési pályázatokból a Fürtön sorra vonatkozó útalap elkészült, és további tervek készítenődnek a, Kerek iskola körüli területek jobb megközelítése érdekében.

XII. 8. Támogatandó a MOL beruházásában megvalósítandó olaj és gázkutakhoz vezető szilárd burkolatú útépitések.

XII. 9. Belterületi útépités szükséges csapadécsatornával 2.100 fm hosszúságban. A belterületi új lakóterületeknél Szondi György utcában hiányzik a pormentes út, amely így nagyobb környezeti ártalmat jelent az ott lakók számára.

XII. 10. Belterületi járdaépítés szükséges 31.200 fm hosszúságban, mivel még vannak olyan területek a település belterületén, ahol a lakóterületen nincs járda, így a közlekedés biztonsága nem megfelelő.

XII. 11. A közeljövőben útépitéshez szükséges alapanyagok gyártása, innovatív fejlesztési lehetőségei miatt javasolt a mórashalmi homokbányák korlátozott használata a közeljövőben megvalósításra kerülő M9-es projekt miatt, mint közeli építkezés. A Belgrád - Budapest Vasút logisztikai lehetősége is jelenthet a településnek kapcsolódási pontokat.

KERÉKPÁRÚT

2020-ben kerékpárforgalmi fejlesztési terv készül, annak véleményezési eljárása során az elfogadott javaslatokat figyelembe kell venni.

XII. 12. Külterületi kerékpárutak kiépítése is szükséges, mivel a Röszei és az Ásotthalomi határátkelőhelyek kerékpárral történő megközelítése nem biztonságos. A Röszei út mellett hiányzik 4 km kerékpárútszakasz, melynek kiépítése szükséges. (EUROVELO hiányzó hálózati elem rész). Az Ásotthalmi határátkelőhelyhez vezető Kissori úthoz 9 km kerékpárutat szükséges kiépíteni. Ebből 4 km-re megépítésére 2020-ban elnyert a TOP-os pályázati forrásból volt lehetőség. A pályázati projekt keretében megépült a Kissori út menti kerékpárút 4 km hosszú szakasza, Mórashalom település belterületi határától egészen Kissori tanyaközpont határáig. Ennek folytatására Ásotthalmi Községi Önkormányzat nyert pályázati forrást.

Célunk az, hogy minden állami kezelésű főút mentén, melyeknek gépjárműforgalma a

legnagyobb, építsünk ki kerékpárutat, ezáltal csökkentve a balesetveszélyt.
A belterületi kerékpárutak folyamatos rekonstrukciója prioritás.

Pályázati projektjeink keretében, melyek során a kerékpárutakat építjük, kerékpáros pihenők kialakítására is sor kerül: a Zákányszéki úton és a Kissori úton, illetve az 55 út mentén Domaszék határában. További pihenők kialakítása célszerű: 55 j. út Ásotthalom felé vezető szakasza,

XII. 13. A regionális kerékpárút hálózat fejlesztése keretében pályázati forrásokból a Kistérségi együttműködés keretében a Domaszék – Mórahalom - Ásotthalom kerékpárút megépítésre került 2010-ig. Feladat: a hiányzó, autópályával érintkező szakasz kiépítése. Terveit a NIF Zrt. elkészítette. Az 55-ös főút rehabilitációjával egy időben sajnos az autópályán átívelő szakasz megépítése elmaradt. 2018-tól a kétszámjegyű külterületi kerékpárutak kezelése a Magyar Közút Zrt-hez került.

XII. 14. Barangoló kerékpárút (Mórahalom-Kistelek) kiépítése. Mórahalom-Kistelek közötti 45 km-es kerékpárút építése, biztosítva ezáltal a két település közötti biztonságos kerékpáros közlekedést. Ennek első szakaszára **Mórahalom és Zákányszék közötti szakaszra** 2010-ben a tervek megrendelésre kerültek, a kivitelezés 2015-ben megvalósult. Ezen szakasz következő lépése Zákányszék és Bordány közötti szakasz kiépítése, amely már részben elkezdődött.

XII. 15. A település központja és a **Széksősi iskola** közötti **kerékpárút** tervezése és engedélyezése 2003. évben megtörtént és a meghirdetésre került EU-s támogatásra a pályázatból a forrás biztosított, 2006-ban a kerékpárút elkészült, turisztikai célú hasznosítását folyamatosan szorgalmazni kell. A kerékpárút részleges felújítása indokolt, mert az út melletti fák jelentős kárt tettek benne. Innen Röske irányában az autópályáig elkészült 2014. évben. Röske Község központjáig célszerű a beruházás folytatása. **A Röskei út mellett az ipari parktól a Széksősi iskoláig** a tervek megrendelésre kerültek, és 2015-ben engedélyezésük is megtörtént. Pályázati forrással e szakaszokon is a kerékpárút megépítendő.

XII. 16. TOP pályázat keretében **új kerékpárforgalmi létesítmények** építését is tervezzük a Mórakomb körút-Magyar Péter utca-Táncsics Mihály utca és Erzsébet királyné útja mentén, valamint felújításokat tervezünk a Szegedi út 3 szakaszán: Gyep sor-Munkácsy Mihály utca között, Dózsa György utca-Szőlő utca között és a Szent László park-Juhász Gyula utca közötti szakaszon.

JÁRDA

XII. 17. Belterületen **új járdaszakaszok** építése a hiányzó területeken. Fontos feladat lesz a közel jövőben a régi járdaszakaszok felújítása. A Képviselő-testület rendeletben szabályozta a járdaépítésekre vonatkozó hozzájárulások mértékét és módját.

CSAPADÉKVÍZ ELVEZETÉS

XII. 18. Belterületen kiemelt feladat a **belvízelvezető** rendszerek karbantartása. A további problémák elkerülése érdekében folytatni kell a település komplex csapadékvíz-elvezető

rendszerének kiépítését. A Mórahalom alsóvárosi részén létrehozott Kissori út - Erzsébet királyné útja közötti lakóparkban hat új utcában építettünk szilárd burkolatú utat, járdát és csapadékvíz-elvezető csatornát: Tanács utca, Volford utca, Babarczi utca, Kószó utca, Masa utca és Bálint Sándor utca.

XII. 19. A Mórahalom, Lovaspálya csapadékvíz elvezető gyűjtő csatorna vízjogi létesítési engedélyezési tervei, amely pályázati forrás megszerzése esetén megépítendő.

XII. 20. Mórahalom Város Önkormányzat a területén felmérésre kerültek a legkritikusabb csatorna szakaszok a Szegedi úton 60 éves rendszernek sok hibája van, amely miatt rekonstrukcióra szorul, a településen fokozott a belvízveszély. Szegedi és István király úton: 1.150 m csapadékvíz elvezető csatorna rekonstrukcióra van szükség.

E feladatokat részben pályázati forrásból, részben az éves karbantartás keretében szükséges elvégezni.

ENERGIA

XII. 21. A külterületen szükséges folytatni a tanyai villanyhálózat fejlesztését pályázati támogatással és lakossági hozzájárulással. Vizsgálandó az **alternatív energia biztosításának** lehetősége is. (pl. napenergia, szélenergia, biomassa) -

XII. 22. Naperőmű létesítése Mórahalom városában. Egy olyan hálózat kiépítése a városban, melynek keretében lehetőség nyílik az összes közintézmény, illetve lakóépület rendszerbe történő bekapcsolásába. A magánérős naperőművek is támogatandóak, akár azzal az opcióval is, hogy a településen lévő 120/20-as alállomás átépítésre került nagyobb kapacitásúvá.

XII. 23. Az önkormányzati épületek tetejére, vagy amennyiben nincs lehetőség a közvetlen közelében **háztartási naperőművek kiépítését** kell szorgalmazni pályázati forrás felhasználásával.

XII. 24. Meg kell vizsgálni az önkormányzati tulajdonú minden épület, például a kollégiumi épületek, bérházak és bérlakások **épületeinek komplex épületenergetikai korszerűsítését** (fűtési rendszer, klimatizálás, hőszigetelés, nyílászárócsere, világítási rendszer korszerűsítése, valamint napelemes és napkollektoros rendszerek telepítése).

XII. 25. Meg kell vizsgálni a **lefűtött termálvízzel való fűtés lehetőségét is üvegházak esetén.**

XII. 26. Meg kell vizsgálni a **termálvízzel fűtött Közintézmények fűtési rendszerének korszerűsítésének lehetőségét is, a hatékonyabb termálvíz hasznosítás érdekében, hogy minél alacsonyabb hőfokkal távozzon a lefűtött termálvíz a hőközpontokból (az épületek minél alacsonyabb termálvíz igényének, illetve a további épületek bekötésének érdekében).**

XII. 27. A Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő folyamatos, több évtizedes fejlesztése mellett az épületenergetikai és technológiai korszerűsítésekre csak mérsékeltan került sor, így az épület jelenlegi minősítése jelenleg B(2023) kategóriájú. Az épületek tervezett energetikai korszerűsítése révén az épületek energetikai állapota normalizálható és – mivel az épületek összességében nagy területűek – így a fejlesztés hatása jelentős tehercsökkenést eredményezhet.

Épületenergetikai korszerűsítések:

- homlokzati utólagos hőszigetelés külső falon 15 cm vastagságban,
- nyílászárók cseréje és üvegezés,
- fűtés keringtető szivattyúk cseréje,
- légkezelők korszerűsítés,
- légfüggönyök beépítése,
- tanuszoda medencetér padlófűtés cseréje, technológiai korszerűsítése:
 - vízforgató szivattyúk cseréje,
 - tanmedence vízkezelő rendszer felújítása.
- UV fertőtlenítés telepítése.

Megújuló energia fokozása érdekében napelemes rendszerek telepítése szükséges a fürdő főbejárat, összekötő épület és büfé esetében, ami 41 kWp rendszert jelent.

A beruházást a TOP_PLUSZ-2.1.1-21-CS1-2024-00029 azonosítószámú, „Szent Erzsébet Mórahalmi Gyógyfürdő energetikai korszerűsítése” című pályázati konstrukció keretében valósítjuk meg.

XII. 28. Közvilágítás átalakítása LED-es rendszerre 2015-ben pályázati forrásból megvalósult. A későbbiek során a fejlesztések már ezen meglévő rendszerhez kell, hogy alkalmazkodjanak. A 10 éve elkészült rendszer folyamatos karbantartásáról, ütemezett cseréjéről gondoskodni kell. A rendszer üzemeltetésére vonatkozó legkedvezőbb feltételekkel kell megállapodni a szolgáltatóval. Külterületen pályázati forrásból bővítendő a forgalmas helyeken az autonóm lámpák száma.

XII. 29. Mórahalom kedvező adottságokkal rendelkezik a megújuló geotermikus és napenergia hasznosítása terén, mindezzel komoly kiadási költségcsökkentést ér el a város. Az elmúlt időszakban számos energetikai megújítást került végrehajtásra: a közintézmények 90 százaléka hasznosít valamilyen formában megújuló energiát. Ide sorolható a geotermikus kaszkádszisztéma, a hőszivattyúk, a napelem parkok, a napkollektorok és a LED világítás használata, mely évi 14 441 GJ fosszilis energia-hordozó (földgáz) megtakarítást eredményez. A rendszer működése alatt évi 781 ezer m³ mennyiségű, nettó 64,6 millió Ft összegű földgáz megtakarítást könyvelhet el, ami 70-80 százalékos károsanyag-kibocsátás, összesen évente legalább 1800 t üvegházhatású gáz csökkenést eredményez. A városvezetés alapértékrendjébe tartozik a komplex klímatudatos gondolkodásmód és a környezetbarát építési anyagok, technológiák előnyben részesítése, melyek alappillérei az önkormányzati beruházásoknak.

Szükséges további, **városi szintű földgázhelyettesítő megoldások megtervezése és kivitelezése**, amely egyszerre képes magas szintű ellátásbiztonságot nyújtani fogyasztó- és klímabarát módon, valamint folyamatosan képes innovatív megoldások integrálására. Az ellátásbiztonságot növeli a jórészt egyoldalú, 80 százalékból importból származó földgázellátással szembeni igény csökkentése, és a megújuló energia alapú decentralizált villamosenergia- és hőtermelés előtérbe helyezése. A település energiaellátása terén szükség

van olyan új mintaprojektekre, amelyek a földgáz alapú energiaellátás helyben elérhető, megújuló forrásokból történő teljes vagy részleges kiválthatósága/helyettesíthetősége révén fenntartható finanszírozási alternatívaként szolgálnak és a hazai energiapolitikai célok teljesülését is segítik.

TELEKGAZDÁLKODÁS

XII. 30. A belterületen az **újonnan kialakítandó építési telkeknél (Dobó utca- Bercsényi utca, Kinizsi utca) az összes közmű kiépítésre került egy ütemben. További területek kijelölésére van szükség.**

Kissori úti területen rendelkezésre már nem állnak rendelkezésre értékesíthető építési telkek.

XII. 31. A **Szegedi úti egykori TSZ központ** intenzív belvárosi hasznosításának folyamata megindult. A tsz-létesítményeket elbontottuk, a területet új funkciójának megfelelően felparcelláztuk. Az első, társasház építésére alkalmas telket építőipari befektető részére értékesítettük. A további telekingatlanok hasznosításáról gondoskodni kell.

XII. 32. A **Szt. János területén az infrastruktúra fejlesztés** megkezdődött. Lehetséges megfelelő üdülő terület kialakítása. Több alternatív lehetőséggel kell számolni a következő időszakban, befektetőtől függően.

XII. 33. Fontos feladat az Egyházi Sportkomplexum területének közművesítése, melyre megállapodás készült a beruházó Szeged-Csanádi Egyházmegyével.

XII. 34. Az idegenvíz projekt keretében az Arató utca, Kossuth park, Dobó utca, Kapás utca, Nádas utca, Jókai utca szennyvíz hálózat rekonstrukciójára van szükség.

XII. 35. A **Kálvária sétány mellett a Barmos György térig a Szabadság utcai telkek** hasznosításával egy új beépítési vonal alakítható ki, amely hasznosítása biztosítható.

KÖZÖSSÉGI KÖZLEKEDÉS

XII. 36. A **Buszváró** bővítése, átalakítása a településközpont megújításával megvalósult 2006-ban. További igényként fogalmazódott meg a büfé melegkonyha átalakítása.

XII. 37. A közösségi közlekedésben résztvevő buszok biztonságosabb elhelyezésére a Gazdák útja melletti volt Mórakert telephelyen lett biztosítva. Vizsgálandó ha telepen gazdasági tevékenység megvalósul, akkor a járművek tárolása hol kerüljön sor.

XII. 38. A Szent János térségének bekapcsolása a helyközi buszközlekedésbe, különös tekintettel az oda látogató sportolókra és vendégekre. A későbbiekben ezen járatok száma folyamatos felülvizsgálatra kerül annak függvényében, ahogy a Szent János térségben a tevékenységi körök bővítésre kerülnek, illetve új beruházások készülnek el.

XII. 39. A járásközponti feladatok hatékony ellátásához szükséges javítani a településnek a

kistérségbeli településekkel való **közösségi közlekedésének járatsűrűségét**. Fontos, hogy a Szeged Röszke Szabadka vasútvonal fejlesztése után a megfelelő közösségi közlekedési kapcsolatot ezen vonallal meg kell teremteni.

XII. 40. A központi buszparkolás mellett megoldandó feladat a település tehergépjárműveinek a lakóövezeten túli megfelelő parkolásának biztosítása.

XII. 41. Az élénk vendégforgalomra tekintettel egyre gyakoribb az elektromos autó, illetve várható nagyobb elektromos teljesítmény igényű buszok, teherjárművek megjelenése, melynek töltése a településen még nem megoldott, ezért szükséges nagy kapacitású **elektromos töltőállomás kiépítése**.

XII. 42. A település ipari parkjában működő vállalkozások munkaerő mobilitásának biztosítása, továbbá a tanyai és a település vonzáskörzetében elhelyezkedő lakóhelyről a gyermekek iskolába jutásának biztosítása érdekében szükséges a **Munkásjárat busz és az Iskolabusz beszerzése**.

Amennyiben az új Horgos-Csipak átkelő megépül, akkor annak közösségi közlekedési kapcsolatát is meg kell tervezni, hogy kedvező legyen a kapcsolódása.

XII. 43. Ásotthalom közúti határátkelőhely bővítése - A projekt a Nyugat-Balkán régióban valósul meg, a Szeged-Szabadka-Újvidék tengelyű egységes gazdasági térségben.

A projekt lényegi tartalma az Ásotthalom közúti határátkelőhely nyitva tartásának meghosszabbítása, valamint autóbusz-forgalom számára történő megnyitása. Ezen bővítésnek az indokoltsága az, hogy a határon átnyúló forgalom nagy része közutakon zajlik és a tranzitforgalom folyamatosan növekszik a határátkelőkön, a határátkeléshez szükséges idő pedig viszonylag hosszú.

A határátlépésre jelentkező személyek és járművek ellenőrzésére a határátkelőhelyeken jelenleg irányonként 2-2 személyforgalmi sáv áll rendelkezésre, amelyek az autóbusz-forgalom schengeni követelményeknek megfelelő átléptetését – a hatályos normakörnyezet és a kiépített infrastruktúra miatt – jelenleg nem teszi lehetővé. A nyitva tartási idő tekintetében a 06:00-22:00 óra közötti időszak a támogatott, illetve indokolt esetben a határátkelőhely folyamatos üzemeltetése.

A különböző közlekedési módok határátkelési lehetőségeinek száma növekedni fog és rugalmasan reagál majd a különböző igényekre.

Az infrastrukturális feltételek javulni fognak és hozzájárulnak majd a jobb társadalmi és gazdasági kapcsolatokhoz, növeli a foglalkoztatási lehetőségeket és a munkaerőt a határ mentén.

A határátkelőhelyek kiépítése megkönnyíti a határ másik oldalán található munkahelyükre naponta ingázók napi utazását. A határátkelés jobb feltételeivel párhuzamosan a tömegközlekedési szolgáltatások javulása is jelezheti a munkaerő határon átnyúló mobilitását.

A projekt hozzájárul a térségi közlekedési hálózatok fejlesztéséhez, valamint a határvidék elszigeteltségének csökkentéséhez a határmenti települések elérhetőségének növelése által. A határátkelőhely bővítése elősegíti a mobilitást és a határmenti intézményi, lakossági kapcsolatok élénkítését.

EGYÉB

XII. 44. A városrehabilitáció keretében felújítandó a Röszei út és Remény utcai háztömb járdahálózata. A jelzett szakaszon szükséges a meglévő tömbök feltárása, parkoló és pihenő területek kialakítása. A vendéglátóhelyekhez kapcsolódó mediterrán teraszok kiépítése. A Röszei út páros oldalán a Cacao Klub és a volt TSZ udvar közötti tömbfeltárás biztosítandó.

XII. 45. A **vásárok** kulturált körülmények között történő **megrendezésére** hangsúlyt kell fektetni.

XII. 46. Törekedni kell településünk **közterületei tisztaságának** fenntartására, az elhasználdott járdarészek kijavítására, folyamatos karbantartására.

XII. 47. A Római Katolikus **Templom külső homlokzata** felújítását követően a folyamatos karbantartásra figyelmet kell fordítani.

XII. 48. A **temető** környéki területek **csapadékvíz elvezetése és a külső környezet, kerítés rendezése**. A temető területének megújítására vonatkozó tervek elkészültek. Annak ütemezett megvalósítását biztosítani kell. Jelenleg nincs önkormányzati tulajdonú temető. Szükséges új zöld temető kialakítása. A temetőben lévő ravatalozó átalakítása után, és az árnyékos területek bővítése szükséges és útburkolatok kiépítésére van szükség.

XII. 49. A térségben található használaton kívüli, többségében rossz állapotú tanyai iskolák – felújításra kerültek, hogy funkciót teremtsenek, lehetőséget biztosítva számukra, hogy fontos kulturális, szellemi központként üzemeljenek a jövőben. Az épületek megközelítését **szolgáló utak felújításáról** gondoskodni kell.

XIII.	Külterület
--------------	-------------------

XIII. Külterület

XIII. 1. Az önjáró földgyaluval, vagy önállóan vontatható szerkezettel és a meglévő erőgépekkel a **külterületi földutak** folyamatos és tervszerű karbantartását biztosítani kell a gazdák segítségével. A földutak stabilizációjára technológia és módszer dolgozandó ki. A már megvalósult zúzott kővel ellátott útstabilizációt a főbb gyűjtőutakon folytatni kell.

A Mórahalmot Ruzsával összekötő út portalanítását ütemezetten végezni kell pályázati források bevonásával.

XIII. 2. A külterületen lévő **buszmegállók felújítása 2009-ben elkészült, azok karbantartásáról gondoskodni kell**, illetve mindegyik megállóban padok, közterületi bútorok megtartása indokolt. 2018-ban kerékpár tárolókkal a külterületi buszmegállók kiegészítésre kerültek. A buszmegállók napelemes megvilágítással történő ellátása részben megtörtént. A közvilágítással el nem látott megállókhoz indokolt további források bevonása. A meglévő napelemes világítótestek folyamatos karbantartását biztosítani kell.

XIII. 3. Külterületi csatornahálózat folyamatos rekonstrukciója, a szükséges helyeken új csatornaszakaszok építése. Az öntözési célú vízpótló rendszer kiépítése, vezetéképítések, szerkezet építésként öntözőszövetkezet létrehozása. Szikes élőhelyrekonstrukció Biteszéken. Vizes élőhelyek vízgazdálkodása, Madarásztó rehabilitációja oly módon, hogy a természetvédelmi törekvések és az öntözésfejlesztés összhangban legyen. Madarásztó – beépítés turisztikai céllal A Madarásztó nyugati partvonalán a rendezési tervben szerepelnie kell beépíthető területeknek, amelyek turisztikai célokat szolgálnak.

XIII. 4. Az éghajlatváltozás következményeire való felkészülés a mezőgazdaságban. Egyéb szárazságtűrő haszonnövények termesztésének elősegítése, tanácsadás, pályázati források keresése, illetve a feldolgozó háttér megszervezése és megteremtése (pl.: földimogyoró, csicsóka stb.).

XIII. 5. Tanyai fűszer program megvalósítása, amely bemutató helyként biztosítja a tapasztalatok átadását. Fajtakísérletek elindítása, szem előtt tartva azokat a növénykultúrákat, amelyek a zöldlevél szárító kapacitásának kielégítésére alkalmasak.

XIII. 6. A vidékfejlesztési tárca költségvetésében megtervezésre kerülő **tanyafejlesztési programban** való folyamatos részvétel.

XIII. 7. A **tanyákon élők egészséges ivóvízzel történő ellátásának biztosítása** érdekében az elkészült hálózatra a tanyák csatlakozását támogatni szükséges.

XIII. 8. A tanyás térségek közbiztonságának erősítése. Mezőőri szolgálat működtetése. Együttműködés a mezőőri szolgálattal, a polgárőrséggel, városi rendészettel és a rendőrséggel.

XIII. 9. A tanyás térségek közbiztonságának erősítése kiemelt feladat, hiszen másféle közbiztonság kockázatok jelennek meg, mint belterületen. Fontos, hogy a település lakosság arányának megfelelően **2 4 fő** mezőőri szolgálatot tudjunk működtetni. A **mezei őrszolgálat** folyamatosan járva a külterületeket odafigyel a lakosság által működtetett mezőgazdasági infrastruktúrákra, erdőszakaszok tisztaságára, falopások elkerülésére. Tartja a lakossággal a kapcsolatot, így intézkedési jogkörrel rendelkezik többféle ügycsoportban. Oda tud figyelni a migrációs külterületi mozgásokra is, illetve az időseket kihasználó trükkös lopással próbálkozókra is.

Nagyon fontos az együttműködés azokkal a munkatársakkal, akik hivatalból egyébként is járják a külterületet, így jelzésadással lehetnek a hatóságok felé: polgárőrség, városi rendészet, tanyagondnokok, védőnők, postások stb.

XIII. 10. A tanyák energiaellátásának javítása, alternatív energiaforrások felhasználásának támogatása. Autonóm rendszerek kiépítése, ha a hálózati csatlakozás nem megoldható.

XIII. 11. A tanyagondnoki szolgálat, ellátórendszerek megerősítése. A gépjárműpark folyamatos megújítása szükséges.

XIII. 12. A külterületi ingatlanok megfelelő nagy **sávszélességű Internet** ellátását biztosítani kell.

XIII. 13. A külterületen az országhatár közelében gondoskodni kell a **mobiltelefonálás biztonságos** lehetőségéről.

XIII. 14. Tanyai dűlőutak fásítási programjának elindítása.

E területek megújítását úgy kell elvégezni, hogy a jelen és jövő nemzedéke számára is biztosítsa mindazokat az értékeket, lehetőségeket és szükségleteket, amelyek elvárhatók. Ezen fejlesztések morális, társadalmi és materiális aspektusai egyaránt fontosak és figyelembe veendők.

XIII. 15. Országos védettségű Natura 2000 védettség alatt álló önkormányzati tulajdonú **Madarász-tó rehabilitációja** szükséges a 100 ha tófelület eliszaposodása miatt. A víziműtárgy létesítmények elavultak, partfalvédelem szükséges. A tómederből az iszap eltávolítása, partfal rekonstrukciója, víziműtárgyak átépítése indokolt.

XIII. 16. Szikes élőhelyrekonstrukciós projekt végrehajtása szükséges a Biteszéken. Talajvízcsökkenés miatt a szikes tómeder kiszáradása veszélyezteti a természetvédelmi terület növénytársulásait, ezáltal csökken a turisztikai vonzereje. Az élőhely vízgazdálkodása nem megoldott. A problémára megoldást jelenthet a fürdőben használt balneológiai víz eljuttatása a kiszáradt szikes élőhelyre (szivattyúk beszerzése, műtárgyak építése, csővezeték építés, töltés építés, látogatóbarát infrastruktúra kiépítése).

Mórahalom területén 2 db öntözési közösség alakult meg, melyek jelenleg is tervezési és eszközbeszerzési pályázatokat bonyolítanak. Ezáltal több mint 400 ha terület válik öntözhetővé. Az eszközbeszerzésnél törekedni kell a víztakarékos öntözőrendszerek beszerzésére, pl. konzolos, illetve mikroszóróval történő öntözés. Szem előtt kell tartani, hogy a beszerzett eszközök alkalmasak legyenek a különféle irányítástechnikai rendszerek információval való ellátására és annak fogadására. Az öntözhető területek nagyságát pályázati lehetőségek kihasználásával folyamatosan növelni kell, valamint további öntözési közösségek létrehozása szükséges.

XIV. Közbiztonság

XIV. 1. A Közbiztonsági Egyeztető Fórumok munkáját biztosítani kell, mert a közbiztonság problémái térségi lépéseket, közös összefogást igényelnek. A fórumok negyedévente kerüljenek összehívásra.

XIV. 2. A Mórahalmi Rendészet munkáját segíteni és ösztönözni szükséges, működtetéséről gondoskodni kell, mindig új közbiztonsági kihívásoknak kell megfelelni: pl. külföldi munkavállalás, migrációs helyzet kezelése, illegális hulladéklerakók feltérképezése.

XIV. 3. A Mórahalmi Önvédelmi Csoport Közalapítvány és a közbiztonsággal foglalkozó civil szervezetek támogatását folyamatosan az önkormányzat lehetőségeihez képest - biztosítani kell, az alapítvány önálló forrásszerzése is indokolt.

XIV. 4. A migrációs nyomás kezelésére a határrendészeti szerveknek új megoldásokat kell bevezetni, növelni kell a humán erőforrást és eszközállományt is.

XIV. 5. Kamera rendszer biztosítása kiépítése a bevezető utak mentén megvalósult. A rendszer bővítése szükséges újabb városi fejlesztési területeket megcélózva.

XIV. 6. Szorgalmazni kell a **Mórahalmi rendőrőrsnek a rendőrkapitánysággá történő fejlesztését.**

XIV. 7. Jelenleg nincs állandó tűzoltóság a településen és a mikro térségben, ugyanakkor több mint 100 ha ipari park befektetői, a szállodák, a tanyás térség lakóházai az 55. számú főút és a határ közelsége miatt is nagy kockázatot jelent, hogy nincs biztosítva a gyors tűzoltási képesség. A védelem erősítése érdekében indokolt egy **katasztrófavédelmi és tűzvédelmi őrs** kialakítása a településen a működéshez szükséges gépek, járművek és berendezések beszerzésével együtt. A Mórahalom, Röszei út 36. szám alatti ingatlanon megvalósulhat a „JERICO” – Közös erőfeszítések a kockázatmegelőzésre és határmenti katasztrófavédelem koordinációjára című projekt. A pályázat célja a Csongrád-Csanád vármegyében és a Vajdaságban a védekezőképesség jelentős megerősítése, az itt működő önkéntes tűzoltóegyesületek létesítményeinek fejlesztése, felszereltségük javítása, új önkéntesek kiképzés, valamint a képzettségi szint növelése révén. Ennek eredményeként az önkéntesek a határ mindkét oldalán a hivatásos katasztrófavédelmi szervek tevékenységét kiegészítve hatékonyan részt tudnak majd venni az éghajlatváltozás által okozott katasztrófahelyzetek megelőzésében, illetve a bekövetkező katasztrófahelyzetek esetén a mentési intézkedésekben.

XIV. 8. Az állandóan zsúfolt Röszei határátkelő és a térségben korlátozott nyitva tartású Ásotthalom mellé szükséges egy **újabb határátkelőhely tervezése**, mely átkelési lehetőséget tud biztosítani Mórahalom/Horgos települések között. A meglévő ásotthalmi átkelőhely infrastrukturális bővítésének kezdeményezése szükséges.

XIV. 9. A szegedi BYD tervezésével kapcsolatosan a térség geopolitikai helyzete megváltozhat, a Vajdasági munkavállalók tömegével települhetnek a határ ezen oldalára. A

BYD tovább fokozhatja a Szeged-Baja közötti gépjármű forgalmat, amely kapcsán külügyi és építésügyi fejlesztések kezdeményezése is szükségessé válik: Szeged-Baja közötti főközlekedési út négsávósításának szükségessége felmerül.

XIV. 10. A települések közlekedésbiztonsági szabályainak betartatása kapcsán a rendőrség szakmai irányítása mellett ki kell dolgozni közlekedésbiztonsági akcióterveket, amelyek csökkenthetik a súlyos sérüléssel járó közlekedési balesetek számát. Továbbá a települések trafiboxok és egyéb forgalomcsillapító berendezések közös telepítését határozták el.

XV.

Lakás- és telekgazdálkodás

XV. Lakás- és telekgazdálkodás

XV. 1. Az önkormányzatnak **optimálisan kell lakásait hasznosítani**. Az üresen álló lakás bevétel kiesést, és többletráfordítást igényel az önkormányzattól.

XV. 2. A **lakások felújítására** - a belső ellenőrzés megállapítására is figyelemmel-, folyamatosan előkészületeket kell tenni.

A komplex, zömében esztétikai jellegű, vagy a bérlo kötelezettségeihez tartozó felújításokat is tartalmazó **200.000,- Ft feletti összes költséggel** járó felújítási, korszerűsítési tevékenységek során az alábbi szabály alkalmazandó:

- a bérbeadó a költségek 33,33 % át 100 %-os mértékben fizeti meg,
- a bérlo a költségek 66,7 % át 100 %-os mértékben fizeti meg (megelőlegezi),
- a bérlo a teljes költségek 33,3 % át 100 %-os mértékben lakbérmérséklés formájában kapja meg.
- a bérlo a teljes költségek 33,3 % át nem lakhatja le.

A lakbérkedvezmény havonta legfeljebb a lakbér 50%-áig terjedhet.

XV. 3. Önkormányzati tulajdonú **bérlakások energetikai korszerűsítésére további** pályázati források felkutatása szükséges. Törekedni kell a bérlakások energiahatékonyságának javítására felújítására pályázati forrás felhasználásával.

XV. 4. **40 db önkormányzati bérlakás épült 2000-2004-között a Széchenyi terv keretében. (Malmos rét, Szécsi György utca, Bartók Béla utca, Kissori út, István király út 2 és 2/a tetőtér)** A lakások lakbére elkülönített számlán összegyűjtésre került, mely összegből a lakások felújítására alap képződött, amelyet elsősorban **épületenergetikai felújításokra** célszerű felhasználni.

2018-2019. évben **18 db szociális bérlakást alakított ki az Önkormányzat. 11 db lakás az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Esély Otthon című pályázati program keretében** valósult meg, **7 db a lakHAtás éRDekében- Leromlott városi területek rehabilitációja Mórhalmon című projektből.**

A településen állandó jelleggel 40-50 család között van a lakás igénylők száma, és a munkaerő biztosításához szükség van a lakás mobilitásra. Ennek hatékony eszköze az

önkormányzati bérlakás állomány növelése, mert folyamatosan 100 %-os az önkormányzati bérlakások kihasználtsága. Újabb bérlakások építésének előkészületeit kell megtenni, hogy a később esetleg kiírandó pályázatokon az önkormányzat indulni tudjon, vagy magánérős befektetésként megvalósuljon.

A Bástyá sor és a Mátyás király körút sarkán lévő 1479 hrsz-ú telken 3 db 3 egységes sorház építésére van lehetőség, melyre keresi a város a megvalósítási lehetőségeket.

XV. 5. A település fejlesztése és a városban való letelepedés vonzóvá tétele érdekében újabb építési telkek kialakítása vált szükségessé. Ennek érdekében folytatódik a Bercsényi Lakóterület bővítése, melynek a jelenleg tervezett III. ütemében – Bercsényi utca elejének északi területre – 82 db építési telek kialakítása valósul meg. Ehhez szükséges területvásárlások megtörténtek, jelenleg a talajvédelmi terv és a belterületbe csatolási dokumentáció készül.

XV. 6. Az önkormányzat kezdeményezte a település frekventált helyein **sajáterős társasházak** építését. A társasházak lakóinak szervezésekor más településekről idetelepülőket is várjuk. A társasházak építésével minimális üzlethelyiség kiépítésére is sor került, ezen létesítmények értékesítését önkormányzatnak segítenie kell. Az üzletek megszerzésénél – a tisztességes piaci magatartás mellett - előnyt kell biztosítani a helyi vállalkozók számára. Ilyen társasházi épületek megvalósítására kialakított terület a Városháza mögötti volt TSZ udvar és a Szilágyi Mihály Kollégium közötti terület a Röszei út és a Kölcsey utca által határolt tömbterület. Jelenleg az első társasházi épület engedélyezési tervdokumentációja készül.

A következő, társasházi épületek megvalósítására kialakítani tervezett terület a Zákányszéki út – Deák Ferenc tér – Teleki Pál utca – Balogh Péter utcákkal határolt telektömb. Ez a beépítetlen városrész 10-12 db társasház építésére alkalmas önkormányzati tulajdonú terület, melyeken 10-20 lakásos épületek építésére megfelelő méretű telkeket kívánunk megvalósítani.

XV. 7. A Röszei út páratlan oldalán lévő zárt sorú, helyi védettségű ingatlanok homlokzatának felújítása önkormányzati érdek. A helyi örökségvédelmi rendelet szerinti támogatást erre biztosítani célszerű.

Javasolt ezen ingatlanoknak lehetőség szerint a megvásárlása és tulajdonosként pályázati forrásból a meglévő épületek felújítása.

XV. 8. A Helyi építési Szabályzat (HÉSZ) és Szabályozási terv felülvizsgálatát a jogszabályoknak és a fejlesztési igényeknek való megfelelést folyamatosan biztosítani kell. Mórhalom Városi Önkormányzat mind a saját, mind lakossági igény esetén egyszerű eljárásban módosítja a HÉSZ-t.

Azon településeknek, amelyek a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet (a továbbiakban: korábbi R.) tartalmi követelményei alapján készítettek településfejlesztési koncepciót, integrált településfejlesztési stratégiát és településrendezési eszközöket az új településfejlesztési tervüket és településrendezési tervüket legkésőbb 2027. július 1-ig

hatályba kell léptetniük. A fenti időpontig tehát a HÉSZ átfogó felülvizsgálatát, egyben a Településképi Rendelet beolvasztását meg kell valósítani.

XV. 9. A belterületen meglévő és magánszemélyek tulajdonában álló beépítetlen telkek forgási sebességére a telekadóztatást fenn kell tartani - tekintettel az önkormányzat tulajdonában álló telkek korlátozott számára, illetve a megelőlegezett közművesítési költségekre.

XV. 10. Az Önkormányzatnak a lakáshitelezéssel gondokkal küzdő családok részére a lehetőségekhez képest segítséget kell nyújtania. Az önkormányzat és hozzá tartozó költségvetési szervek munkatárainak lakásszerzésének támogatására forrást kell biztosítani, amely annak visszatérítendő jellege miatt újra termelődik.

Összegzés

A később benyújtandó pályázatok előkészítéséhez szükséges, hogy a városnak állandóan kész tervei legyenek az önkormányzat rendezési tervével, és a városfejlesztési szándékokkal összhangban. A tervezési feladatokra szükséges, hogy az önkormányzatnak megfelelő összeg álljon rendelkezésre.